

LEDERDRAMAET I AP

Isfront

Faksimile VG 23.januar 2002

Maktkamp i åpent landskap?

En studie av VGs mediering av partilederstriden i Arbeiderpartiet

Masteroppgave av:

Rolf E. S. Halse

Institutt for informasjons- og medievitenskap

Universitetet i Bergen

11. februar 2005

FORORD

Dette er en oppgave om politiske konflikter og maktkamp, og måten VG formidlet om dette på. Jeg har lenge vært nysgjerrig på hvilken rolle media har i interne partiledersstrider, og denne interessen har vært en viktig drivkraft for oppgaven. Oppgaveskrivingen ble en lærerik og spennende, men krevende prosess. Jeg er derfor heldig som har fått viktig hjelp fra personer som har 'backet meg opp', og jeg vil benytte anledningen til å takke disse.

Aller først vil jeg gi en særlig takk til min veileder Helge Østbye, som har vist entusiasme gjennom hele prosjektet, og for å ha kommet med verdifulle innspill og vært en god samarbeidspartner.

Takk til Mailen Nybø for å ha vært der for meg, for å ha lyttet til alt snakket om oppgaven og pressen/media, og for å ha hjulpet meg med skrivingen.

Takk til Bjørn Halse og Bente Meen som har lest oppgaven og kommet med gode innspill. En ekstra takk til Bjørn for designet av forsiden.

Takk til mine foreldre, Per Halse og Eva Sundsback, for å ha lest gjennom oppgaven og gitt korrektur.

Takk til Egil G. Skogseth for kommentarer til oppgaven.

Takk til Tone Eliassen ved VGs tekstarkiv for å ha kopiert og sendt meg VG-artikler.

Sist men ikke minst, en takk til alle på faget som jeg har vært så heldig å stifte bekjentskap med. Dere er en trivelig gjeng!

Bergen, 11. februar 2005

Rolf E. S. Halse

Innhold

1 INTRODUKSJON	4
1.1 BAKGRUNN - I PRESSENS KRITISKE SØKELYS.....	5
1.2 VGs FORTELLING OM LEDERSTRIDEN I AP	7
1.3 PROBLEMSTILLINGER OG RAMMEVERK	8
2 HISTORIKK OG TEORETISKE PERSPEKTIVER	12
2.1 EN HISTORISK TILNÆRMING TIL DEN JOURNALISTISKE PRAKSIS	12
<i>Partipressen</i>	13
<i>Avpartifisering av pressen</i>	14
<i>Profesjonalisering av journaliststanden</i>	17
2.2 MAKTEN TIL MEDIA	19
<i>Maktteorier og media</i>	20
<i>Pressen: et knutepunkt for makt</i>	22
<i>Popularisering av politisk journalistikk?</i>	23
<i>Et journalistisk felt</i>	24
<i>En selvstendig institusjon</i>	25
2.3 PRESSEN OG OFFENTLIGHETEN.....	27
<i>Et demokrati-ideal</i>	27
<i>Makt- og demokratiutredningen</i>	29
3 METODISKE VURDERINGER.....	30
3.1 VALGET AV METODISK TILNÆRMING - KVALITATIV ELLER KVANTITATIV METODE?	30
<i>Utvalg/avgrensning av studieobjekt</i>	31
<i>Case-studier</i>	32
3.2 DISKURSANALYSE – SOSIAL KONSTRUKTIVISME	33
<i>Måten noe blir fortalt på</i>	33
<i>Klargjøring og refleksjon over framgangsmåte</i>	35
3.3 VISUELL GRAMMATIKK.....	36
3.4 KVANTITATIV INNHOLDSANALYSE	38
<i>Oppdeling av tekstenheter</i>	39
<i>Forståelsesrammen som utgjør bakgrunnen for koding</i>	40
4 JAGLAND FALLER PÅ NYTT: TAR VG STILLING I PARTILEDERSTRIDEN?	43
4.1 VG (VERDENS GANG).....	43
<i>Historikk om VG og avisens politiske plassering</i>	44
<i>Den gode VG-saken og avsløringsoppdraget</i>	46
4.2 OM PRESSENS BRUK AV ANONYME KILDER	48
4.3 DEBATTEN OM HVA PRESSEN FORMIDLET I JAGLANDSAKEN	49
4.4 VGs OMTALE AV STRIDEN OM DET DELTE LEDERSKAPET - EN INNHOLDSANALYSE.....	52
<i>Oppvask og opptakt til partilederstrid i VG</i>	52
4.5 PRESENTASJON AV RESULTATER FRA INNHOLDSANALYSEN	55
<i>Bakgrunn</i>	55
<i>Utviklingen videre av partilederstriden i VG</i>	56
<i>Hvilket standpunkt inntar VG?</i>	64
<i>Hvordan påvirker sykdommen deknningen?</i>	70
<i>Kildenes holdninger til partilederen</i>	72
4.5 SAMMENFATNING OG DRØFTING AV FUNN	75
5 KAMPEN RUNDT DET DELTE LEDERSKAPET: EN DISKURSANALYSE	79
5.1 STRUKTUREN I OG FORMÅLET MED ANALYSEN	79
<i>Utvalget av avisartikler</i>	80
5.2 METODISKE GREP VED JOURNALISTIKK FOR Å OPPNÅ UPARTISKHET	81
5.3 ANALYSEN PÅ KOMMENTAR- OG NYHETSPLASS	84
<i>Generelt om mediesjanger</i>	84
<i>Om et parti i krise og "Aps Fear factory": En leder og en kommentar</i>	86
<i>"Jaglands hjembygd" og "-Jens vinner": To nyhetsartikler</i>	97
<i>En analyse av pressefoto fra nyhetsartiklene</i>	111

5.4 SAMMENDRAG OG DRØFTING AV ANALYSEN.....	115
6 KONKLUDERENDE BEMERKNINGER.....	120
6.1 PARTILEDERSTRIDEN I AP SOM LANGSTRUKKET FORTELLING I VG	120
6.2 EN SAMMENFATNING AV HOVEDFUNN	121
6.3 MAKTKAMP I ÅPENT LANDSKAP?.....	123
<i>Makten i medieringen av striden</i>	123
<i>Sluttord</i>	127
REFERANSER	129
VEDLEGG.....	141
KODESKJEMA	141

Oversikt over tabeller

TABELL 1: TEKSTER MED INGRESS SOM ENTEN ER POSITIVE, NEGATIVE ELLER NØYTRALE TIL JAGLAND	64
TABELL 2: TEKSTER MED INGRESS DELT MELLOM NYHETS OG KOMMENTARARTIKLER SOM ER POSITIVE, NEGATIVE ELLER NØYTRALE TIL JAGLAND	67
TABELL 3: BRUK AV PRIMÆRKILDE I NYHETSARTIKLER	73
TABELL 4: BRUK AV SEKUNDÆRKILDE I NYHETSARTIKLER	74
TABELL 5: PRIMÆRKILDEN SIN HOLDNING I NYHETSARTIKLER TIL THORBJØRN JAGLAND	75
TABELL 6: SEKUNDÆRKILDEN SIN HOLDNING I NYHETSARTIKLER TIL THORBJØRN JAGLAND	75

Oversikt over figurer

FIGUR 1: ANTALL KOMMENTAR - OG NYHETSARTIKLER OM PARTILEDERSTRIDEN SOM BLIR TRYKT I VG PER UKE.....	57
FIGUR 2: ULIKE TEMA I DEKNINGEN AV PARTILEDERSTRIDEN. ANDEL TEMA PER UKE.....	63
FIGUR 3: ANDEL TEKSTER MED INGRESS I VG OM PARTILEDERSTRIDEN PER UKE	66
FIGUR 4: OVERSKRIFTER OM JAGLAND I KOMMENTARARTIKLER FRA PARTILEDERSTRIDEN	68
FIGUR 5: OVERSKRIFTER OM JAGLAND I NYHETSARTIKLER FRA PARTILEDERSTRIDEN	68
FIGUR 6: ANTALL PRIMÆRBILDER OM JAGLAND I PARTILEDERSTRIDEN I KOMMENTAR OG NYHETSARTIKLER .	69
FIGUR 7: FORDELING AV TEKSTER MED INGRESS FØR JAGLANDS ILLEBEFINNENDE	71
FIGUR 8: FORDELING AV TEKSTER MED INGRESS ETTER JAGLANDS ILLEBEFINNENDE	71

1 INTRODUKSJON

"Where shall I begin?" he asked. "Begin with the beginning", the King said, "and stop when you get to the end." Lewis Carroll: Alice in Wonderland

Å forme den offentlige opinionen til politiske prosesser er maktutøvelse, og i Norge har pressen det privilegiet at den bidrar til dette. Den fungerer som en informasjonskanal mellom politikere og folket. Denne kanalen har blitt stadig viktigere for politiske parti etter hvert som andre og mer direkte måter å nå fram til folk på har forvitret. Pressen utgjør ikke kun et mellomledd som passivt bringer videre informasjon fra partiene til folket, men kan i større grad betraktes som en selvstendig institusjon, med en egen definert agenda overfor politikken forankret i journalistiske profesjonsidealer.

I dag er partipressen, der avisene i stor grad fungerer som talerør for politiske partier, et tilbakelagt stadium. Sentrale talsmenn for pressen bruker partipressen ofte som et skrekkens eksempel på hvordan tingenes tilstand var før, da var pressen ikke var 'fri'.¹ Det kan imidlertid være interessant å få forståelse av hvordan pressen bruker sin frihet i dag når den dekker politiske stridstema. Sammenhengen mellom avisers uavhengighet, god politisk journalistikk og rettferdig dekning kan og bør problematiseres. I denne studien er formålet er å studere hvilken politisk verdiorientering VG hadde i en spesiell og sentral politisk case: 'partiledersstriden i Arbeiderpartiet (Ap) mellom Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg'.

Det vil nå bli gitt en beskrivelse av hva som la grunnlaget for casen.

¹ F.eks. brukte Steinar Hansson, tidligere redaktør i Dagsavisen, ordet 'fri' om norsk presse 5 ganger i en kronikk med tittelen "Korstog mot fri presse". Han skrev følgende om pressen sitt mandat i dag: "(...)politisk journalistikk i dagens frie og uavhengige aviser. I disse avisene har journalistene et kritisk mandat ut over det å informere. De skal ikke komme med solskinnshistorier fra de folkevalgte organer og partier, men sette søkelyset på konflikter og problemer som politikerne helst vil holde hemmelig fra offentligheten" (VG 30.01.02).

1.1 Bakgrunn - i pressens kritiske søkelys

Da Gro Harlem Brundtland satt ved roret for Ap fikk både hun og partiet mye ros fra en samlet rikspresse for å styre landet på en stø og riktig kurs. Brundtland gikk av høsten 1996, og Thorbjørn Jagland tok over vervet som statsminister for Norge, men Jagland og Ap ga fra seg regjeringsansvaret i kjølvannet av stortingsvalget allerede året etter. Avgangen og grunnlaget for den ble tatt opp i pressen på en kritisk måte. Regjeringens avgang var begrunnet med at partiet ikke fikk oppslutningen det mente var nødvendig for å kunne styre landet, som i forkant var tallfestet til 36.9%. I perioden fra Jagland-regjeringen gikk av høsten 1997 til Thorbjørn Jagland trakk seg som partileder våren 2002, var Ap og Jagland ofte i pressens kritiske søkelys. Fokus var på interne maktkamper og konflikter blant toppene i partiet, og mangfoldige spaltetelemer ble brukt for å skildre dette.

Rikspressen satte spørsmålsteget ved om Thorbjørn Jaglands stil passet det visuelle og konfliktfokuserete formatet som dominerer den norske medieoffentligheten. Formatet krever korte, spissformulerte replikker og en personlig utleverende stil, der politikere bør fremstå som autentiske og folkelige og der 'liv og lære' bør sammenfalle. Flere fremtredende politiske kommentatorer beskrev Jagland som en klossete kommunikator, han stammet, snakket både usammenhengende og vanskelig. Han ble i tillegg tatt for å være falsk i sine forsøk på å være 'en av folket'. F.eks. da han stilte i et Dagsrevy-innslag som supporter av Rosenberg, men det kom senere fram at han egentlig er Stømsgodset-supporter. Han kom også med spontane uttalelser som ble fanget opp av pressen og latterliggjort, f.eks. 'Bongo fra Kongo'², og ble sterkt kritisert for dette av både pressen og politiske motstandere. Årsaken til pressen og VGs søkelys på Jagland syntes likevel å stikke dypere enn avisenes vurdering av hans dårlige evne til å kommunisere. En av grunnene var en antatt misnøye med Jagland internt i Ap, noe som viste seg ved ordføreroppøret mot han fem dager før valget høsten 1999. Etter at Jagland trakk seg som statsministerkandidat til fordel for Jens Stoltenberg, ble kritikken derimot rettet mot det delte lederskapet i Ap.

Partilederstriden ble først og fremst et problem for Ap fordi pressen hovedsakelig skrev om episoder fra det politiske livet i Ap som kunne oppfattes som en krangel, og ikke

² I TV 2s underholdningsprogram 'I kveld med Per Ståle' fortalte utenriksminister Jagland om statsbesøket til president Omar Bongo fra Gabon: "Alle i Utenriksdepartementet gikk og sa at nå skal du møte 'Bongo fra Kongo'. I samtalen holdt jeg på å si Kongo istedenfor Gabon, hvor han kommer fra" (VG Nett 06.02.01).

nødvendigvis fordi Stoltenberg og Jagland faktisk kranget. Dette sto sannsynligvis klart for partifeller i Ap, men de var uenige om hvordan problemet skulle løses ifølge Aslak Bonde, tidligere politisk journalist i Aftenposten (Morgenbladet 15.08.2003). Var det Jagland eller Stoltenberg som burde gi seg, for at mediefokuset igjen skulle bli på de politiske sakene til partiet? Først etter flere års skrivelser i pressen ble det en synlig personstrid i Ap (journalister betegnet denne som 'åpen'). Disse interne diskusjonene om lederskapet ble fanget opp og forstørret av pressen.

Lederstriden i Ap var et eksempel på hvordan pressen kan sette en personstrid på dagsorden, uten at de involverte gikk selv offisielt ut. I følge teorien om medienes dagsordenfunksjon gir denne funksjonen pressen en stor mulighet for maktutøvelse. Når pressen setter saker på dagsorden, er den med på å bestemme hvilke aspekter ved de enkelte sakene som skal opp til diskusjon og hva som kan bli utelatt. Pressen bestemmer hvilke saker som skal fange publikums oppmerksomhet, og dens prioritering av saker blir ofte også leserens prioritering. Politikere kan bruke pressen som et ledd i en maktkamp de fører mot andre partier, eller mot konkurrerende fraksjoner i eget parti. Slik blir de informatører med et klart mål om å styre medienes og partiets dagsorden. Politikere har tilpasset seg den raske, tabloide medieformen. Det er essensielt for toppolitikere å mestre denne medieformen, skal de bli sett og hørt i dagens mediesamfunn.

”Den skitne maktkampen”

Ap opplevde en historisk tilbakegang på over 10 prosentpoeng i valg-nederlaget i 2001. Det lå utvilsomt i kortene at det i etterkant ville følge selvransakelse og 'skittentøyvask' internt i partiet. Deler av denne prosessen ble synliggjort ved at noen innad i Ap lekket informasjon til VG om stigende misnøye i partiet angående det delte lederskapet. Det foregikk en delvis skjult mobilisering til kamp blant Stoltenberg-tilhengere for å fjerne Jagland. VG var den første avisen som tok fatt i de indre uroligheter i partiet og kritikken mot Jagland, og brakte dette ut i medieoffentligheten.

I VG sin dekning av lederstriden ga avisen inntrykk av at det delte lederskapet var hovedårsaken til uføret partiet hadde havnet i, fordi samarbeidet mellom Jagland og Stoltenberg ikke fungerte. Begge hadde hver sin fløy med støttespillere i partiet, og disse hadde forskjellig politisk orientering. I flere leder- og kommentarartikler beskrev VG ett

sentralt poeng som bidro til å oppklare hva som var (eller ikke var) lederstridens kjerne, nemlig at lederkandidatene må skilles fra hverandre på kriterier som medietekke og personlighet, og ikke politisk uenighet. Diskusjonen om representasjonene³ til Jagland og Stoltenberg ble dermed hovedfokuset for striden om delt ledelse i Ap.

I en politisk kommentar i Aftenposten kom Harald Stanghelle, politisk redaktør i avisen, med noen interessante observasjoner angående Jaglands første fall, og om det svake grunnlaget for å starte en ny 'Jagland-debatt'. Han påpekte at det var sterke krefter i eget parti, med god drahjelp av konfliktfascinerte medier, som skapte stemningen som bidro til at Jagland abdiserte som partiets statsministerkandidat høsten 2000. Siden har Jens Stoltenberg vært partiets frontfigur. Stanghelle mente videre at ”det er interessant at noen av Jaglands ivrigste motstandere har lyktes i å få fokus bort fra at valgkatastrofen skjedde etter en valgkamp der nettopp Stoltenberg var Ap-valgkampens ubestridte midtpunkt. Ingen sier det rett ut, men tyngdepunktet er flyttet bort fra en analyse av hvordan et Arbeiderparti i regjeringsposisjon så totalt kunne miste velgernes tillit, og til en ny debatt om Thorbjørn Jagland” (Aftenposten 20.12.01).

1.2 VGs fortelling om lederstriden i Ap

Fortellinger har en helt spesiell evne til å fengsle mennesket. Dannelse og overlevering av fortellinger har pågått siden menneskers opprinnelse, og fortellinger har eksistert i alle kjente menneskelige samfunn. Ved hjelp av fortellinger har folk blitt underholdt, fått servert moralske lærestykker og de har fått økt sin kunnskap om verden for øvrig. Den som skaper fortellinger har alltid hatt en sentral rolle blant folk, fra gamle tider der fortellingene rundt bålet om kvelden var et viktig møtepunkt og underholdningstilbud, til en av vår tids viktigste fortellere; massemediene. Fortellingene massemediene lager om virkeligheten utgjør ett av de viktigste grunnlagene for menneskers bilde av den verden en lever i.

Enhver nyhetssak kan ses som en fortelling. Det samme kan ulike sammenstillinger av nyhetssaker. Ja, hele nyhetsdiskursen kan også betraktes som en stor og løpende fortelling om menneskelig handling (Bird og Dardenne 1988 referert av Eide 1992:156)

³ Begrepet representasjon blir forstått i tråd med Stuart Hall sin definisjon: “Representation implies the active work of selecting and presenting, of structuring and shaping: not merely the transmitting of an already existing meaning, but the more active labour of making things mean” (Hall 1982:64).

Å lage fortellinger er en viktig måte å strukturere menneskers erfaringer og ønsker inn i mønstre som gir mening. Det ligger mye makt hos de(n) som har privilegiet til å lage fortellinger om virkeligheten. Denne fortellingen om partilederen som på nytt havner i bråk begynte dagen etter valgnederlaget for Ap, 11 september 2001. Slutten ble som forespeilet av VG, men tidspunktet var likevel overraskende og brått for mange da Jagland kastet inn håndkleet 2. februar 2002, etter å ha vært sykemeldt i ca. 2 ukers tid. VGs fortelling, som blant annet var det forløpet og de momentene som ble dekket av avisen, var kun en blant flere mulige konstruksjoner. Den pågående nyhetsproduksjonen til VG sammenfalt på sett og vis med forløpet til partilederstriden. Slik ble VGs fortelling kanskje også en drivkraft og katalysator for hvordan lederstriden i Ap utviklet seg.

Denne studien forsøker å sette den medierte meningsdimensjonen i fokus. Av det følger det at det foregikk en kamp i medieoffentligheten om å definere og/eller problematisere delt ledelse i Ap. Et spørsmål som melder seg i denne sammenheng er hvordan aktører med ulike standpunkt til delt ledelse slapp til i den løpende nyhetsdiskursen til VG.

Kjært barn har mange navn, og VG kalte lederstriden i Ap eksempelvis: ”en opprivende maktkamp” (VG 19.12.01), ”dette rå maktspeilet” (VG 21.12.01), ”den skitne maktkampen” (VG 10.01.02), og ”den bitre lederstriden i Ap” (VG 15.01.02). Politisk redaktør Olav Versto valgte å bruke benevnelsen ”en feberhet strid om lederskapet” etter Jagland havnet på Rikshospitalet, i hans faste spalte ”VERSTO på en lørdag”. Tittelen på kommentaren var ”Diagnose: Feberhet kakling” (VG 19.01.02). Man ser ofte at ”mediene fører an i den offentlige defineringskamp” (Eide og Hernes 1987:66). Slike forsøk på å definere tilstanden på toppen i Ap legger trolig føringer på VGs formidling av fortellingen om lederstriden.

1.3 Problemstillinger og rammeverk

Politiske kommentarer er atskilt fra vanlige nyheter i VG. De utgjør en liten, men sentralt plassert spalteplass i avisen. En egen politisk redaktør har ansvaret for innholdet i politiske kommentarer. Redaktøren har en politisk kommentatorgruppe under seg (Allern 2001 b). Det er kun VGs redaksjon som skriver kommentarartikler og ledere. Ledere representerer avisens syn, mens signert kommentarstoff er mer personlige ytringer, også når det er den politiske redaktøren som skriver kommentaren. Den generelle holdningen avisen har til

emnet som tas opp, kan også gjenspeiles til dels i disse kommentarene. På nyhetsplass skal journalisten derimot strebe etter å være mest mulig nøytral i sin formidling. I VG betraktes dette skillet som så fundamentalt viktig for avisen sin troverdighet at journalisten som skriver politiske nyheter i regelen ikke skal skrive kommentarer i det hele tatt, selv om dette er helt vanlig praksis i andre regionale og riksdekkende aviser i Norge (Allern 2001 b). Skillet mellom nyhets- og kommentarplass har lang tradisjon i VG, og det er sannsynligvis viktig for avisen å få fram at standpunkter avisen inntar på ulike politiske områder kun blir gjort på kommentarplass.

En sentral målsetting i VG er at den skal være 'de gode historienes' avis (Thorbjørnsrud 2001). Det er viktig at fortellinger har et dramatisk tilsnitt, at de er eksklusive og får konsekvenser for de som blir innlemmet i dem. Et spørsmål i denne sammenheng er om VGs versjon av partiledersstriden kan sies å være en slik god fortelling for avisen, sett ut ifra det kommersielle kravet om å selge mest mulig aviser. For å oppnå et slikt mål blir de potensielle virkemidlene som ligger i fortellingen essensielle. Knut Wærstad (1993:182) hevder at i VG vil det svært ofte ikke være noen sak hvis den ikke bærer i seg de rette virkemidlene. Virkemidlene er ikke først og fremst noe som anvendes av avisen for å friske opp eller understreke visse aspekt i en foreliggende sak som er viktig eller i folks interesse. For at en begivenhet skal bli vurdert som nyhetsverdige og resultere i en VG-sak, er begivenheten avhengig av at den på forhånd har de potensielle virkemidlene i seg (Wærstad 1993).

Noe som kjennetegner VG og er med på å forklare VGs popularitet, er måten avisen anvender egne tekstnormer i arbeidet med tekster. En tekstnorm realiseres som et sett av konvensjoner for hvordan visse typer tekster skapes i visse sammenhenger. En har tekstnormer som ikke kun regulerer hva man oppfatter som tekst og ikke-tekst, men også hva som regnes som relevante tekster i en bestemt sammenheng. Sentrale tekstnormer som VG bruker vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 4.1. VGs tekstnormer utgjør en tolkningsramme for min analyse av hvilke journalistiske grep VG gjør i sin dekning av lederstriden mellom Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg. Avisen anvender tekstnormer som virkemidler for å gjøre sakene om til gode VG-saker både på kommentar- og nyhetsplass. Summen av tekstnormer/virkemidler VG bruker velger jeg å kalle med en fellesnevner for VGs håndverk. Ifølge Olav Njaastad (Morgenbladet 7-13.02 2003) betrakter mange yrkesutøvere i pressen journalistikk som et håndverk. Et av mine formål er å studere håndverket VG anvender i sentrale nyhetsartikler i partiledersstriden.

Jeg skisserer opp følgende tre problemstillinger som legger grunnlag for mine analyser:

1. Er VG på nyhetsplass en forholdsvis nøytral formidler av partilederstriden i Ap? Og er det et klart skille i dekningen mellom nyhets- og kommentarplass i VG, nærmere bestemt at kommentardelen er subjektiv med en politisk holdning og nyhetsdelen tilnærmet nøytral i holdningen til Jagland.

Diskurser former kommentarstoffet og det journalistiske stoffet, samtidig som de selv blir skapt av det pågående arbeidet. I denne sammenhengen stiller jeg hypotesen om at diskursen om Jagland vil overskride VGs bedriftsinterne skiller i avisens formidling av lederstriden i Ap. Mer spesifikt og sagt med andre ord:

2) Er den diskursen som finnes på nyhetsplass hos VG i partilederstriden angående Jaglands egnethet som partileder lik eller ulik den som finnes på kommentarplass?

3) Fikk Jagland og hans tilhengere formidlet sitt budskap og sin versjon av saken på nyhetsplass, og skjedde dette uten at budskapet ble forvrent av måten saken vinkles på, av journalistiske engasjementsmarkører⁴ og valg av bilder og presentasjonsform?

Dette er spørsmål som vil besvares i analysen av tekstkorpuset til VG som omhandler Jagland og partilederstriden. Spørsmål 1 er knyttet hovedsakelig til en kvantitativ analysedel, mens spørsmål 2 og 3 omhandler en kvalitativ analyse. I den kvalitative tekstanalysen er studieobjektet representasjoner av Jagland og partilederstriden i VG; hva som utgjør hoveddiskursen i sakene og de virkemidler og språklige grep som er med på å forme den.

Jeg analyserer artiklene om Thorbjørn Jagland i en utvalgt periode. Det tematiske utvalget, kildebruken, vinklingen og det tematiske oppslaget til artiklene blir studert for å kunne si noe om omfanget av negativ/positiv omtale han har fått i VG under denne perioden. Jeg vil si noe om bredden i VGs dekning av saken, formulert mer pregnant med spørsmålet om VG tok stilling i partilederstriden for eller mot Jagland? Jeg har studert 78 saker VG trykket i en utvalgt periode, og de utgjør til sammen mitt datamateriale. Presentasjon av resultater fra

⁴ Språkforsker Finn-Erik Vinje sin definisjon av engasjementsmarkører er: Ord kan være så mangt. Noen av dem forteller om innstillingen hos dem som bruker dem. Slike ord kaller vi engasjementsmarkører (Vinje, 1982:262).

innholdsanalysen av artiklene gir en oversikt over hvordan VGs omtale viser seg. Ut fra oversikten jeg får fra dette, vil jeg så foreta en diskursanalyse av fire utvalgte artikler.

I de utvalgte artiklene studerer jeg hoveddiskursen, og denne diskursen kalles 'den medierte politiske diskursen om Thorbjørn Jaglands egnethet som partileder'. Sakene er valgt ut med tanke på representativitet i forhold til resultatene fra den kvantitative analysen. Jeg plukker ut to nyhetsartikler, en leder og en kommentarartikkel som kan sies å representere hovedtendensen i deknningen for deres redaksjonelle plass.

2 HISTORIKK OG TEORETISKE PERSPEKTIVER

Hvis noe må forklares så klart at ingen kan misforstå, vil noen misforstå. Gudmund Hernes

For å få en forståelse av forholdet mellom norske aviser og partilederstriden i Ap, må en sette det inn i et pressehistorisk perspektiv. Slik kan man i lys av dette bedre forstå forholdet mellom pressen, makten og offentligheten i dag. I dette kapitlet redegjør jeg derfor for flere teoretiske bidrag, samt at jeg tar utgangspunkt i en viktig endring i pressehistorien som blir kalt avpartifiseringen av pressen, en prosess som påvirket og forandret forholdet mellom den politiske arena og journalistikken i Norge. De teoretiske innslagene påvirker analysene på forskjellig måte. Noen av dem fungerer nærmest som en forståelsesramme, mens andre innvirker mer direkte på analysene. Det første avsnittet tar for seg viktige moment i pressens avpartifisering, og journalistikkens profesjonalisering og frigjøring. I avsnitt 2.2 redegjøres det for teorier om makt og media, hvordan pressen kan utøve makt, og betraktes som en selvstendig institusjon, og potensiell politisk aktør. I avsnitt 2.3 greier jeg ut om hvordan pressen kan tjene offentligheten og samfunnsdebatten, og her presenteres korte konklusjoner fra Makt- og demokratiutredningen i forhold til pressens virke.

Begrepet ”presse” blir brukt i snever forstand, og betyr da trykte (grafiske) aviser.

2.1 En historisk tilnærming til den journalistiske praksis

Den politiske journalistikken slik man kjenner den i dag fra norske aviser har utviklet seg fra den partibundne journalistikken, der hovedtyngden av avisene var direkte koblet til det politiske system. Journalistikken var tidligere avhengig av det partiet den tilhørte, og hadde som hovedoppgave å være politisk kanal og talerør for partiene. Den formidlet derfor politisk farget informasjon til leserne. Under partipressen var en sammenblanding av nyhetsstoff og avisens egne vurderinger ganske vanlig. Den ble gradvis avvirket på 1970- og 80-tallet, etter å ha vært intakt i nesten ett hundre år (Ottosen, Røssland, Østbye 2002), og før dette var aviser aktive og åpne kamporganer for sine respektive partier, ifølge Sigurd Allern (2001 b). Nå som partiforbindelsene til pressen er så godt som borte, har

journalistikken i større grad blitt profesjonalisert, dvs. knyttet til en bevisst profesjonell yrkesutøving. Som en konsekvens av avpartifiseringen har pressen tatt på seg og fått nye oppgaver. Samtidig har dette også endret pressens rolle i samfunnet, i og med at avpartifiseringen innebærer at avisene ikke lengre er partiorganer, men i større eller mindre grad selvstendige aktører. Helge Østbye (1997 b) oppsummerer denne utviklingen som en overgang fra kanal via arena til aktør.

Partipressen

Koblingen mellom partier og presse i Norge festet seg da den viktige kampen om parlamentarismen tilspisset seg rundt 1880, men begge hadde på mange måter eksistert i et slags forberedende stadium de siste 1870-årene. Ifølge Ottosen, Røssland, Østbye (2002) var det et press på avisene til å ta stilling til spørsmålet som splittet nasjonen. Det førte til dannelsen av partiene Venstre og Høyre. Overgangen til parlamentarismen i 1884 ble derfor begynnelsen på en tid da pressen i Norge i stadig sterkere grad ble knyttet opp til det politiske system. Økende avisforbruk førte også til en partipolitisk ekspansjon. Høyre (1995) hevder at avisene kunne tjene som politisk kanal utover landet på 1880-tallet i mangel av partiforeninger. Noe som kan illustrere den politiske mentaliteten i pressen på den tiden, er hva Verdens Gang skrev i 1883:

For ti år siden var de fargeløse blade dominante, mens de i dag er i rask tilbakegang (Høyre 1995:271).

Partipressen forbinder en vanligvis med politisk organiserte aviser (Høyre 1995:295). De fleste norske aviser som etablerte seg fra slutten av 1800-tallet, startet opp som partiaviser. Ifølge Høyre (1995) hadde 93 % av alle norske aviser erklært et fast politisk ståsted i 1885. Dette var etter slaget om parlamentarismen, og partidannelsene var for det meste fullført. Partipressesystemet befestet seg i den norske offentligheten, og som konsekvens ble offentligheten i økende grad politisert og differensiert, ikke minst da arbeiderbevegelsen og arbeiderpartipressen gjorde seg gjeldende ca et tiår ut i det nittende århundre. Gjennom partipressen ble avisene meningsbærere (Ottosen, Røssland, Østbye 2002).

For alle partiaviser gjaldt det for de som arbeidet med det politiske stoffet at de hadde et nært forhold til det partiet som avisen var knyttet opp til. Journalistene ble ofte rekruttert fra partiet. Nærheten mellom avis og parti fikk store konsekvenser for den politiske

journalistikken, som naturligvis ikke var spesielt kritisk mot sitt eget parti. Partipressen innebar at mennesker som ikke hadde en tilhørighet til partiet fikk store problemer med å komme med sitt budskap.⁵ Men med ofte inntil fire aviser på utgivelsesstedet ble de store partiene uansett representerte de fleste steder. (Ottosen, Røssland, Østbye 2002).

I en studie av etterkrigstidens aviser i Norge, i en tid da partipressesystemet igjen gjorde seg gjeldende etter avbruddet under okkupasjonen, påpeker Einar Olsen (1999) at de norske avisene her har en trykkefrihet men ikke trykkeplikt, for det er ikke slik at alle som ønsker å komme til orde har krav på det. Bastiansen og Dahl (2003) kaller årene fra 1945 til 1965 for storhetstiden for partipressen. Etter denne perioden begynte imidlertid kritiske røster å heve seg mot partipressesystemet, og disse kom fra innsiden. Et eksempel på dette er kritikken fra Arve Solstad, en ung politisk journalist som skrev for Dagbladet (og som senere skulle bli redaktør i samme avis). Han kritiserte pressen i Norge og hevdet at den "er avgjort mer partipolitisk orientert enn pressen i andre land". Solstad argumenterte for at dette forhindret innsyn i de politiske prosesser:

Norsk presse trekker sjelden sløret vekk fra de partipolitiske manøvreringer og forhandlinger. Politikerne får arbeide i fred. De må være såre fornøyd med pressen, - spesielt med den gruppe journalister som er satt til å overvåke dem (Dagbladet 13.10.1965 referert av Barstad 2003:23).

Spørsmål om sammenheng mellom media, demokrati og åpenhet var altså tema i samfunnsdebatten. Muligens var det denne gryende debatten om hvilken rolle pressen skal ha som formidler av politisk informasjon som bidro til at de politiske landsmøtene midt på 1960-tallet ble åpnet opp for pressen.

Avpartifisering av pressen

Begrepet avpartifisering blir forstått i henhold til Jens O. Simensens definisjon (1999):

Proessen hvor aviser har gått fra å være partipolitiske organer og sterkt politiske i sitt innhold til å bli reelt og formelt uavhengig av partier (Simensen 1999:14).

⁵ Det må imidlertid påpekes at en i partipressens gullalder også hadde et ideal om saklighet/objektivitet i omgangen med fakta.

I følge Jens O. Simensen (1999) er avisene i dag blitt løsrevet fra partiene, og således ”avpartifisert”. Denne avpartifiseringen innebærer likevel ikke en fullstendig avpolitisert presse, fordi avisene har et stykke på vei bevart sitt opprinnelige samfunnssyn. Simensen (1999) mener at partiene fortsatt har politiske tradisjoner som får konsekvenser for vinklingen av stoffet og går tilbake til partipressens dager. Derfor foretrekker han å bruke begrepet avpartifisering. Det er ikke enkelthendelsene som markerer løsrivelsen av pressen fra partiene. Det er snarere en prosess, og pressen er hovedsaklig den som har drevet fram prosessen, selv om politikerne også har vært med på å legge grunnlaget for en slik frigjøring (Simensen 1999). Likevel var det viktige hendelser som skulle få pressen til å vurdere veien videre; hendelser som direkte påvirket pressens taktiske posisjoneringer, fordi disse illustrerte at pressen var på vei vekk fra presse-parti koalisjonen.

I begynnelsen av 1960-årene var avisene fremdeles solid forankret til partiene. Kings Bay-saken i 1963 la grunnlaget for avpartifiseringsprosessen som skulle tilta i de kommende tiårene. Saken har blitt karakterisert som ”en parlamentarisk krise som satte den frie nyhetsformidlingen på prøve” (Simensen 1999:99). Tre gruveulykker på 50- og 60 tallet fant sted hos Gruveselskapet Kings Bay Kull Comp AS⁶ som kostet totalt 71 mennesker livet (Ottosen 1996:331). En granskningskommisjon ble utnevnt etter den siste ulykken som skjedde høsten 1962, der 21 mennesker ble drept. Den leverte sterk kritikk av sikkerhetsdriften til gruen. Siden staten var hovedaksjonæren i selskapet, mente opposisjonen at det var regjeringen som satt med ansvaret. Industriminister Kjell Holler søkte avskjed fra sin stilling før sommerferien startet for Stortinget 1963. Aps stortingsgruppe var villig til å holde statsråden ansvarlig, men statsminister Gerhardsen gikk imot denne avgjørelsen og lot Holler fortsette som minister. Dette provoserte opposisjonen ytterligere. De mente at Gerhardsen-regjeringen måtte stilles til ansvar overfor Stortinget, noe som også ble gjort i den første direktesendte stortingsdebatten på TV, 24. august 1964. Der ble det stilt og vedtatt mistillitsforslag mot regjeringen. Stortingspolitikere fra Ap holdt under denne debatten avisforsider foran TV-kameralinsen for å demonstrere det de mente var en uanstendig journalistikk. De så på deler av dekningen til den borgerlige presse som ren kampanjejournalistikk, og spesielt VG sin dekning av saken vekket harme.

⁶ Kings Bay-saken er tatt opp i stor bredde av Per Olav Reinton (2004) i ”Fiksjon som fakta: en mediekommentar”. Han understreker her hvor viktig koblingen mellom parti og presse var for saken.

Ifølge Rune Ottosen (1996) utfordret Gerhardsen formannen i Norsk Presseforbund og koblet hans tillitsverv med tilknytningen til VG. Statsministeren antydte at VG i dekningen av Kings Bay-saken ikke hadde tatt hensyn til Vær varsom-plakaten og det som står der om ”Det trykte ord er et våpen(...)” ”Misbruk det ikke!(...)”. Journalistikken i partipressetiden var tradisjonelt sett ikke særlig kritisk overfor makthaverne og politikerne, og slike hissig personifiserte angrep fra pressen mot toppolitikere representerte noe nytt, som f.eks. en overskrift i NÅ om at ”Vi vil ha en ærlig regjering”. Dette var tidlige forsøk på en kritisk journalistikk rettet mot makteliten, en journalistikk som bidro til å destabilisere forholdet mellom presse og partiene. Pressens lojalitet overfor toppolitikere var generelt redusert etter Kings Bay saken. De indre rivningene i den etterfølgende Borten-regjeringen, som ble eksponert via flere lekkasjer til pressen⁷ pga. den kommende EF-avstemningen i 1972, gjorde det enklere for pressen å være kritisk (Allern 2001:17 b). Etter EF-avstemningen og EF-nei fra det norske folk i 1972, ble partiet Venstre splittet i to. Dette førte til at venstreavisene ble de første avisene som frigjorde seg fra partistempelet. Den partipolitiske basisen ble for snever for venstreavisene til å opprettholde videre avisdrift. Avisene la om og satte leserens generelle behov i sentrum, ikke den partipolitiske tilhørigheten. Andre større partiavisene ble etter hvert også forsiktige med å vise alt for sterk partisympati, for ikke å støte fra seg avislesere fra andre partier (Ottosen, Røssland, Østbye 2002).

En annen faktor som etter hvert også skulle påvirke forholdet mellom parti og aviser, var etableringen av faste TV-sendinger. NRK startet TV-sendingene sine i 1960. For avisene ville fjernsynet på lang sikt utgjøre en farlig konkurrent, og det skulle vise seg at avisene måtte ta utfordringen på alvor for å holde seg i live. Erfaringer fra land som USA, Frankrike og England tydet på at pressen fikk store problemer etter TV kom (Bastiansen, Dahl 2003:399), og nedleggelse av aviser på 1960-tallet ble et samfunnsproblem i Norge. TV var en av flere viktige årsaker til den såkalte avisdøden. Avisdøden gikk ut over de minste avisene på utgiverstedet og bidro til at mange steder stod igjen med kun en avis⁸. Fjernsynet hadde en enorm publikumsappell og virket samlende for det norske folk. Partipressen bidro heller mer til en differensiering hos folket, siden den i større grad skapte politiske grupperinger i sin

⁷ Et eksempel var da presseråd Hoemsnes lekket fortrolig informasjon til Dagbladet om problemene i jordbruksforhandlingene mellom EF og Norge. Dagbladet offentliggjorde dette 19.02.1971, og da den norske ambassadør og EF-kommisjonæren var navngitt, pekte alt i retning av kilder fra regjeringens innerste krets. Lekkasjesaken førte til slutt til Borten-regjeringens fall (Ottosen 1996:389/390).

⁸ For å videre hindre en slik utvikling fikk avisene momsfratak i 1969. Argumentene for momsfraket for aviser var framfor alt knyttet opp mot ønsket om å holde oppe en differensiert dagspresse (Ottosen, Røssland, Østbye 2002:188).

funksjon som talerør for ulike parti. Nyhetssendingene til NRK-TV framsto som forholdsvis nøytrale for folk. Statistisk Sentralbyrå undersøkte i 1971 hvor stor troverdighet de ulike massemediene hadde, og pressen kom dårlig ut i forhold til radio og TV. 42 % stolte svært godt på TV mens bare 14 % viste samme tiltro til pressen. 29 % oppga at de stolte ”mindre godt” på pressen, mens bare 4 % oppga det samme når det gjaldt TV (Bastiansen, Dahl 2003:442).

Profesjonalisering av journaliststanden

Begrepet ’profesjon’ er flertydig. I hverdagslig tale betyr det et bestemt betalt yrkesfelt. I en snevrere og mer akademisk definisjon, slik begrepet i denne studien blir forstått i henhold til, stilles det krav til en bestemt utdanning, og yrket skal ikke kunne fylles av andre enn dem som har denne utdanningen. Denne snevre betydningen må forstås som idealtipe, fordi det finnes få rendyrkede profesjoner. Likevel trekkes legeyrket ofte fram som et klassisk eksempel på en profesjon (Allern 1997:17).

Profesjonaliseringen av journalister som yrkesgruppe var et viktig moment i løsrivningsprosessen til pressen. Norsk Journalistlag begynte etter andre verdenskrig å fungere som en samlende organisasjon. Viktige spørsmål for Norsk Journalistlag i den tiltagende profesjonskampen de skulle føre tiårene senere, var kildevern og utdanning (Slaatta 2003:68). I 1951 ble Journalistakademiet etablert og i perioden 1951–1964 ble 212 journalister uteksaminert (Ottosen, Røssland, Østbye 2002:113). Dette utgjorde bare en liten del av det samlede pressekorpsset, og mange av de journalistene som ikke hadde utdanning var skeptiske og mente at slike tiltak var strengt tatt ikke nødvendig. Dessuten drev de ulike partiavisene selv intern opplæring av journalister i form av kursvirksomhet (Ottosen 1997). Partitilhørigheten til pressen forhindret et godt samarbeid mellom venstre- og høyre-avisene. Partipressen gjorde det også vanskelig for journalister og redaktører å danne organisasjoner som kunne ivareta deres faglige retter. Derfor lå det en stor gevinst for presseorganisasjonene i å bryte ned partitilhørigheten for så å bli en tyngre aktør, slik at de kunne fremme profesjonen bedre. Odd Raaum (1999) mener at presseorganisasjonene utviklet styrke nok på 60-tallet til å reise troverdige frigjøringskrav. Han påpeker at organisasjoner må være mektige for å klare å reise slike krav. Innsatsen for frigjøringen av pressen fortsatte og ble forsterket etter 1960 årene:

I tiårene som fulgte, gjorde pressen som institusjon, mediene og journalister og redaktører som yrkesgruppe frigjøringskrav mot flere maktkilder som i henhold til tradisjon øvde innflytelse på journalistikkens spillerom og praktisering (Raaum 1999:9).

For journalistene handlet frigjøringskravet om større faglig autonomi, noe som var et naturlig ledd i en selvstendigjøring/profesjonalisering, ifølge Raaum (1999). Journalistene kunne likevel ikke gjøre krav på et kunnskapsmonopol slik de klassiske profesjonene gjør det, spesielt når det ikke stilles krav om profesjonsutdanning fra arbeidsgiversiden. Raaum (1999) mener at journalister og redaktører kompenserte for denne mangelen ved i stedet å satse sterkere på yrkesideologien. Dette skulle bli et redskap for skape en eksklusivitet, noe som bidro til avpartifiseringen. Yrkesetikken, som f.eks. Redaktør- og Vær Varsom plakaten ble brukt som redskap for å markere grenser til andre faggrupper.⁹ De tok på seg et samfunnsoppdrag som hjemmel for sine frigjøringskrav; herunder en rett til å sette dagsorden (Raaum 1999:9). Samfunnsoppdraget gikk (og går) også ut på å holde et nært og kontinuerlig blikk rettet mot maktpersoner, spesielt politikere, for å avdekke maktmisbruk og korrupsjon. Brudd på liv og lære logikk hos makteliten ble avdekket og problematisert. Journalister og redaktører brukte mye energi på å gjøre omverden klar over de gode moralske hensikter som ligger bak et slikt samfunnsoppdrag og nytten samfunnet har av denne overvåkingen av samfunnstopper. Avsløringsjournalistikken i Washington Post, som bidro til Watergate-skandalen, ble idealet for denne nye og kritiske journalistrollen på 1970-tallet i Norge. Etter hvert ble det mer og mer uvanlig at journalister engasjerte seg i politisk arbeid, fordi kravene til journalistens habilitet ble strengere. Profesjonsutdanningen og journalistideologien hadde påvirket det journalistiske tankesettet og journalistene ville ikke lenger stå frem som talerør for politiske partier.

Avviklingen av sammenbindingen mellom pressen og politiske partier strakk seg over flere tiår og var en langsom prosess. I 1970 utgjorde partipressen fremdeles 87 % av det totale avisopplaget (Ottosen 1996:386). De formelle bruddene med partiene ble ikke, i form av endrede vedtekter, gjennomført før tidlig på 1990-tallet (Simensen 1999:99). I dag er de organisatoriske båndene mellom parti og avis brutt, og de økonomiske bindingene er også stort sett borte.

⁹ Det må imidlertid understrekes at både Redaktørplakaten og den opprinnelige "Vær Varsom"-plakaten ble utarbeidet i partipressen periode. Redaktørplakaten sies å være veldig godt tilpasset partipressen ved at eierne kan bestemme den generelle linjen for avisen.

Idealet om uavhengighet er for de fleste i pressen blitt en realitet i 2005. Denne proklamerte uavhengigheten fra både kapitalkrefter og politiske parti blir ofte brukt som forsvarsargument og legitimering av pressens virke, når de blir beskyldt f.eks. for kampanjejournalistikk og presseetiske overtramp. I partipressen var ikke denne uavhengigheten så viktig som legitimeringsgrunnlag for pressen. Redaksjonen var i langt større grad en kollektiv stemme som talte på vegne av partiet, avisene var først og fremst partienes stemme (Ottosen 2004:128). Det må imidlertid understrekes at journalistyrket alltid har hatt sterke individualistiske trekk, også i partipressens tid. Men i overgangen fra partipressen til kommersiell presse gikk man fra en kollektivt orientert yrkesrolle til en mer individualistisk og tilsynelatende uavhengig journalistrolle. Journalister fikk distansere seg fra partikoblingen ved å framdyrke den uavhengige journaliststemmen, og forsterkningen av denne individualistiske retning i norsk presse ble illustrert da avisene introduserte ”bylines”¹⁰(Ottosen 2004:129).

2.2 Makten til media

Mediene er i stor grad med på å forme dagens samfunnsutvikling. De er den sentrale arena og en viktig premissleverandør for samfunnsdebatten i vår tid. Mediene utgjør et viktig møtested for eksperter og folk flest. Dette møtestedet er ikke nøytralt, og i mediene bestemmes hvem og hva som får innpass i samfunnsdebatten. Mennesker i Norge er i kontakt med medium gjennomsnitt vel seks timer per dag (Vaage 1996 referert av Schwebs, Østbye 1999), man bruker omtrent like mye tid på medier som på å sove. Ulike medieprodukter er satt sammen slik at de effektivt skal nå fram med sitt budskap, og således påvirke menneskers tanker og handlinger. Pressen er en slik designer av informasjon, og Tore Slaatta (2003) påpeker at det journalistiske feltets spesifikke kapital er knyttet opp til det privilegiet det har i å konstruere og opprettholde et nyhetskretsløp til et marked av konsumenter. I dette privilegiet hviler trolig mye av pressens makt.

¹⁰ Den partipolitisk uavhengige avisen Vårt Land var først ute med signerte artikler (bylines) i 1946-47, og snart fulgte Arbeiderbladet og Aftenposten etter. Fra 1970-årene gikk løssalgsavisene foran ved å utstyre byline med et fotografi av journalisten. Et påfallende trekk er at bylinene utover 1990-årene har vokst og blitt til store ikoner, spesielt i løssalgsavisene blir de større og større (Ottosen 2004:129).

Maktteorier og media

Maktstudier har utpreget seg som et forskningsfelt med relativt ulike tilnærminger. Få steder ser man så tydelig hvordan metodologi henger sammen med teoretisk utgangspunkt og definisjonen av hva makt er. Debattene om de to norske maktutredningene er et egnet eksempel. Når sentrale bidrag til forskningsfeltet ikke engang er enige om hva makt betyr, kan man spørre seg om det faktisk er samme fenomen som studeres. Makt er altså et vanskelig begrep å definere, noe Mathiesen (2002:42) illustrerer på treffende måte når han sammenligner det med jobben å gripe etter et såpestykke på vei nedover en blankpolert badekarkant. Likevel er dette et sentralt forskningsområde fordi avgjørelser, og bånd mellom mennesker eller institusjoner, er knyttet til makt og påvirkning (Schwebs, Østbye 1999:221)

Max Webers kjente og ofte siterte definisjon av makt er: Makt er ”ett eller flere menneskers sjansje til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand” (Weber 1971:53). Dette synet på makt som *viljesmakt* peker på viktige aspekt i situasjoner med åpne motstandere. Avgjørelser som tas i mediernes styrerom er et eksempel på viljesmakt. Med utgangspunkt i denne forståelsen har maktteoretikere gått videre i det å prøve å kartlegge eller identifisere hvem som får overtaket i beslutningsprosesser i det sosiale liv (Mathiesen 2002:43). Men en slik videreføring blir i ettertid kritisert for å være for restriktiv. Bachrach og Baratz (1962) finner det problematisk at denne videreføringen gir inntrykk av at all maktutfoldelse er synlig og skjer over bordet. De mener derimot at mye makt består i *ikke-beslutninger*, som er handlinger som forhindrer at saker og spørsmål kommer opp til dagsorden og blir gjenstand for debatt og påfølgende beslutninger (Mathiesen 2002:43). De kalte dette for maktens andre ansikt. Når pressen velger å ikke ta opp visse samfunnsproblemer som f.eks. økende arbeidsledighet og fattigdom, kan det være eksempler på slik ikke-beslutningsmakt.¹¹ I likhet med Weber konsentrerte også Bachrach og Baratz seg om observerbare konflikter. Steven Lukes har pekt på makten sitt tredje ansikt; hvordan viljen vår og preferansene våres også kan styres (Schwebs, Østbye

¹¹ I ”Policing the crisis” fra 1978 forsøker Stuart Hall å forklare måter hvordan den engelske termen ”mugging” ble brukt i den politiske debatten i England. Bakgrunnen for dette var at flere profilerte ran ble slått opp av media. Dette ga næring til stor offentlig bekymring og frykt for en omfattende eksplosjon av kriminalitet i gatene. Ranerne ble hovedsaklig skildret som svarte, noe som bidro til gi innvandrere skylden. Hall argumenterer for at den moralske panikken som ranene vakte, var oppmuntret av både staten og media. Det var en måte for media og staten å lede oppmerksomheten bort fra andre og mer sentrale trekk ved samfunnet som hadde forverret seg de siste årene, som synkende lønninger og den økte arbeidsledigheten (Giddens 2001).

1999:222). Han gjør *ideologisk påvirkning*, noe vanskelig observerbart, til en faktor som vil ha avgjørende innflytelse på forholdet mellom mennesker, og som Lukes spør:

Indeed, is it not the supreme exercise of power to get another or others to have the desires you want them to have—that is, to secure their compliance by controlling their thought or desires? (Lukes 1974:23).

Denne ideologiske makten kan fungere slik at den herskende eliten gjør sitt verdensbilde til det naturlige for alle. Pressen kan være et nyttig og lydige redskap for den styrende klassen å bruke til et slikt formål, og det kan skje ved at pressen konsekvent lar bare ett politisk grunnsyn gjøre seg gjeldende i de ulike sakene som presenteres. Hvis mektige elitekilder blir premissleverandør for innholdet i sakene en ukritisk presse trykker, kan kildene oppnå slik ideologisk makt.

Det som er felles for de beskrivelsene av makt som er presentert hittil, er at de betrakter makt som noe eiendommelig, kontrollert og suverent; makt som deler av enheter. Foucault bryter med dette synet, han forstår makt i forhold til maktens konkrete anvendelse i strategier og taktikker; makt som styrkerelasjoner. Foucault sitt fokus er maktens relasjoner og hvordan den blir utøvd, snarere enn hvor den kan lokaliseres og hvem som har den. Ifølge han er makten overalt, ikke fordi den omfavner alt, men fordi den kommer fra alle steder. Makten er derfor spredd gjennom alle sosiale institusjoner, og er utøvd av utallige, utskiftbare funksjonærer (Flyvbjerg 2001:116/117). I 1980 beskrev Foucault makt på denne måten:

Maktutøvelse ... er en måte som visse handlinger påvirker andre handlinger på (Engelstad 1999:17).

Foucault ser en direkte sammenheng mellom kunnskap og makt (Sandmo 1999:86). Kunnskap om mennesker utvinnes typisk i asymmetriske forhold der den ene bringes til å tale om seg selv til den eller de andre. Kunnskapen som etableres blir del av en større diskurs som igjen blir del av menneskers selvforståelse. Makten er altså produktiv. Foucault overskrider analyser av makt som har vært orientert mot strukturelle nivå ved å flytte fokus over på det konkrete og praktiske, han er spesielt opptatt av hva makten endrer og produserer. Enheten av makt og kunnskap virker inn på orden, normalitet og disiplin, den bidrar slik til å skape våre forestillinger om hva et menneske er. Sannhet er del av denne maktens virkningshistorie, sannhet er knyttet til samfunnets maktrelasjoner. Det primære forskningsobjekt for Foucault er helheten av utsagn som er sanne, og de forholdene og mekanismene som gjør dem det. Det er dette som utgjør diskursen, som for Foucault er språklig, men i tillegg materiell og

institusjonell. Diskursen er dette i tillegg fordi dens utsagn ikke kan ses uavhengig av materielle og institusjonelle betingelser (Sandmo 1999:86/87). Diskursene overfører og produserer makt. De forsterker makt, men de undergraver og skjuler den også. De er taktiske elementer som opererer i feltet av maktrelasjoner. Forskjellige og til og med motstridende diskurser kan eksistere sammen innenfor samme strategi (Flyvbjerg 2001:124)

Pressen: et knutepunkt for makt

I tradisjonell presseforskning og blant pressefolk blir pressen regnet som den fjerde statsmakt, man assosierer med dette begrepet vaktbikkjefunksjonen og/eller den sentrale kanal for innflytelse på opinionen (Schwebs, Østbye 1999:223). F.eks. svarer programlederen for TV-programmet "Mediemenerne" Halvor Folgerø ja på spørsmålet om dette er en riktig beskrivelse av media:

Det ser en bare på hvordan omtale i media kan gi store utslag. I kulturjournalistikken for eksempel. Hvis et oppsatt show får terningkast én eller to i landets medier, blir gjerne ting fort tatt av plakaten, mener Folgerø. Den fjerde statsmakt er samlet i Norge på svært få hender. De største mediebedriftene har hovedkontor i Oslo, foruten TV2 i Bergen (Samviten nr.1 2004).

Synet på pressen som den fjerde statsmakt er ikke helt dekkende. Til det er medienes makt for mangfoldig og komplisert, den fanges ikke kun opp av aktørorienterte maktmodeller. Medias makt kan ikke forstås som kun en ytre kraft, som uavhengig makt i forhold til f.eks. det politiske felt, makt er mer enn noe som noen har. Den forrige maktutredningen bar preget av slike aktørmodeller, og mediesosiolog Thomas Mathiesen mente at den ga et altfor begrenset perspektiv. I 1986 kom han med boka *Makt og medier*, der han argumenterte for å utvide maktbegrepet til å også omfatte struktur- og prosessmakt. Mathiesen fremhevet medienes "betegnende makt", som viste til den makten mediene hadde gjennom språklige konstitueringen av publikums sosiale virkelighet (Slaatta 1999:36).

I modere samfunnsdiagnoser blir makt gjerne fremstilt som et relasjonelt fenomen. Makten er noe som gjennomsyrrer mediene, den ligger ikke faststøpt i faste strukturer, men er i konstant fluks og kommer til uttrykk i diskurser som virker styrende på menneskers handlinger. I mediene kommer diskursenes makt til uttrykk i den journalistiske representasjonen. Skal man likevel gjøre et forsøk på å innsnevre rammene for makten til journalistikken, kan man si at

den journalistiske makten utfoldes i mediene i mellom, og i relasjoner mellom mediene og de ulike aktører som på forskjellig vis, er i kontakt med mediene (Eide 2001:16/17).

Pressen har en veldig begrenset kapasitet til å ta for seg det som skjer av et omtrent ubegrenset antall hendelser som den politiske virkeligheten består i. Den må hele tiden gjøre et utvalg av saker, og her har den en stor mulighet for maktutøvelse. Gudmund Hernes viser i artikkelen "Det mediavridde samfunn" (1978) hvordan samfunnet og media stiller publikum overfor en overflod av informasjon, samtidig som folk får et underskudd på tid og oppmerksomhet. For å vinne fram gjennom informasjonsstrømmen vil journalisten være avhengig av å bruke bestemte teknikker for å tiltrekke folks oppmerksomhet, i form av tilspissing, forenkling, polarisering, intensivering og konkretisering av innhold. Disse teknikkene kaller Hernes med et fellesbegrep for medievridding.¹² Sakene presenteres ofte som konflikter, og dette får konsekvens for mediens forhold til politikken: "(f)or *måten* informasjonen presenteres på affiserer ikke bare *hva* vi oppfatter, men også våre oppfatninger av *hvordan* saker tas opp og avgjøres, og *hvilke* saker som bør tas opp" (Hernes 1978:189). For å oppnå oppmerksomhet må politikere benytte seg av mediens eget spill, og med det risikerer de (og noen ønsker kanskje?) å bli oppfattet som populistiske. Vridningene Hernes peker på er slik også koblet til at noen velger å bruke bestemte strategier for å nå fram i mediene.

Popularisering av politisk journalistikk?

Journalisters valg av saker, vinklinger og intervjuobjekter preges av det redaksjonelle miljøet de jobber i, av mediet de representerer og den målgruppen av befolkningen de og mediet retter seg mot. VG, Dagbladet og TV 2-nyhetene er kjent for å være de mest "tabloide" av mediene som dekker rikspolitikken i Norge (Allern 2001:287). "Tabloid"-pregete medier anvender oftere enn andre melodramatisk vinkling og perspektiv på sitt stoff. "Tabloid" eller populærjournalistikk har økt i omfang i Norge etter profesjonaliseringen av journaliststanden

¹² I en artikkel fra 1992 kommer Kjetil Rolness med sterk kritikk av Hernes sin medievriddingsteori. Han mener at Hernes forutsetter, eller i hvert fall leder andre til å forutsette, en fremstilling som ikke er vridd, og som representerer "virkeligheten" (Rolness 1992). Thomas Mathiesen (2002:136) er uenig i denne kritikken, Mathiesen kan ikke se at begrepet om medievridding forutsetter at det finnes en "objektiv" fremstilling, som ikke inneholder sin vridding.

og avpartifisering av pressen. Martin Eide (2001) oppsummerer momenter han mener er stikkord i journalistikkens frigjøringsprosess:

Popularisering, profesjonalisering og avpartifisering kan nok et langt stykke på vei sees som en frigjøringsprosess. Men denne frigjøringen har vært ledsaget av en kommersialisering som kan vise seg å legge journalistmakten i nye lenker (Eide 2001:20).

Peter Dahlgren (1992) mener at man bør forstå moderne journalistikk som en form for populærkultur der det mest fremtredende med den er dens higen etter å fortelle historier. Journalistikkens regler er provinsielle, siden fortellingen kan og vil bli revidert eller kastet i søppelet så snart de viser tegn til å mislykkes i det å oppnå det forventede nivå av oppmerksomhet hos publikum. Populærjournalistikk kan utfordre det politiske miljø i det at nyheter fra den parlamentariske arena ikke nødvendigvis blir regnet som viktigere nyheter enn andre, og at det som formidles derfra bør tilpasses populærjournalistikkens nyhetsverdier og fortellingskonstruksjoner. Ifølge Sigurd Allern (2001:287 b) følger VG og Dagbladet de samme politiske hovedsporene som resten av nyhetsmediene, men de er svært opptatt av å finne egne vrier og vinklinger som et ledd i nyhetskonkurransen. Løssalgsavisenes dramaturgi fører ofte til at politikere, når de intervjues, føler at de må snakke i overskrifter og ingresser for å vekke interesse. I tråd med Allern (2001 b) virker det som VG og Dagbladet kan ha elementer av det 'tabloide' i sitt politiske stoff, men at dette ikke skiller seg ut sammenlignet med resten av de riksdekkende mediene.

Et journalistisk felt

Pressen har styrket sitt maktgrunnlag ved å frigjøre seg fra de politiske parti. Journalister har som egen profesjon makt på egne premisser ved deres anskuelse og formidling av verden i journalistiske diskurser. Makten i denne virkelighetsbeskrivelse kan igjen virke strukturerende på folkemassen som journalister når fram til med sitt budskap hver dag. F.eks. leser 87% av Norges befolkning en avis hver dag (BT 15.03.2004).

Presseforskerne Jan Fredrik Hovden (2001) og Tore Slaatta (2003) gjør en tilnærming mot det norske journalistiske feltet. Hovden (2001) mener at dette feltet er et resultat av at journalistisk praksis etter hvert har blitt et eget sosialt kosmos med sin egen logikk, avskilt fra andre sosiale felt. Når en bruker feltbegrepet, avviser man påstander som at journalistikken er fullstendig underlagt markedet eller eierskap og utopiske egenerklæringer om journalisten

som fri og uavhengig til å utøve yrket sitt (Hovden 2001:86). Et journalistisk felt eksisterer bare hvis det har til tilstrekkelig grad autonomi i forhold til andre felt. Her er det nærliggende å trekke fram det politiske felt, fordi pressen var underlagt dette før avpartifiseringsprosessen fant sted. I følge Hovden (2001) er noen av de sterkeste tegn på at et sosialt felt er autonomt at det har spesialiserte agenter (f.eks. redaktører, nyhetsjournalister, politiske journalister, fotografer osv.) og spesialiserte institusjoner (Norsk Journalistlag, Institutt for Journalistikk, SKUP osv). Et annet viktig tegn er at det har særegne trosforestillinger som journalistideologien og samfunnsoppdraget, som Odd Raaum (1999) har påpekt.

Den lojale partipressen har blitt erstattet av en selvbevisst og partikritisk presse, og parallelt med dette har skepsisen overfor pressens makt fra politikernes side økt. Politikere kunne før bruke pressen som kanal for sine synspunkt med opinionspåvirkning som hensikt. Nå opplever de sannsynligvis i mye større grad at innholdet i den politiske formidlingen deres blir redigert om og sensurert av pressen, dersom de selv har et ønske om å nå ut gjennom media. Sigurd Allern (2001 b) viser hvordan stortingsrepresentantenes skepsis til mediene synes å ha økt i 1995 sammenlignet med en tidligere undersøkelse fra 1977. Det kan spekuleres i om det har skjedd en maktforskyving mellom det politiske og journalistiske felt. Dette understreker Bergens Tidende-journalist Olav Kobbeltveit i en kommentar:

Lenge hadde politikerane "the upper hand". No trur eg den sit i mediehusa (...) Men når det no er så tydeleg at makta har flytta seg frå Stortinget til media, og somme trur det er viktigare å vera politisk journalist enn stortingsrepresentant, så bør kanskje media ha magemål? (Bergens Tidende 28.11.2003).

Pressen har egeninteresse av å minne leserne på, så ofte som den ser sitt snitt, hvor mye makt den har, og det kan selvsagt være grader av sannhet i slike påstander. Det har nærmest blitt en del av pressens profesjonsideologi. Slaata (2003) mener at troen på mediernes makt og på betydningen av nyhetsmedienes virksomhet "som viktig" (for den enkelte, for samfunnet, for økonomien, politikken osv.) er en form for tro som gir mediene makt.

En selvstendig institusjon

Den partipolitiske uavhengigheten bidrar til å gjøre journalistikken i mediene til en selvstendig institusjon, og denne institusjonen støtter opp under sin virksomhet med hele sin tyngde. Andre krav til innhold og form enn de som gagnar tiltro til virksomheten har blitt gradvis plassert i skyggen, parallelt med partipressens bortfall (Ekecrantz, Olsson 1998:63).

I lys av argumentet om at moderne medier utgjør en egen institusjon, mener Eide (2001) at det grunnlag for å fastholde at dagens profesjonaliserte journalistikk logikk er overordnet den enkelte journalistikk tilbøyeligheter, han mener at journalistikken er mer profesjonsvridd enn partipolitisk vridning. Noe som støtter opp under en denne påstanden, er det faktum at mange journalister, med ulike politiske syn, kan vandre mellom avisene som tradisjonelt hadde ulike politiske ståsteder.¹³ Når båndene til partipressen er borte, kan en lure på hvilken rettesnor og verdiorientering som har erstattet den partipolitiske. Den moderne pressen har en profesjonsinteresse av å framstå i offentligheten som så verdinøytral som mulig, den streber etter en slags vitenskapelig objektivitet. Gaye Tuchman (1978) kaller dette et 'strategisk ritual' hos journalister. De henter inn uttalelser fra eksperter, presenterer overbevisende fakta og argumenter, og viser begge sider av en sak. 'Byline' signaturen til journalisten står under ingressen, men ellers skal journalisten holdes i bakgrunnen i nyhetssakene i aviser.

Paul Bjerke (2001) har analysert norske avisers holdning til regjeringsskiftet mars 2000. Han stiller spørsmål om Norge fortsatt har partipresse, og kommer fram med funn i henhold til konsekvenser av avpartifiseringen som samsvarer bra med Simensens (1999). Konklusjonen på funnene i innholdsanalysen av ledere i norske aviser, er at partihistorien har en klar og tydelig innvirkning på avisenes partipolitiske profil i dag. Avisene argumenterer på lederplass i stor grad i tråd med sin partihistorie, ifølge Bjerke (2001). Den politiske tilhørigheten mellom partier og aviser henger fremdeles igjen, selv om partipressen brøt sammen i dens organisatoriske form:

Avisenes tradisjon sitter fast "i veggene" i redaksjonslokalene, i avisenes redaksjon og ikke minst – i forholdet mellom avis og leser (Bjerke 2001:8).

I lys av Bjerke sine funn er avisene fortsatt kanal for politiske verdiorienteringer ved at de målbærer meninger og standpunkter gjennom ledere og politiske kommentarer. Avisers holdninger til aktuelle samfunnsproblemer på leder og kommentar plass er subjektive, og ofte i tråd med avisens partihistorie. De er på denne plass samtidig en politisk aktør, fordi presentasjoner av redaksjonens verdsett og politiske preferanser blir forsvart samtidig som man angriper andres.

¹³ En rekke undersøkelser viser at det er de ulike mediene, og ikke journalistenes egne politiske referanser, som har størst betydning for det journalistiske produktet (Cook:1998:71).

Flere medieforskere hevder at journalistikken i mediene i disse dager kan sies å utgjøre en politisk institusjon¹⁴, til tross for at journalistikken har frigjort seg fra det politiske felt, og at den i et stort og tiltakende omfang anvender pressens profesjonelt baserte medievidningsteknikker. Sigurd Allern argumenterer i boka *Flokkdyr på løvebakken* for at nyhetsmediene danner en selvstendig politisk institusjon. Denne institusjonen representerer ifølge Allern (2001:16 b) en særegen dagsordenmakt som har et stort potensial for å påvirke politiske avgjørelser. Nyhetsbedriftene og journalistene må betraktes som politiske aktører i kommunikasjonsfeltet, ikke bare gjennom ledere og politiske kommentarer, men også på nyhetsplass. Begrepet ”politikk” blir her forstått i vid forstand, som: ”temavalg og prioritering, kilderelasjoner og vinkling som bevisst eller mer ureflektert er knyttet til ståsteder og verdier” (Allern 2001:17 b). I Vær Varsom-plakaten, som er den etiske rettesnor for journalister, står det blant annet at ”man skal gjøre klart for hva som er faktiske opplysninger og hva som er kommentarer”. Det er behov for pressen å markere et klart sjangerskille mellom det som står på leder/kommentarplass og det som står på nyhetsplass, slik at aviser ikke framstår som om de har en egen agenda utover det kommentaravdelingen presenterer av tolkninger av nyhetsbildet. Politiske journalister har trolig et ønske om å legitimere sin praksis på nyhetsplass, som medvirkende opinionspåvirkere til politiske spørsmål og valg, ved å vise til at de kun er profesjonelle, uavhengige og tilnærmet nøytrale reportere. Sigurd Allerns argumentasjon er muligens kontroversiell for flere. I pressemiljøer vil en del av journalistene antakelig være uenige i hans påstand om at journalister også er politiske aktører på nyhetsplass.

2.3 Pressen og offentligheten

Et demokrati-ideal

Pressen som representasjon av sentrale sider ved offentligheten henter sin legitimitet i et demokrati-ideal. Den har som oppgave å informere borgerne i et samfunn slik at de på eget grunnlag kan ta demokratiske valg. Journalistikken skal tjene en samfunnsdebatt og bidra til å

¹⁴ Blant annet Timothy E. Cook (1998) mener at mediene samlet sett har så stor betydning at de kan betraktes som én enkelt politisk institusjon. Det finnes flere ulike forståelser av hva institusjoner er; Cook hevder at ”...(t)he core of all institutionalism is a denial that all social phenomena can be reduced to individual psychologism (Cook 1998:66).

gi innhold til fornuftig kommunikasjon mellom det private og staten. Samfunnsrollen pressen og media har som kanal og premissleverandør til samfunnets offentlighet kan vanskelig undervurderes, for eksempel regner Den norske Ytringsfrihetskommisjonen mediesystemet ved siden av utdanningssystemet som den kanskje viktigste institusjonen eller veggen i det offentlige rom (Allern 2001 b).

Media har en funksjon både som kunnskapskanal og kunnskapsformidler. Fra mediepolitisk hold blir media pålagt et overordnet mål om å være en samfunnsinstans som styrker demokratiet. Helge Østbye (1995:56) mener at media kan være med på å styrke demokratiet på tre måter: ”de kan sikre at alle som har noe å bidra med av synspunkter, får fremme og argumentere for disse syn, de kan sikre at variert informasjon er tilgjengelig, og de kan sikre at alle folkegrupper får en mulighet til å holde seg informert”. Pressen skal ideelt sett presentere et variert budskap til folket. Dette skjer ifølge Østbye (1995) enten ved at mange kanaler sender sitt smale budskap, eller ved at det finnes kanaler med variert budskap. I perioden med partipresse var det en budskapsvariasjon mellom avisene på grunn av at hvert parti hadde sine aviser som talerør. Nå som partipressen er et tilbakelagt stadium, er det forventet at avisene pga. profesjonalisering og frihetsideal har en budskapsvariasjon innenfor avisene. Dette er viktig skal de kunne bidra til å styrke demokratiet, slik at borgere får muligheten til å sette seg inn i flere sider av samme sak.

VG har en liten politisk avdeling der kommentarjournalister rapporterer til politisk redaktør, mens de politiske nyhetsjournalister på nyhetsplass rapporterer til nyhetsledere. I en slik forstand er ”brannmuren reell” mellom nyhets- og politisk avdeling i avisen ifølge Sigurd Allern (VG 26.01.02). Nyhetsartikler bør ut ifra disse begrunnelsene være tilnærmet nøytrale og ikke ta stilling til f.eks. stridende fløyer i et politisk parti, i motsetning til forventninger til kommentarplass. På kommentarplass kan avisens partipolitiske preferanser bli synliggjort, og i leder og kommentarartikler gis det rom for både analyse, tolkning og verdistandpunkt. Graden av budskapsvariasjon VG viser i forhold til Thorbjørn Jagland på nyhetsplass vil få betydning, sett i sammenheng med hvilken posisjon avisen inntar på kommentarplass. Jeg har en antakelse om at det er et skille i dekningen mellom nyhets og kommentarplass i VG, at kommentardelen er subjektiv med en politisk holdning og at nyhetsdelen er tilnærmet nøytral i holdningen til Jaglands egnethet som partileder. Dette sees i lys av det overordnede målet til pressen om å være en samfunnsinstans som styrker demokratiet.

Makt- og demokratiutredningen

Arbeidet med den andre Makt- og demokratiutredningen i Norge ble avsluttet 26. august 2003 da NOU 2003:19 "Makt og demokrati" ble avgitt. En hovedkonklusjon i sluttrapporten er at det representative folkestyre er svekket i alle ledd, samtidig som rettsystemets makt øker. Analysen i sluttrapporten avsluttes slik:

Demokrati bygger ikke bare på makt gjennom folkevalgte organer, men også på rettigheter og rettsgarantier for individer og grupper, ulike former for deltakelse utenom valg, partier og politiske folkebevegelser, påvirkningsmuligheter som brukere, forbrukere og aktive i pressgrupper. Disse ulike formene for tilleggsdemokrati(...) har supplert folkestyret som formelt beslutningssystem, men kan ikke erstatte det. Demokratiet blir utfordret når folkestyrets vilkår og spillerom blir redusert. Når betydningen av demokrati overføres fra folkestyret som formell beslutningsform til ulike former for tilleggsdemokrati, blir forvitringen av folkestyret tildekket og skillet mellom demokrati og ikke-demokrati utydelig. Derfor er forvitringen av folkestyret et sentralt utgangspunkt for vurdering av demokratiets vilkår (NOU 2003 19 kap.13.3).

Ifølge rapporten var pressen under partipressen grunnleggende forutsigbar for de politiske aktørene og den utfordret ikke den politiske dagsorden. Løsrivelsen av mediene og pressen fra politikken innebærer ikke bare at de opptre mer uavhengig, men at det politiske liv forandrer seg under trykket av nye betingelser. Nå har massemedia blitt den sentrale arenaen for politisk makt, de er viktigere i kroning og detronisering av politiske ledere (NOU 2003 nr.19 kap.11), og spiller derfor en større rolle i offentligheten.

Forvitringen av folkestyret og avpartifiseringen av pressen kan betraktes som parallelle prosesser og utviklingstrekk ved det norske samfunnet. De politiske partiene er nå mer avhengige av å nå velgere via media når medlemsgrunnlaget i partiene er redusert og velgerne har blitt mer utro. Personifisering av politikken i media gjør at politikere må inneha en evne til å iscenesette seg selv for pressen og TV. Politikere kommer i større grad enn før med urealistiske valgløfter og flere fremmer en kortsiktig og medietilpasset politikk for å synliggjøre seg for velgermassen, noe som over tid kan svekke tilliten og øke politikerforakten. Samfunnsdebatten blir i større grad sentralisert og regissert på journalistiske premisser, en årsak til at Makt- og demokratiutredningen velger å kalle vår offentlighet for den redigerte offentligheten (NOU 2003 nr.19 kap.11).

3 METODISKE VURDERINGER

Før jeg vet, hva jeg skal undersøke, kan jeg ikke vite, hvordan jeg skal gjøre det. J. Fog

For å undersøke hvordan VG omtaler partilederstriden bruker jeg både diskursanalyse og kvantitativ innholdsanalyse. Først introduseres sentrale trekk ved den tilnærmingen til diskursanalyse jeg har valgt. Etterpå skriver jeg kort om en metode for bildeanalyse av pressefoto. Dette vil belyse fremgangsmåten i andre del av analysen (kapittel 5). Sentrale begrep som anvendes i analysen av datamaterialet er i stor grad fra hentet fra diskursanalytikeren Norman Fairclough. I en diskursanalyse er ofte teori og metode ikke strengt separert. De kan derfor i større grad betraktes som en sammenkoblet analysepraksis der konkrete tekstanalyser ikke bare er forberedt av en teoretisk/metodisk diskusjon, men også kaster lys over teorien og metoden.

I tillegg gjøres rede for hvordan den kvantitative innholdsanalysen skal utføres. De variablene som brukes i denne sammenheng blir gjort rede for i et kodeskjema som følger med som vedlegg bak i oppgaven. Resultatene fra innholdsanalysen blir presentert i kapittel 4, illustrert med tabeller og figurer.

3.1 Valget av metodisk tilnærming - kvalitativ eller kvantitativ metode?

Et av formålene med denne studien er som nevnt å studere om det er et klart skille mellom nyhets- og kommentardelen i VG, eller om dette skillet i større grad er fraværende i forbindelse med avisens dekning av Thorbjørn Jaglands egnethet som partileder i Ap. Det er viktig å finne en metodisk tilnærming som kan belyse denne problemstillingen på en fruktbar måte. Jeg har valgt å benytte både kvantitativ og kvalitativ metode fordi jeg ønsker å gå både i bredden og dybden på datamaterialet; å skaffe en oversikt for å kunne si noe generelt om dekningens omfang, og for så å gå i detalj for å utdype det jeg finner. Den kvantitative og kvalitative analysen blir tilnærmet like mye vektlagt i oppgaven. Det kan være mye å vinne på å kombinere kvalitative og kvantitative data i samfunnsvitenskapelige undersøkelser fordi

mange av svakhetene ved kvantitative data kan oppveies av de sterke sidene ved kvalitative data - og vice versa. Framgangsmåten innebærer at man søker å belyse samme problemstilling ved hjelp av forskjellige metoder. Et slikt opplegg blir generelt sett omtalt som metodetriangulering (Grønmo 1982:114). En fordel ved dette er at hvis det er høyt samsvar mellom data om samme fenomen som er oppnådd ved hjelp av ulike metoder, tyder det på at disse har tilfredsstillende ekstern validitet. Dermed kan også tilliten til analyseresultater bli styrket. Men samtidig er det en utfordring ved en slik triangulering å få de forskjellige innfallsvinklene til VGs dekning av partilederstriden til å utfylle hverandre og gi en samlet mening.

Utvalg/avgrensing av studieobjekt

I denne studien (både i kvantitativ og kvalitativ analyse) blir det sett på de nyhetsartikler, ledere og politiske kommentarer VG har trykket om partileder Thorbjørn Jagland i perioden etter Aps valgnederlag høsten 2001, til han trakk seg som partileder for Ap i februar året etter. Det vil omfatte disse artiklene trykt i VG fra 11.09.01 til og med 03.02.02, dagen da Jagland offentliggjorde at han ikke ville stille til gjenvalg som partileder på landsmøtet kommende november. Datamaterialet er hentet fra, og studert på mikrofilm. Utvalgsriteriet er at artikkelen har to forekomster av Jagland, og at det dessuten skal stå 'Ap', 'Arbeiderpartiet' eller andre betegnelser for Ap. Begrunnelsen for kravet om at Jagland skal være nevnt to ganger i en artikkel, er at saker der han kun er trukket inn i forhold til andre eller der han er kort nevnt, ikke har relevans for studien. Grunnen for å tilføre søkekategori 'Ap' i tillegg til Jagland, er at artikler i VG som omhandler Jagland men som ikke er relatert til Ap elimineres. Slike artikler blir sortert bort manuelt. Det endelige utvalget består i: 19 kommentarartikler, 10 lederartikler og 49 nyhetsartikler.

Kodingsenhetene, som er de minste enhetene i materialet som skal kodes, er den språklige representasjonen VG anvender på Jagland i de forskjellige artiklene. Analyseenhetene, dvs. enhetene som brukes i analysen, er artiklene i avisen (Østbye m. fl. 1997:211). Begrepet artikkel er ikke et entydig begrep, fordi større avisopplag kan inneholde flere artikler. I denne studien betraktes alle oppslag med egen byline som selvstendige artikler. Bakgrunnen for dette er at artikler i et oppslag kan forholde seg ulikt til det overordnede temaet, og det er viktig at denne variasjonen fanges opp.

Case-studier

Oppgaven er en case studie av beskrivende karakter (Yin 1994:3-11). Jeg tar utgangspunkt i en sak og belyser den med flere teorier, flere metoder og flere kilder (Yin 1994:91). Slik får man oversikt over saken, og kan fange inn dens kompleksitet på en bedre måte, noe som igjen brukes til å vinne generell innsikt. En definisjon på en case-studie er: "en intensiv og detaljert studie av et enkelt tilfelle, enten for sin egen skyld eller fordi man mener at tilfellet belyser et generelt fenomen eller problem" (Ekegren 1997:45). Generalisering innebærer en slutning fra det særegne til det allmenne. Casestudier kan være egnet til å gi generell kunnskap. Hvis det fins god teori på området for casestudien, kan man med omhyggelig utvalg av case bidra til testing av teorien (Østbye m. fl. 2002:245). Likevel er det et omdiskutert emne i akademiske kretser om generaliseringer er mulig innen casestudier. Svein S. Andersen (1997:10) mener at noen ser case-studier som en kunstform, eller i beste fall en støttedisiplin for "virkelig vitenskap". På motsatt side finner en de som ser på case-studier som et alternativ til konvensjonell vitenskaplighet; en tilnærming som gjør det mulig å gripe det særegne ved mennesker og samfunn. En oppfatning som er felles for disse syn, er at case-studiet bare har begrenset verdi når hensikten er å generalisere.¹⁵

Caset som blir studert er fase to i den såkalte Jagland-saken, en periode jeg velger å kalle partilederstriden. Dette caset illustrerer sider ved forholdet mellom journalister og politikken. Jeg ser på VGs mediering av partilederstriden i Ap i tidsrommet før Jagland trakk seg som partileder i Ap. Fordelen med å velge kun en riksdekkende avis, er at det gir mulighet for en forståelse av denne avisens representasjoner av saken. På den andre siden vil oppgaven miste noe i form av at man ikke fanger opp bredden i deknningen. Samtidig er det naturlig å tenke seg at det nettopp er viktig å se på Norges største avis fordi den sannsynligvis vil være toneangivende for en del andre medier, og naturlig nok være en sentral informasjonskilde om saken for en stor del av Norges befolkning.

¹⁵ Alexander L. George (1979) er en tilhenger av case-studiet og han mener at styrken ved den er at man kan lære av historien ved å studere ulike "case" fra den. Selv om hver hendelse har unike trekk, kan de klassifiseres i typer av fenomener, og slik si noe viktig om denne typen. Selv unike caser kan bidra til teoriutvikling, det kan styrke forholdet mellom samfunnskunnskap og historie.

3.2 Diskursanalyse – sosial konstruktivisme

I teoridelen ble det vist til Foucault og hvordan diskurser er mer enn språk. Metodisk fører dette til at jeg ikke bare utfører rene lingvistiske analyser, fordi ytringenes kontekst sees på som like viktig. Det er flere diskursanalytikere som har en egen versjon av diskursbegrepet, men begrepet forbindes i første rekke med Foucault¹⁶ (Neumann 2001:13). Diskursanalyse betraktes som en sosialkonstruktivistisk tilnærming. Ulike tilnærminger som faller under en konstruktivistisk betegnelse kan være såpass forskjellige at det kan være vanskelig å få en generell karakteristik av dem. Lars Mjøset (2000) prøver, og mener at her problematiseres såkalte ontologiske utsagn, altså utsagn om hvordan verden egentlig er. Kunnskap dannes ikke ved at man leter etter lover, men ved at våre erfaringer overføres som analoger til nye områder. Det mest kontroversielle ved synet til konstruktivismen er ifølge Mjøset (2000) dets pragmatiske sannhetsbegrep: vitenskap er ikke avdekking av en objektiv virkelighet, men sekvenser av nyttige konstruksjoner dannet av mennesker med begrenset kunnskap. Det sosialkonstruktivistiske perspektivet vil ligge til grunn for tekstanalysen av avisartiklene.

Måten noe blir fortalt på

Tekstanalysen vil spesielt bygge på Faircloughs bok om mediediskursen, *Media discourse* (1995). Det vil bli foretatt tekstanalyser av fire strategisk utvalgte artikler (to kommentarartikler og to nyhetsartikler). Jeg vil i tillegg analysere den visuelle meningen til pressefotoene i de utvalgte nyhetsartikler. Fairclough¹⁷ definerer diskurs som: ”en måte å tale på som gir betydning til opplevelser ut fra et bestemt perspektiv” (Jørgensen, Phillips 1999:79). Han har Foucault sitt arbeid som en sentral inspirasjonskilde, og særlig Foucaults forståelse av hvordan makt og maktrelasjoner er inkorporert i diskurser, og at maktkampen utkjemper både i og over diskurser (Hornmoen 2003:18). Faircloughs definisjon innebærer

¹⁶ De fleste teoretikere som utfører diskursanalyser forholder seg til Foucault. Hans definisjon av diskurs er: ”Diskurser som et sett praksiser som muliggjør frembringelse og vedlikeholdelse av et sett utsagn” (Foucault 1972).

¹⁷ Faircloughs tilnærming for diskursanalyse kaller han selv for ”Critical Discourse Analysis” (CDA). Fairclough setter opp et tre-dimensjonalt rammeverk som ideal for utførelsen av kritisk diskursanalyse. Den første dimensjonen er *diskurs som tekst*, den andre er *diskurs som diskursiv-praksis* og den tredje er *diskurs som sosial-praksis* (Fairclough 1992). I denne tekstanalysen vil jeg forholde meg kun til en av dimensjonene; *diskurs som tekst*. Jeg velger derfor ikke å kalle min tilnærming for ’kritisk diskursanalyse (CDA), slik mange andre som bruker Faircloughs diskursanalyse gjør.

blant annet den fortellingen man (bevisst eller ubevisst) velger å fortelle blant flere mulige, den versjonen som fortellingen ble, og de språklige grep man brukte for å fortelle den på. Jeg vil lokalisere den hoveddiskursen som går igjennom de utvalgte artiklene som en rød tråd, og som er fundert på de to siste problemstillingene for oppgaven. Hoveddiskursen er *den medierte politiske diskursen om Thorbjørn Jaglands egnethet som partileder*. Det dreier seg om de forskjellige stemmer, diskurser, formuleringer og ordvalg som spores i VGs artikler som angår hoveddiskursen. Dvs. direkte og indirekte angrep på og forsvar av partilederen og det delte lederskapet. Fokuset blir på hvordan VG anvender språklige virkemidler i sin mediering av partilederstriden, og hva slags meningsinnhold som finnes 'liggende mellom linjene' og som sier noe ut over det denotative nivået i teksten.

Fairclough tar utgangspunkt i diskursenes referanse til samfunnet, og han hevder at diskursanalytikere må analysere teksten i sammenheng med den konteksten den forekommer i. I analyser av teksten må utsagnets omgivelser, de materielle forholdene og det allerede sagte, som er diskursenes intertekstualitet¹⁸, inkluderes (Fairclough 1992:56). Jeg vil, som Fairclough (1992:117), anvende begrepet "manifest intertextuality" i tekstanalysen. Det vil si at enhver tekst eller ytring har spor i seg av tidligere tekster eller ytringer; hver gang man produserer en tekst, inngår den nye teksten i en intertekstuell kjede av tekster og fungerer som et svar på tidligere tekster og som en forventning om kommende, svarende tekster. Begrepet er relevant når man studerer journalistiske tekster fordi journalister skriver først og fremst historier som allerede er ferdige – skåret ut og ferdigpakket med begynnelse og alt (Rosenberg 2003). I journalistyrket er artikkeltekster utviklet og formet i dialog med tidligere og lignende tekster, og slik blir den journalistiske praksisen mer forutsigbar og standardisert.

For Fairclough er en diskurs en viktig form for sosial praksis som både konstituerer den sosiale verden og som samtidig konstitueres av andre sosiale praksiser. Ifølge Hornmoen (2003:21) kan man betrakte Faircloughs versjon som moderat sosialkonstruktivistisk, siden han ikke støtter fullt ut de sosialkonstruktivistene som mener at virkeligheten blir skapt i språket. Diskursive praksiser er begrenset av at de kun utspiller seg innenfor:

a constituted, material reality, with preconstituted "objects" and preconstituted subjects (Fairclough 1992: 60).

¹⁸ Begrepet om intertekstualitet henter Fairclough fra Julia Kristeva (Fairclough 1992).

Slik ser Fairclough diskursive praksiser som ett aspekt av flere ved det sosiale. I motsetning til flere andre diskursanalytiske tilnæringer, trenger ikke Fairclough eller andre som arbeider med kritisk diskursanalyse å 'oversette' andre teorier til diskursive termer (Jørgensen, Phillips 1999:154/155). Denne type diskursanalyse utgjør et multidisiplinert felt, og derfor vil jeg i analysen i tillegg kunne anvende relevant medieteorier, og denne behøver ikke ifølge Fairclough (1995) å ha et konstruktivistisk utgangspunkt.

Klargjøring og refleksjon over framgangsmåte

Et sentralt trekk ved denne versjonen av diskursanalyse er at forbindelsen mellom tekster og samfunnet er sett på som mediert av diskursive praksiser. Det er et underliggende premiss at diskursiv praksis både avspeiler det sosiale og kulturelle og aktivt bidrar til forandring. Diskursanalysens hovedrelevans for studier av journalistikk bunner i den stadig sterkere understreking i moderne journalistikk-forskning av journalistikk som story-telling; en er opptatt av måtene og midlene som journalister tar i bruk i medieringen av deres fortellinger fra virkeligheten (Røssland 2000:11). Av de mange måtene VG kunne fortelle historien om partiledersstriden på, ble en benyttet. Og denne fortellingens språklige kombinasjoner, utelatninger, assosiasjoner og repetisjoner vil være et mål å belyse i tekstanalysen. Fortellingen fikk antakelig konsekvenser for dem som ble innlemmet i den.

Niels Å. Andersen (1994:33) mener at noen tekster vil peke seg ut som knute- eller forankringspunkter for diskursanalysen. Disse tekstene kaller han monumenter. Jeg vil strategisk velge fire slike monumenter fra utvalgsenhetene for oppgaven min; en lederartikkel, en kommentarartikkel og to artikler fra nyhetsplass. Disse tekstene analyseres med utgangspunkt i flere anvendelige redskaper for tekstanalyse hentet blant annet fra Fairclough. Redskapene kaller jeg med en samlebetegnelse for engasjementsmarkører, og de kan avdekke innstillingen hos dem som bruker dem (f.eks. VGs journalister). Disse er: *etos*, *modalitet*, *metaforer*, *transitivitet* og *presupposisjoner*. Dette er ifølge Jørgensen og Phillips (1999:95) analyseredskaper for å få innblikk i på hvilke måter VGs tekstlige representasjoner behandler begivenheter, sosiale relasjoner, og det som står sentralt i denne oppgaven, Thorbjørn Jagland og hans støttespillere. Engasjementsmarkørene vil bli gjort rede for etter hvert som de tas i bruk i tekstanalysen.

Diskursanalyse tilbyr ifølge Hornmoen (2003:24) ingen fullstendig oppskrift i tekstforståelse som man kan bruke på alle slags tekster, for så å komme fram til gyldige resultater. Tekstanalysen er snarere en praksis som må utvikles og avgrenses i dialog med det datamaterialet som studeres. Likevel er det på sin plass med en klargjøring og presisering av metode, for å indikere hvilken retning tekstanalysen tar.

3.3 Visuell grammatikk

Gunther Kress og Theo van Leeuwen (1996) har utviklet en teori/metode om visuell grammatikk som er velegnet for å analysere pressefoto, fordi den kan avdekke hvordan personer på forskjellig vis blir rammet inn i fotoet. De ser på språket som et redskap man bruker til å tolke og forstå verden rundt seg og organisere denne meningen mentalt. De mener at den visuelle grammatikken på lik linje med den verbale blir brukt for å fortolke verden. Videre hevder de at det er likheter mellom systemet for den verbale grammatikken og den visuelle grammatikken. En kan f.eks. realisere den samme meningen både ved hjelp av visuell og verbal semiotikk. Måten dette er gjort på vil imidlertid bli annerledes. Da blir det ikke den helt samme meningen lenger, siden Kress og van Leeuwen (1996:2) mener at form og innhold henger nært sammen.

Analysen av det visuelle innholdet kommer ikke til å bli så omfattende og grundig som analysen av den tekstlige mening (diskursen) i artiklene. Grunnen for en slik begrensning er at jeg er nødt til å foreta visse valg fordi meningspotensialet for nyhetsartikler er bortimot utømmelig. Knapphet på tid og ressurser, og forventet størrelse på en masteroppgave, er andre grunner. Jeg har pga. dette innsnevret analyseapparatet til Kress og van Leeuwen, og trukket kun inn de aspekt som jeg mener er mest relevant for de to nyhetsartiklene jeg skal studere. Fremgangsmåten jeg vil beskrive i det følgende er en strategi for bildeanalyse, det er altså ingen fullstendig eller punkt for punkt oppskrift.

Det første avisleseren legger merke til ved pressefotoet er det umiddelbare inntrykket bildet gir. Derfor vil jeg først beskrive det jeg konkret ser, og hvilken stemning bildet gir, dvs. den umiddelbare opplevelsen av bildet. Hvem eller hva det er bildet viser, og hvilke følelser det er sannsynlig at bildet kan vekke hos mottaker. Jeg vil så studere hvordan disse opplevelsene kan bli styrt eller korrigert av verbalteksten, først og fremst tittelen, men også bildeteksten.

Dette førsteinntrykket blir, når jeg går videre i analysen, utdypet etter hvert som jeg finner nye og andre sider ved bildet (Hillesund 1994:72).

Kress og van Leeuwens (1996) foretar blant annet et skille mellom *ideasjonell mening* og *mellompersonlig mening*¹⁹ (begrepene er oversatt til norsk fra engelsk). Kort fortalt kan *ideasjonell mening* realiseres visuelt ved to typer for representasjon; narrativ representasjon og konseptuell representasjon. I den kommende bildeanalysen i kap.5.3.4 er det kun den narrative representasjonen som gjelder, så jeg utelater derfor å bruke plass på å gjøre greie for bilders konseptuelle representasjon.

Representasjon organiseres i den visuelle grammatikken gjennom prosesser. Disse viser seg visuelt i pressefotoet gjennom en vektor. Ut i fra hvordan denne vektoren synes i bildet, kan man avgjøre hva slags prosesser en har med å gjøre. Personer som inngår i prosesser kalles representerte deltakere. I denne sammenhengen blir omstendigheter også regnet med som deltakere. Omstendigheter er en utvidelse av prosessen som finner sted i bildet, men er ikke knyttet til de andre deltakerne ved noen vektor. De visuelle prosessene kan være transaksjonelle, dvs. at de er rettet mot et objekt, eller ikke-transaksjonelle, som betyr at de ikke er målrettet. Prosessene kan også involvere to deltakere som bidrar i lik grad i prosessen, og den er da bidireksjonell (Kress, van Leeuwen 1996:61).

Kress og van Leeuwen (1996) deler den narrative representasjonen inn i 5 prosesstyper, men jeg vil kun ta opp tre av dem, siden de to resterende ikke er relevant (de er mest aktuelle i analyser av figurer og plansjer). I den første prosesstypen, som bærer navnet handlingsprosesser, går vektoren ut fra aktøren, eller så er aktøren selv en del av den. Vektoren retter seg som oftest mot en annen deltaker, som da blir målobjektet. I den andre prosesstypen, som blir kalt reaksjonelle prosesser, blir prosessen skapt ved at en vektor utledes fra blikket til en av de representerte deltakerne. Målet vektoren strekker seg mot kalles fenomen. Den tredje gruppen av prosesser er tale og mentale prosesser. Disse kan best forklares som en projisering av mening i forbindelse med referert tanke og tale (i et bilde realisert ved f.eks. tale eller tankebobler).

¹⁹ Den ideasjonelle funksjonen til språket er "its function in generating representations of the world". Den mellompersonlige funksjonen til språket er hovedsaklig "the functioning of language in the constitution of relations, and of identities" (Fairclough 1995:17).

Et bilde har en *mellompersonlig mening* når et bilde kan skape relasjoner på grunnlag av tre følgende typer: (1) relasjoner mellom de representerte deltakerne, (2) relasjoner mellom sender og mottaker av bildet og (3) relasjoner mellom de representerte i bildet og de som sender og mottar bildet (Kress, van Leeuwen 1996:119). Det er flere momenter man kan se etter for å analysere disse relasjonene. Noe av det forfatterne nevner er blikkene i bildet, fysisk avstand mellom representerte deltakere og fotograf, samt avstand mellom deltakerne i bildet og kameravinkel. Samhandlingen i bildet kan beskrives som en symbolsk utvekslingsprosess, og man kan operere med et skille mellom 'tilbud og 'krav'. Hvis de representerte deltakerne retter blikket mot avisleseren, kan dette tolkes som et 'krav'. Hun eller han krever et personlig engasjement fra leser, og en relasjon kan etableres. Dersom deltakerne ikke retter blikket mot avisleser, kalles dette et 'tilbud'. Leser tilbys da informasjon av bildet, men behøver ikke gå inn i noen relasjon med deltakerne (Kress, van Leeuwen 1996:129).

3.4 Kvantitativ innholdsanalyse

Den kvantitative analysen vil bestå av en innholdsanalyse som er en oppdeling av teksten i meningsenheter, og en oppdeling av disse etter bestemte kriterier. Egenskaper (variablene) i det foreliggende datamaterialet blir registrert (kodet), og i tråd med Østbye m.fl. (1997:211) bestemmes hvilke variabler som skal kodes og hvilke koder som skal benyttes i undersøkelsen forut for registreringen. Innholdsanalysen dreier seg om en grovere beskrivelse av datamaterialet. Den vil også ha en supplerende funksjon i forhold til diskursanalysen ved at den underbygger og skaper en kontekst for tekstanalysen, samt at den gir et nødvendig overblikk på fordelingen av VGs omtale fra uke til uke.

Jeg har konstruert variabler for å kunne kode og dele tekstmateriale inn i tekstenheter. Slik koding av variablene forutsetter en stor andel av vurderinger og skjønn fra koderen sin side, noe som i enkelte tilfeller kan være problematisk i forhold til reliabilitet. Styrken i at bare jeg koder materialet, er at kodingen blir gjennomført på en mer konsekvent måte enn om flere skulle ha deltatt, samtidig er det en svakhet at inter-rater reliabilitet ikke kan testes. Svakheten ved at bare jeg koder er at hvis jeg har en sær oppfatning av et fenomen, så vil det kanskje ikke bli oppdaget. I skillet mellom nyhetsartikler og kommentarstoffet blir nyhetsartikler betraktet som kognitive kilder, dvs. berettende, fortellende og forklarende. Kommentarstoffet betraktes som normativt, dvs. vurderende.

Oppdeling av tekstenheter

I henhold til Østbye m.fl. (1997), vil avgrensningen av tekstenheten avgjøres av hva som er mest hensiktsmessig for å belyse problemstillingen. Astrid Gynnild (1990) peker på at aviser har tre typer språk til rådighet, og at disse er innbyrdes avhengige av hverandre. Aviser har verbalspråket som er bygd opp av bokstaver og ord, og som kun kan leses lineært. I tillegg har de også bildespråket som er bygd opp av syntagme, og som kan leses i alle retninger. Presentasjonsspråket setter sammen tekst, bilde og alle andre elementer i en avisartikkel til en meningsfull helhet. Ifølge Gynnild (1990) blir teksten og bilde sett på som en delmengde av dette presentasjonsspråket. I denne undersøkelsen ser jeg på tre tekstdeler i en artikkel, og disse utgjør en vesentlig del av presentasjonsformen; overskrifter, (brød)tekster med ingress og bilder. Disse tekstelementene har litt ulike funksjoner i en avisartikkel, men de danner samtidig fortolkningsrammer for hverandre, som for eksempel at bilde og overskrift sammen kan gi en annen mening enn hvis man studerer dem isolert. Et bilde har ifølge Gynnild (1990) en evne til å formidle suggesjon og en umiddelbar opplevelse som kan gjøre et sterkt inntrykk på leseren. Men kodingen i billedspråket er svak, derfor har verbaltekster, som f. eks. billedtekster og overskrifter, en viktig oppgave i å styre tolkningen av bildet i en viss retning. På samme måte påvirker bilder måten man leser verbalteksten på i en avisartikkel. Derfor bør tekstelementene i artikler også studeres relasjonelt i forhold til hverandre.

Studieobjekter for innholdsanalysen blir tekstenhetene, samt kildebruken i avisen som er synlig i nyhetsteksten for lesere. Utvalget i analysen er 78 avisartikler på trykk i VG i en periode på 21 uker. Innholdet i avistekstene er mangetydige. Selv om jeg utfører en kvantitativ analyse, så er den ikke rendyrket kvantitativ, dvs. at den måler kun det som klart og tydelig går an å måle. Mange av variablene i denne undersøkelsen forutsetter også en kvalitativ vurdering fra koderens side. F.eks. om et bilde eller en overskrift er positiv, nøytral eller negativ til meningsobjekt Jagland, eller om hva som er tema i artikkelen, da det gjerne er flere temaer til stede samtidig. Og som Sigurd Allern påpeker (2001:78 a), så innebærer selv den enkleste og mest mekaniske formen for innholdsanalyse at forskeren må bruke sitt skjønn for å treffe avgjørelser for sine data.

Formålet med denne kvantitative tekstanalysen er å få systematisk informasjon om, og et innblikk i, hvordan VG vinkler sine artikler i deknningen av partilederstriden. Vinklingen er måten stoffet i artiklene blir lagt fram på. Denne har blitt kategorisert i verdigruppene nøytral, negativ og positiv. Overskrifter, tekster med ingress og bilder blir dermed plassert inn i

kategoriene positive, nøytrale og negative. Det er viktig å presisere at kategoriseringen foregår i forhold til meningsobjektet, som er Thorbjørn Jagland. Meningsobjektet, som i de fleste tilfellene er hovedpersonen i sakene, og utsagnet, som er den uttrykte meningen, vurderes i forhold til hverandre. Vurderinger blir gjort i forhold til om utsagnet er fordelaktig, nøytralt eller ufordelaktig for meningsobjektet. Den "common sense"-metoden som blir brukt er i tråd med Jan J. van Cuilenburg m. fl. (1986:66-68), det vil si den alminnelige oppfatning som legges til grunn, og som bestemmer hvordan utsagnene kategoriseres i forhold til om utsagnene er positive, nøytrale eller negative.

Forståelsesrammen som utgjør bakgrunnen for koding

Overskriften på VG sin leder 27.12.01 er "Jaglands ubalanser". En slik overskrift er et eksempel på hva som ville blitt registrert i kategorien negative overskrifter. Å være i ubalanse er vanligvis ikke noe man assosierer med noe positivt, fordi det å være i ubalanse kan eksempelvis tolkes som at man vakler og er på vei til å falle. Det er også en folkelig betegnelse på å være mentalt syk. En sannsynlig tolkning av overskriften er at det er Jaglands mentale tilstand VG sikter mot pga. hans påståtte keitete og eksentriske væremåte i media, noe som kanskje grunner i hans ubalanser. "Jaglands ubalanser" står i flertall. På flere områder er han altså i ubalanse, noe som her ikke på noen måte er ment å være gunstig for meningsobjektet og kan tolkes dit hen at Jagland vakler både i sin politiske posisjon og mentale tilstand.

Kategorien nøytrale overskrifter er mer problematisk. Rolf Mikkell Blakar (1989) peker på at det er umulig å være fullstendig språklig nøytral, selv om skribenten prøver å unngå verdiladet språkbruk. Uansett hva journalister skriver vil deres bakgrunn og samfunnet rundt dem ha en påvirkningskraft. Dessuten må journalister ta hensyn til de kommersielle retningslinjer fra avisen og de profesjonsideologiske retningslinjer til den norske journaliststanden. Det er heller ikke slik at journalister har kontroll over hva som blir overskriftene i avisen. Desken til en avis kan bearbeide og forandre stoffet etter at journalisten har levert det fra seg. En nøytral overskrift er for eksempel VG-artikkelen "Hvem er visjonær?", en kommentar trykt 25.01.02 signert Hanne Skartveit. Ordet "visjonær", som enten er myntet på Stoltenberg eller Jagland, blir tolket som et nøytralt utsagn. Dette kan være både positivt og negativt for hovedaktøren (Jagland) basert på en alminnelig forståelse. En

visjonær er et substantiv de fleste vil assosiere med noe positivt, men tolkningen blir mer tvetydig når det stilles spørsmålstegn ved hvem som er en visjonær. Leseren kan bedre foreta en riktig tolkning etter at man har lest kommentaren og fått innsikt i tolkningsrammen skribenten gir til overskriften, og slik kan den lettere plasseres i en kontekst. Et eksempel på positive overskrifter kan være "Sloss for Jagland", en overskrift fra en reportasje trykt 13.01.02 i VG. Utsagnet "sloss" vil for meningsobjektet være overveiende positivt, for vanligvis er det bra at det finnes noen som ønsker å sloss for en.

(Brød)tekster med ingress blir som sagt kategorisert som positive, nøytrale eller negative. For øvrig er det den samme analyse og framgangsmåte som for overskriftene; den alminnelige oppfatning om hvilke utsagn som er gunstig, nøytralt eller ugunstig i forhold til hovedaktørens (meningsobjektets) ståsted, som ligger til grunn for denne kategoriseringen. Elementene i teksten som setninger, avsnitt eller flere sammenhengende avsnitt, blir registrert som positive, nøytrale eller negative. Her må jeg som koder foreta en helhetsvurdering av hva slags inntrykk (brød)tekst med ingress samlet gir i forhold til hovedaktøren.

I analyseenheten bilde/illustrasjon/grafikk vil den kvantitative innholdsanalysen av disse innebære en evaluativ beskrivelse. Koderens skjønn og vurdering ligger bak denne kategoriseringen. Dette gjelder for vurderingen av meningsobjektet som er avbildet sett i forhold til den sosiale situasjonen som er vist; om dette forholdet er av en positiv, nøytral eller negativ art for meningsobjektet. I denne analyseenheten blir både meningsobjektet og eventuelt andre personer analysert. Trekk i meningsobjektets (og eventuelt andre persons) ansiktsuttrykk blir registrert; om personens ansikt uttrykker sorg, glede, eller virker mer vanlig/nøytral. Den kommunikasjon eller interaksjon som meningsobjektet har med andre personer i avbildingen, og den sosiale situasjonen han/de befinner seg i, blir også viktige faktorer å registrere i forhold til hvordan tolkningsrammen blir (Flick 1992).

Bilde/illustrasjon/grafikk blir kategorisert som enten nøytral, negativ eller positiv. Pressefotoet VG bruker av Jagland der han er på vei ut døra og henter frakken fra et klesstativ (VG 21.12.01) er et eksempel på et bilde som blir registrert i den negative kategorien. Jagland ser ikke blid ut, han skuler til høyre for seg med en resignert mine. På bildeteksten nedenfor står det "TAR FRAKKEN?". Bildeteksten er med på å gi tolkningsrammen til bildet, og forsterker det mulige budskapet til bildet. Spørsmålet VG trolig vil ha fram til avisleserne er om Jagland snart er i ferd med å trekke seg som partileder? Et annet bilde VG har trykt av Jagland viser ham sittende i en brun stol mens han gestikulerer med sin høyre hånd og

sannsynligvis holder et engasjert innlegg i en debatt (VG 11.01.02). Ansiktsuttrykket og kroppsspråket signaliserer ikke en tilstand som kan tolkes i noen spesiell retning, derfor blir dette bildet kategorisert som nøytralt. Et eksempel på et bilde som kommer i den positive kategorien, er et VG har av Jagland i saken "SLÅSS FOR JAGLAND". En får se en og glad og storsmilende Jagland. Han står foran en delvis skjult Stoltenberg. Det ser ut som om Stoltenberg er plassert i skyggen, og at partilederen stortrives med det. I bildeteksten står det: "SMILER: Thorbjørn Jagland har all grunn til å smile. Nå går Jens Stoltenbergs eget fylkeslag imot ham" (VG 12.01.02).

4 JAGLAND FALLER PÅ NYTT: TAR VG STILLING I PARTILEDERSTRIDEN?

Interpretation is not only commentary, it is itself a means of becoming master of something.

Friedrich Nietzsche

I dette kapittelet tas det sikte på å besvare studiens problemstilling 1: 'Er VG på nyhetsplass en forholdsvis nøytral formidler av partilederstriden i Ap? Og er det et klart skille i dekningen mellom nyhets- og kommentarplass i VG, nærmere bestemt at kommentardelen er subjektiv med en politisk holdning og nyhetsdelen tilnærmet nøytral i holdningen til Jagland?'

I avsnitt 4.1 forklares det først i korte drag VGs etablering etter 2.verdenskrig, verdigrunnet avisen er fundert på, og utvikling. Deretter blir det gjort rede for sentrale normer i VGs redaksjon om hvordan saker internt blir valgt. I avsnitt 4.2 tar jeg så for meg hva pressen formidlet i første akt av "Jaglandsaken", så greies det ut om forløpet til VGs fortelling om striden om det delte lederskap i Ap i avsnitt 4.4. Her blir svar presentert på hvordan VGs omtale var i henhold til Thorbjørn Jagland. Til slutt blir viktige funn fra analysen oppsummert og drøftet.

4.1 VG (Verdens Gang)

VG har vært den største avisen i Norge siden begynnelsen av 1980-tallet, og har trolig blitt den nyhetsbedriften i Norge med størst innflytelse og påvirkningskraft i markedet for nyhetsproduksjon og forbruk. Den har også en viktig indirekte innflytelse på markedet fordi avisens layout og journalistikk kopieres av andre i pressen. Noe som er karakteristisk for avisen er at den veksler mellom harde og myke nyheter, som f.eks. mellom politikk og kjendiseri, som regnes for det 'viktige' og det 'likegyldige' innholdet. De forskjellige typene nyheter blir på sett og vis likestilte fordi de er blandet om hverandre og presentert tilsynelatende tilfeldig. Avisen har utviklet seg mye gjennom årenes løp, så det er på sin plass å gi en historisk bakgrunn for avisens utvikling og politiske orientering.

Historikk om VG og avisens politiske plassering

Mellom 1886 og 1923 fantes det en avis med navnet Verdens Gang. I 1945 ble det startet en ny avis med bare indirekte forbindelser tilbake til den tidligere avisen med samme navn. Verdens Gang startet opp etter 2.verdenskrig som en uavhengig avis. Det skjedde på tross av at omtrent hele avis-Norge knyttet seg opp igjen til politiske parti. De historiske båndene mellom parti og presse har vært varierende. Hjemmefronten var med på å etablere den nye Verdens Gang, og hadde som mål å være med på å forme samfunnet etter okkupasjonen. De ulike bidragsyterne fraskrev seg de økonomiske interessene og enhver innflytelse på ledelsen av avisen. Den nye Verdens Gang (VG) ble grunnet på liberale verdier, skulle være uavhengig og ha et rikssamlende utgangspunkt som mål for sitt virke. Uavhengigheten var ifølge Martin Eide (1995:68 b) den viktigste røde tråden i Verdens Gangs programartikkel. I utkastet fra 1944 stod det at det ikke engang må falle ”skygge av mistanke” på avisen for å være ”talerør for en kapitalgruppe eller lignende”. Sakliggjøring av den politiske debatt var også et meget sentralt tema i dannelsen av den ideologiske plattformen. Etter at stiftelsen av Verdens Gang var fullendt 11.desember 1945 uttalte den påtroppende redaktør Christensen at: ”Men dette er første gang at objektiviteten bevisst bemektiger seg en dagsavis. ”At Verdens Gang er organisert som en ”absolutt uavhengig stiftelse” framheves i denne sammenheng som noe enestående i pressehistorien (Eide 1995:71 b).

Et problem i forhold til oppfatningen av VG som uavhengig avis i etterkrigstiden, var at den liberalistiske undergrunnsorganisasjonen Libertas støttet avisen. På et tidspunkt hadde organisasjonen så stor innflytelse at den kunne påtvinge avisen en uønsket redaktør (Ottosen, Røssland, Østbye 2002:133). VG har i teorien alltid vært politisk uavhengig, men i praksis har avisen støttet den politiske høyresiden, noe som f.eks. viste seg i Kings Bay saken. Martin Eide (1998:317) skriver at ”I valgkampene på 60-tallet fortsatte VG – på lederplass – sitt korstog mot Arbeiderpartiet og for en borgerlig regjering”. VG regnes derfor for å være et borgerlig organ (Bjerke 2001:10). Derfor var det noe overraskende at avisen i 1997 oppfordret sine lesere å stemme på Ap. En grunn til at VG i disse dager ikke fører noen konsistent linje mot Ap, kan være at avisen ikke ønsker å støte fra seg de mange Ap-velgerne som leser avisen. Og den har siden oppstarten hatt et mål om å framstå som en avis som er åpen for politisk debatt der representanter for de største politiske grupperingene får komme til ordet.

I 1963 la VG om til tabloidformat etter å ha slitt lenge økonomisk. Så ble avisen i 1966 kjøpt opp av eierne til det konservative hovedorganet i Norge, Aftenposten, og ble dermed en del av

Schibsted-gruppen. Dette viste seg å bli to skjellsettende hendelser som la grunnlaget for at VG på 70 og 80-tallet opplevde et opplageeventyr nesten uten sidestykke i skandinavisk pressehistorie. Løssalgsavisen VG ble etter hvert bedre på å tilby leserne stoff som var mer sensasjonspreget, hovedsaklig basert på kriminalstoff, kuriositeter og sport, samtidig som den satset på kvalitet innenfor disse genres rammer. En konsekvens var at politikk og utenriksstoffet i større grad ble nedprioritert (Ottosen, Røssland, Østbye 2002). I dag er VG landets desidert største avis med en bred distribusjon landet rundt.²⁰ I Norge har VG blitt populærjournalistikkens sentrale fanebærer. Den nærmer seg det man kaller en populæravis. En definisjon av dette begrepet er:

En avis som bevisst sikter seg inn mot løssalgsmarkedet og som i sine redaksjonelle og forretningsmessige disposisjoner legger overordnet vekt på å ekspandere på dette markedet (Eide 1998:14).

Stoffet til VG er et produkt tilpasset og laget for et konkurranseutsatt løssalgsmarked. Dagbladet er 'lillebror' og hovedkonkurrent i jakten på ferske og eksklusive nyheter som skal fenge flest mulig aviskjøpere. Mellom 35 og 40 prosent av folket i hvert eneste fylke leser VG hver dag, ifølge VGs administrerende direktør, Aslak Ona (Morgenbladet 4.-10.06.04). Siden 1994 har avisen sørget for konsernbidrag til sin eier på over 1,6 milliarder kroner (Dagens Næringsliv 18.02.04), så VG har derfor vært en sikker melkeku for Schibsted-konsernet. Avisen kan med god grunn pårope seg tyngde som aktør i den norske offentlighet.

Mange betrakter VG som en seriøs formidler fra det politiske miljø. I et intervju Knut Wærstad hadde med en eldre VG journalist, framhevet journalisten at: "VG kjennetegnes av en dobbelthet ved at den er en sjokk- og katteavis samtidig som den har Norges beste politiske avdeling. Dette er en belastning for 'politisk', men ressursfolk, topper i politikk og næringsliv, vet at det er to sider ved VG, og at 'politisk' ikke må assosieres med sjokk- og kattesidene" (Wærstad 1993:139). VG har således ikke endret seg til å bli en rendyrket populæravis, i motsetning til f.eks. internasjonale løssalgsaviser som 'The Sun' og 'Bild Zeitung'. Eide (1995 a) karakteriserer dette som avisschizofreni, for i en norsk populæravis kan tendensiell populisme balanseres mot f.eks. analytiske kommentarer. VG kan synes å bestå av, på den ene siden moderne populærjournalistisk ideologi som resulterer i service- og

²⁰ Ved årsskiftet 2003 – 2004 var VG fremdeles, og med store marginer, landets største avis med et opplag på 380.190. Men avisen hadde størst tilbakegang av alle avisene i Norge; den gikk tilbake med 10.320 aviser sammenlignet med fjoråret (BT 13.02.2004).

veiledningsjournalistikk, og på den andre siden den vanlige presseideologi om pressens samfunnsmessige rolle som arena for samfunnsdebatt for og mellom samfunnseliter. Avisen er også til tider en aktør som påtar seg avsløringsoppdraget og kikker samfunnstoppene i kortene. VG er den avisen i Norge som først var pådriver for og som gjorde seg avhengig av uavhengigheten. I tråd med Eide (1995:433 b) er dette et signal om profesjonalitet, men med den konsekvens at avisen selv må plassere seg i et politisk sentrum med brodd mot politiske ytterstandpunkter.

Den gode VG-saken og avsløringsoppdraget

Som populæravis er VG basert på visse tekstnormer og sosiale praksiser som medarbeidere følger. Når det produseres en ny tekst i VG, har journalister/desken/redaktører gjennom erfaring på forhånd dannet seg et bilde av hvordan en god VG-tekst skal se ut. Det sosiale samspillet i en redaksjon er trolig en av de viktigste faktorer som påvirker tekstproduktet til avisen. Ved deltakende observasjon har Knut Wærstad (1993) i et halvt år utført en studie av det sosiale samspillet mellom medarbeidere i VG. Han kommer nær den typiske VG-diskurs ved å påpeke noen sentrale normer i redaksjonen, og har gjort interessante observasjoner av hvordan saker internt blir valgt. Flere av de viktigste observasjonene blir sammenfattet og satt opp her (Hågvar 2002:71):

En sak øker sin sjanse til å bli et godt VG-oppslag hvis den vinkles slik at den

- 1) angår mange lesere
- 2) virker dramatisk
- 3) er eksklusiv for VG
- 4) involverer sterke følelser
- 5) er uforutsigbart og originalt presentert
- 6) gjør saken til et eget VG-domene (kampanjejournalistikk)
- 7) synliggjør udugelighet hos makthavere
- 8) forsvarer den lille mann

Tekstnormer defineres som:

normer for hvordan en former et særskilt medium for handling på (sic). Handlingene blir da aktualiserte som ytringstekster, (...) der ytringsteksten er formet etter de kriterier normen setter. En tekstnorm refererer altså til (sic) både kvalifikasjonsnormer og til pliktnormer, dvs. konvensjonaliserte forventninger til og retningslinjer for hvordan tekstatferd skal genereres (Berge 1990:50).

Det implisitte ved tekstnormer er viktig. Tekstnormer fungerer aldri eksplisitt som pliktnormer for skribenter, de inngår heller i den enkeltes generelle forståelse av det tekstunivers han operer innenfor. Man tilegner seg sjangere og skriveteknikker ved å studere andre tekster, og enhver ny tekst må forholde seg til tidligere og sannsynligvis kommende tekster, på en eller annen måte. Når et tekstproduksjonsteam i VG skal lage en ny tekst, har de gjennom mer eller mindre erfaring på forhånd dannet seg et bilde av hvordan en ideell VG tekst ser ut, og de ønsker å skrive en tekst på en måte som bryter minst mulig med denne normen. Men de færreste språkbrukere er helt bevisst hvilke normer de forholder seg til i tekstproduksjonen (Hågvar 2002:50).

VGs tekstnormer kan grovt sett deles inn i to kategorier: *normer knyttet til å vekke publikums interesse* (punktene fra 1 til og med 4), og *normer knyttet til å bygge opp VGs image og gjøre dem til typiske VG saker* (punktene fra 5 til 8). VGs tekstnormer har likhetstrekk med medievidningsteknikkene Gudmund Hernes (1978) gjør rede for. Populæravisers tekstnormer og medievidningsteknikker er trolig innarbeidet hos medarbeiderne i VG, om enn ikke alltid like bevisst, som et sett av strategier for å forme en god VG-artikkel. Og de ulike tekstnormene blir anvendt kontekstavhengig fra sak til sak. Et overliggende mål er at leseren skal bli fanget av gripende fortellinger og innlemmet i et forhold til 'din avisvenn' VG. Avisen tar seriøst på oppgaven å konstruere og gjøre seg selv til en spennende modellsender for sine lesere, noe som resulterer i merkevarebygging. Spesielt iøynefallende er det at ordet VG nevnes i så mange sammenhenger i egne tekster. Slike kommersielle krav til måten VG vinkler og konstruerer saker på gjelder også for den politiske journalistikken til VG, selv om avisen kanskje her vil nedtone den populistiske tilnærmingen som den ellers ofte viser.

Å avsløre politikkens bakscene er ifølge Thorbjørnsrud (2001:52) av høyeste prioritet for politiske journalister i VG. Såkalte avsløringssaker har til felles at de belyser det politikerne helst ikke vil ha på trykk. Journalister tar på seg samfunnsoppdraget med å overvåke kampen om makten, og denne kampen i kulissene blir ofte fortolket ut ifra spill og strategi-rammer. Oppdraget er et hovedanliggende for flere journalister i VG, blant annet for Eirik Mosveen.

Han forklarer arbeidsoppgaven han har i VG slik: ”Hvis jeg skal definere min arbeidsoppgave så er det å følge med på hva som til en hver tid skjer i Det Norske Arbeiderpartiet. Ting som har litt mer overordnet betydning, altså lederverv, strategivalg (Thorbjørnsrud 2001:53)”. Han forklarer i denne sammenheng at resten av den politiske avdeling i VG har blitt noe mindre i de siste årene pga. en omlegging av ressursene. Derfor blir man nødt til å konsentrere seg om de overordnede problemstillingene i norsk politikk, og dette er maktforholdene i regjeringen og i det største partiet, Ap. En grunn for at avsløringsjournalistikken er viktig for VG, er at den gir avisen legitimitet i disse tider da mange vil si at løssalgsavisene ikke er forskjellige fra ukeblad som ’Se og Hør’ og derfor bør beskattes på samme måten som ukebladene.²¹

Det er nødvendig å ta VGs formidling fra det politiske liv på alvor, ikke minst med tanke på det store antallet lesere den når, og den betydningen negativ/positiv omtale eller fraværet av omtale kan få for en politikers karriere. Politikere er opptatt av hva avisen skriver om de og hvilke konsekvenser det kan få, og Thorbjørn Jagland gjør følgende betraktning rundt dette:

(...)VG er en avis alle politikere ønsker å stå på godfot med. Det å falle i unåde i den avisa er ingen spøk. Den som utfordrer VG kan risikere å få problemer i lang tid framover (Jagland 1995).

4.2 Om pressens bruk av anonyme kilder

I nyhetsartikler er det alltid best for et saksforhold at kildene kan identifiseres. Derfor bør journalister i utgangspunktet benytte seg av åpne kilder. Ifølge Sigurd Allern er det ikke spesielt kontroversielt å utnytte informasjon fra kilder som kan forbli anonyme (VG 26.01.02). Dette er nyttig i alle former for kritisk journalistikk, og det er derfor man har kildevernet. Forutsetningen er at en redaksjon evner å evaluere slike utsagn ut fra vanlige kildekritiske prinsipper

I politisk journalistikk er det vanlig å bruke anonyme kilder. Det skyldes blant annet at kilden ikke ønsker å eksponere sin egen rolle. Personene som blir intervjuet er villige til å gå lengre i sine karakteristikk enn de ville våge å komme med under fullt navn. Mange aktører i partilederstriden benyttet seg av fortrolighet, noe min analyse av VGs kildebruk vil peke på. Journalister kan forsvare politikeres fortrolighet med at de ellers ikke ville fått tak i denne

²¹ F.eks. mener Rolf Høyer dette i *Det trykte ord – likhet for loven?* (1998).

type informasjon fra dem, og at dette er viktig for informasjonsplikten og ytringsfriheten til den frie presse. Likevel er det viktig i disse tilfellene å avklare den bakenforliggende årsak for valget om å være anonym. Kildene har alltid bestemte motiver for å legge fram visse saksforhold og utelate andre. Dermed fører bruken av anonyme kilder til at journalister tar på seg et tungt ansvar for at innholdet i artiklene er korrekt. Problemet med anonyme kilder slik de ofte blir brukt i politisk journalistikk, er ifølge Allern (2001:255 b) at de ikke gir muligheter til å sjekke de opplysningene som gis. Meningsytringene blir kun mer eller mindre begrunnede karakteristikk eller meninger. Anonymisering kan føre til at verken kilde eller leser vet sikkert hvem som er sitert. Et annet problem er at det blir vanskelig å ta igjen for de som utsettes for sjikane.

I debatten som kom i kjølvannet av partilederstriden om VGs bruk av anonyme kilder, pekte Sigurd Allern på at bruk av ansiktsløse synsekilder gir rike muligheter til å lage salgsvennlige, konfliktfylte oppslag (VG 26.01.02). Det ble vanskelig å få innblikk i hva VG selv foretok seg når den lot anonyme kilder angripe partilederen, som f.eks. i ”Statsråder ber Jens fjerne Jagland” (VG 22.09.01). Her forlangte flere statsråder at fjerningen av Jagland må skje på landsmøtet neste år. VG fikk dette bekreftet under forutsetning av at navnene deres ikke ble gjort kjent. Dette tilfellet er problematisk fordi utspillet ble brukt som ledd i maktkampen om lederskapet i Ap. Presentasjonen av utspillet var slik veldig avhengig av avisens dømmekraft. Slik saken ble presentert av VG, bidro den trolig til å gjøre alvorlig skade på partilederens omdømme, uten at dette fikk synlige konsekvenser for de som angrep ham.

4.3 Debatten om hva pressen formidlet i Jagland-saken

Den såkalte ’Jagland-saken’ dominerte den politiske journalistikken i de tre store riksavisene i Norge under kommunevalgkampen 1999, og videre utover høsten og vinteren året etter (Thorbjørnsrud 2001:3). Den ble etterpå dette heftig debattert av både medieaktører, politikere og forskere. I forskningsmiljøer var det større uenighet i om pressen var delaktig eller ikke i Jaglands fall²², men kommentarene fra rikspressen dager etter ’fallet’ til Jagland var stort sett

²² Medieforskerne Sigurd Allern og Gunnar Bodal Jensen beskyldte mediene for å drive en politisk motivert kampanje mot Jagland i en kronikk i Dagbladet 16.12.2000 med tittelen ”Mediene og Jaglands fall”. Samfunnsforskerne Frank Aarebrot og Bernt Aardal hadde en annen oppfatning da de ble intervjuet som

enige i at de bare speilet virkeligheten slik den var i Ap (Allern 2001:177/178 b).²³ Jagland-saken hadde spesielle trekk ved seg som gjorde at mediene oppfattet den som en meget bra sak. Det dreide seg om en topp-politiker, en av Norges mektigste menn i motgang. Kritikerne, som avisene lot komme til orde, hevdet ofte direkte eller indirekte at han manglet de kvaliteter som gjør en posisjonen som statsministerkandidat og leder for Norges største parti tilliten verdig. Mange kommentatorer i rikspresen var enige i og støttet opp om denne kritikken. Dårlige meningsmålinger og partifeller, som f.eks. de lokale Ap-ordførerne, som dolket han i ryggen, ble godt stoff for avisene. ”Det var drama og det var maktkamp, det var uventet og sensasjonelt”, oppsummerer Thorbjørnsrud (2001:103) som begrunnelser hun fikk av politiske journalister for hvorfor nyhetene om Jagland i denne perioden var viktige. Og som hun påpeker, så var det kanskje viktig, men poenget er at verken dramaet eller maktkampen bød seg selv fram (Thorbjørnsrud 2001:103). Et annet problem ved dekningen i Jaglandsaken var at det utviklet seg tendenser i flere oppslag der aviser tok initiativ for å skaffe seg nyheter som overgikk de andre avisene. Avisene søkte eksklusive oppslag for å sikre nyhetsverdien (Thorbjørnsrud 2001).

Mediene hadde over tid skrevet mye negativt om Jagland før han trakk seg som statsministerkandidat. Fokuset lå spesielt på hans person og egenskaper som kommunikator.²⁴ For Jagland og Ap var denne perioden preget av intern mistillit og frustrasjon. Jagland og hans tilhengere ga partikontoret mye av ansvaret for det dårlige kommunevalget i 1999 og den interne uroen. De mente at partikontoret og Solveig Torsvik ikke slo ned på lokale kritikere som falt Jagland i ryggen, og at partikontoret hadde håndtert valgmaterialiet på en dårlig måte (Takvam 2002:135). I samme tidsrom skrev både redaktør Steinar Hansson i Dagsavisen og Olav Versto i VG svært kritiske lederartikler om Jagland der de blant annet mente at han burde trekke seg av hensyn til partiet.²⁵ Jagland viste ifølge Magnus Takvam (2002:135) til

ekspertkilder av Aftenposten 11.02.2000, og deres konklusjon var ifølge overskriften: ”Mediene har speilet virkeligheten”.

²³ F.eks. skrev Per E. Kokkvold (12.02.00) i Dagsavisen at ”Thorbjørn Jagland ble *ikke* myrdet av mediene”. Når pressen har vært ”ekkel og usmakelig” mot Jagland, er det ”først og fremst fordi den har speilet virkeligheten som sett med Jaglands øyne var ekkel og usmakelig”. VG kommenterte saken på lederplass (12.02.00) med overskriften ”Tøv om mobbing”. Marie Simonsen (VG) påpekte og i en kommentar (11.02.00) at ”selvsagt kan medienes dekning til tider ha virket brutal, men Jaglands tabber var hans og ingen annens”.

²⁴ F.eks. hadde Dagbladet artikkelen ”- Slik blir du en vinner Thorbjørn” (Dagbladet 23.06.99). Her får Dagbladet eksperter til å gi råd til Thorbjørn Jagland gjennom sin avis. Rådene er ”Vær positiv, vær ærlig og selvironisk, ta oppgjør med forslitte Ap-saker og skift kroppsspråk”.

²⁵ VG og Olav Versto inntar et klart standpunkt i diskusjonen rundt lederposisjonen i Ap i kommentaren 15.09.1999, i ingresser står det: ”Det er antagelig best både for Thorbjørn Jagland selv og Arbeiderpartiet om han går av som partileder og overlater vervet til Jens Stoltenberg”. Den handler om og om hvilke skader en strid om

Sigurd Allerns analyser, og mente at disse to avisene hadde som mål å oppfylle redaktørens synspunkter i reportasjevirkningen, noe som kan tolkes dit hen at Jagland mente de bedrev en kampanjefournalistikk rettet mot han.

10. februar 2000 gikk Jagland av som statsministerkandidat, og fra talerstolen på landsmøtet forklarte han hvorfor: ”Jeg ser det slik at hvis jeg fortsetter å være statsministerkandidat – og i særlig grad hvis jeg skulle komme tilbake som statsminister – vil det presset som har vært mot meg i tre år bare fortsette, og antakelig øke i styrke (’Thorbjørn Jaglands tale’) (VG 10.02.00). Jagland fortalte i talen også om det han oppfatter som et pågående mediepress rettet mot ham i en treårsperiode. Ifølge VG-journalist og biograf Elisabeth Skarsbø Moen (2002:149) lå bitterheten tykt utenpå Jagland etter landsstyremøtet. På årsmøtet til Troms Ap en uke etter landsstyremøtet forklarte Jagland til journalister at det er han som fortsatt burde vært Aps statsministerkandidat, og at flertallet i partiet fortsatt støttet ham. Men at et ”samspill av krefter” utenfor partiet hadde presset ham ut. Rikspressens egen konklusjon på sin rolle i Jaglandsaken var full frifinnelse, og at de kun rettet fokus mot de faktiske forhold som var innad: ”Når Ap opplever nedgang må lederen tåle et søkelys som kan virke brutalt” (Dagbladet 11.02.00).

Fra rikspressen kom kritiske refleksjoner rundt medias rolle etter avgangen til Jagland i form av to kronikker. De var på trykk i Dagbladet og skrevet av utenforstående skribenter. Det kan spekuleres i om dette er et uttrykk for at pressen finner det vanskelig å vurdere sin egen praksis med et kritisk blikk.²⁶ Sigurd Allern var forfatter av den første kronikken, og viste til hvordan Jagland har vært brukt i media, ikke bare den siste tiden, men og angående regjeringdannelse og prosentkravet på 36.9. I den andre kronikken med tittelen ”Dagen er ikke den samme uten pressen” beskrev Trond Blindheim bildet han mente avisene i sin dekning hadde skapt av Thorbjørn Jagland som en taper. Blindheim konkluderte med at:

Avisene har skapt et bilde av en taper. Riktignok en snill og begavet taper med stor samfunnsforståelse. Men like fullt en kommunikativt sett talentløs taper som må fjernes. En uheldig politisk kløne. En tragedie i to sko (Dagbladet 22.02.00).

ledervervet kan føre til, og at Jagland er en katastrofe som kommunikator i Tv-mediens søkelys: ”En åpen strid vil skade både Jens Stoltenberg, Thorbjørn Jagland og Arbeiderpartiet selv (...). Åpen strid i våre dager er også den drakamp og strøm av intriger som foregår i de lukkede rom, for ikke å si bøttekott, men som heldigvis snart finner veien til avisenes avslørende spalter og Tv-mediens nådeløse søkelys”.

²⁶ Jens Stoltenberg krevde i et innlegg i Aftenposten (15.01.03) en motmakt til pressens makt, og mente at journalistene selv må utgjøre denne motmakten. Han etterlyste her ”håndfaste bevis på at mediene fyller denne rollen som avslører av seg selv og sine egne overtramp”.

4.4 VGs omtale av striden om det delte lederskapet -

en innholdsanalyse

Oppvask og opptakt til partilederstrid i VG

Etter valgkampnederlaget der Ap fikk en tilbakegang på over 10 prosentpoeng, kunne man regne med at det ville følges av selvransakelse og 'skittentøyvask' internt i partiet. Sakene på trykk i VG i det tidsrommet jeg kaller partilederstriden (fra 11.09.01 til 03.02.02) bærer preg av at både VG og flere i Ap ikke ville at Aps selvransakelse skulle foregå bak lukkede dører. I stedet ble deler av prosessen synliggjort ved at noen ga VG informasjon om misnøye i Ap angående det delte lederskapet. I VGs dekning av maktkampen ga avisen inntrykk av at det delte lederskapet er hovedårsaken til uføret partiet havnet i, fordi samarbeidet mellom Jagland og Stoltenberg ikke fungerte. Begge hadde hver sin fløy med støttespillere i partiet, og disse hadde forskjellig politisk orientering:

Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland mener det samme om alle vesentlige politiske spørsmål. Men en svært ulik stil gjør at stridende fløyer likevel kan se en av dem som sin representant. De som tror modernisering og fornyelse er den eneste veien å gå, vil gjerne flokke seg bak Stoltenberg. De som vil at Ap skal "gå til venstre", som de sier, støtter Jagland (...) (VG 23.09.01).

En sak øker sin sjanse til å bli et godt VG-oppslag ved at man gjør saken eksklusiv ved å prøve å finne sin egen vinkling (Hågvar 2002:71). En kan derfor anta at måten VG slo opp sakene om partilederstriden de første dagene ville bli viktig og styrende for valgene VG vil gjøre i dekningen videre av problemene for Ap.

Problemet med det delte lederskapet i Ap ble et tema i VG dagen etter Aps valgnederlag. Den tidligere justisminister Grete Faremo, som ble fjernet av Jagland etter den såkalte Furre-saken, fikk presentere sin analyse av hvorfor valgkampen gikk galt. Og i denne artikkelen, "Tung kveld for veteranene", stod følgende i ingressen: "Maktdelingen mellom Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland ødela Arbeiderpartiets valgkamp, mener tidligere Ap-statsråd Grete Faremo" (VG 11.09.01).

Likevel ble ikke partilederstriden rett etter valgkatastrofen til Ap en prioritert sak for avisen. Den havnet raskt mer eller mindre i skyggen av terrorangrepet på USA 11.09.01, en global

katastrofe som skulle utløse Afghanistan-krigen, og som ble en hovedprioritet for VG den høsten med førstekrav på forsider og enormt bruk av spalteplass. Debatten om det delte lederskapet var på dagsorden kun en kort periode. Den tok en ny vending etter nyheten om at ”Jagland kjente ikke til notat” (VG 20.09.01), der partilederen innrømmet at han ikke kjente til regjeringens notat om sykelønnsordning, en ordning han mente ”svekket partiets troverdighet i de avgjørende ukene før valget”. VGs leder dagen derpå tolket Jagland sitt utsagn dit hen at ”nå bidrar Jagland selv til å så tvil om hvor samkjørt lederduoen var i månedene før det fatale valgnederlaget” (VG 21.09.01). Dette var ifølge VG bevis på en ”oppsiktvekkende mangel på kommunikasjon” mellom dem. VG får her bekreftet det avisen sannsynligvis lenge har hatt mistanke om: ”den manglende kommunikasjonen og det problematiske samarbeidet mellom Jagland og Stoltenberg”. Denne antagelsen ble trolig styrende for VGs videre kommentarer og nyhets saker. Som fortolkningsramme i partilederstriden ble den både et vitnesbyrd og symptom på krisen i Ap. Samtidig er en personkonflikt mellom to toppolitikere godt VG-stoff som kan selge i henhold til VGs nyhetsverdier. I lederen til avisen stod det også med stor og uthevet skrift at ”Det er påfallende at Jagland i nederlagets time fremhever sin uskyld og dermed velter skylden over på Stoltenberg” (VG 21.09.01).

VG kunne bringe den noe overraskende nyheten om at støttespillerne til Jagland slår fast at det er han som nå blir sjefen i Ap. Dette stod på nyhetsplass samme dag med den ironiske overskriften ”Jagland helt sjef”. Denne nyheten er en publisert nyhet som ikke inneholder noe nytt, fordi Jagland er den formelt valgte lederen i partiet. Den bidro heller til å så tvil om Jagland var sjefen i Ap. VGs etablering av konflikten og polarisering mellom Jagland og Stoltenberg kommer i starten på brødteksten: ”Folkene rundt Stoltenberg var tydelig frustrert og oppgitt over Jaglands ”kopping” av landsstyremøte”. Lenger ute i teksten kan man lese at ”Under overflaten er bildet imidlertid et helt annet: Maktkampen mellom Jagland og Stoltenberg er i full gang. Kilder som står Jens nært, er oppgitt over det de opplever som maktposisjonering fra Jaglands side” (VG 21.09.01). VG samordnet i denne avisutgaven antagelsen i lederen om lederskapsproblemet med det man kan lese på nyhetsplass. Avisen fikk anonyme Stoltenberg-kilder til å bekrefte det som ble påpekt i lederen; at samarbeidet ikke fungerte.

Dagen derpå fulgte avisen opp partilederstriden med et meget oppsiktsvekkende oppslag på forsiden om at ”Statsråder ber Jens fjerne Jagland” (VG 22.09.01). I denne to siders saken

forlangte flere statsråder at fjerningen av Jagland må skje på landsmøtet neste år. VG fikk dette bekreftet av disse under forutsetning av at navnene deres ikke blir gjort kjent. Noen av statsrådene kunne til og med forklare Stoltenberg at de vinker farvel til rikspolitikken hvis dette ikke skjedde. VG lot statsrådene få slippe til i artikkelen med budskapet sitt uten videre motforestilling eller kritiske spørsmål. Stoltenberg skyldte sine egne støttespillere å få bort partilederen. Dette var ifølge statsrådene grunnen til et slikt anonymt initiativ, og utspillet deres virket nærmest som en krigserklæring mot Jagland og hans støttespillere. De var frustrerte over Jaglands uttalelser etter valget, og flere sentrale kilder ”opplever at Jagland har forsøkt å legge skylden for det dårlige valgresultatet på regjeringen” (VG 22.09.01). Jagland kritiserte noen politiske områder som han mente Ap hadde sviktet på i regjeringsposisjon. Men kolleger i Regjeringen hadde ifølge VG ”kjempet hardt de siste ukene for nettopp å få mer penger til disse områdene på neste års statsbudsjett” (VG 22.09.01). Det var avisens påstand at Regjeringen ”har kjempet hardt for å få mer penger” fordi dette utsagnet ikke er et kildesitat. I en vanlig tolkning av påstanden er det å ”jobbe hardt” noe man forbinder med en positiv egenskap. Videre er det naturlig å tolke teksten dit hen at Jagland ikke hadde noen rett som partileder til å peke på slett politikk på områder som kan indirekte gi statsråder skylden for det dårlige valget. Spesielt ikke når de hadde ”kjempet så hardt” for midlene. Leser en det implisitte budskapet, så burde partilederen heller plassere skylden hos seg selv for det dårlige valget, og ikke prøve å gi andre skylden.

Det kan være etisk problematisk og et misbruk av kildevernet når VG på nyhetsplass videreformidlet anonyme kilders fraksjonskamp der de kritiserte og truet Jagland. VG bidro ikke med å få frem Jaglands versjon i artikkelen ”Jagland helt sjef”, som ble trykket dagen før. Her forklarte Jagland hva han mente gikk galt i valget i en åpen tale til landsstyret. Som tidligere nevnt konstruerte avisen i stedet en kritisk og noe ironisk ramme rundt innholdet i talen.

I en rubrikk til venstre nede på første avisside i artikkelen ”Statsrådotsprør mot Thorbjørn Jagland” (VG 22.09.01), tydeliggjorde VG den mistillit som avisen regnet med var hos folket angående Jagland. Her arrangerte avisen en nettavstemning for sine lesere der den stilte spørsmålet ”Synes du Thorbjørn Jagland bør gå av som Ap-leder?” Jagland var senere samme høst hard i kritikken av denne artikkelen og de tidligere statsrådkolleger som førte en anonym kamp mot ham:

Der sa jeg meg villig til å bidra til å holde partiet sammen og bygge det opp igjen. Jeg trakk opp de politiske linjene for dette arbeidet, og dette skapte stor begeistring på møtet.

Neste dag våkner jeg til store oppslag i VG, der anonyme statsråder gikk til sterke angrep. Det gjorde meg sliten og deprimeret å tenke på at mange år med slike bakspill antagelig ville fortsette, til tross for at landsstyret var helt samstemt i hva som skulle skje (Aftenposten 20.12.01).

Etter forsideoppslaget påfulgte tre artikler i VG neste dag. I nyhetsartikkelen "Statsrådene er illojale" refset Ap-toppen Jørund Ruud statsrådene. Ruud er den som ledet partiets valg-evaluering, og han mente at statsrådene med deres utspill i VG yppet seg mot Aps høyeste organ: "Aps landsstyre har vedtatt å slutte seg til analysen til Jens og Thorbjørn" (VG 23.09.01). Og i samme avisutgave trykket VG en leder som mente at det ville være naturlig at Jagland trekker seg neste høst (VG 23.09.01), avisen levnet her ikke en tvil om hva den mente burde bli utfallet av striden på kommentarplass. 6 dager etter at Ruud gikk ut i forsvar for Jagland, kom en kritisk sak om at "Jagland-medarbeidere leder Ap-gransking" (VG 29.09.01). Ved å knytte "granskerne" til Jagland som hans nære medarbeidere sådde avisen tvil ved utvalgets troverdighet, det ble presentert som en Jagland-bestilling. I artikkelen stod det at VG var i snakk med "Ap-politikere som vanligvis tør å uttale seg kritisk til partiledelsen, men de ønsket ikke å kommentere denne saken" (VG 29.09.01). At de kritiske røstene valgte å holde munn gjorde det trolig vanskelig for avisen å finne gode oppslag videre om Aps interne stridigheter. Dette pluss en omfattende dekning av "krigen mot terror" som overskygget mye annet vanlig VG stoff, var trolig grunner for at partilederstriden døde hen i avisen. Men den blusset opp igjen i midten av desember, og da med større intensitet og omfang.

4.5 Presentasjon av resultater fra innholdsanalysen

Bakgrunn

Det er ikke første gangen Ap har en partilederstrid som blir fanget opp av media. Dette var noe blant annet tidligere Ap-leder Reiulf Steen opplevde på slutten av 70-tallet da han sto midt oppe i en situasjon som han mener har mange likhetstrekk med maktkampen rundt Stoltenberg og Jagland. Den gang var Steen partileder og Odvar Nordli statsminister. Rundt hver av dem dro fløyer i Ap i hver sin retning. Steen sa i et intervju med Aftenposten at "Hvis man må slåss på to fronter samtidig; både innad og utad, er det et mareritt. Det har Jagland måttet gjøre" (Aftenposten 16.01.02). Partilederstriden skriver seg inn i rekken av kamper i

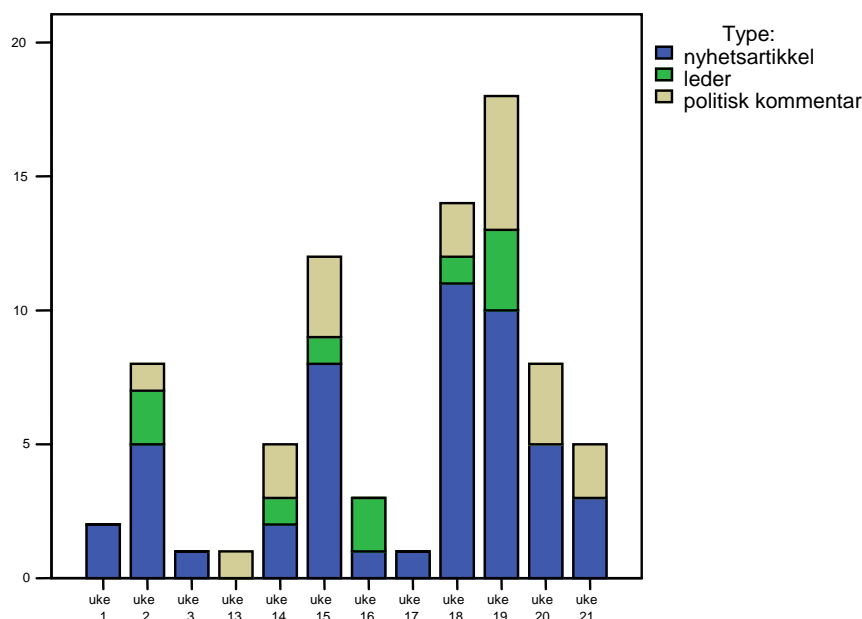
norske partiledelser som gjennom årenes løp har dukket opp fra politikken, og inn i medieoffentligheten.²⁷ En av de ferskeste interne maktkamper som har vært på dagsorden hos VG, var kampen mellom Lars Sponheim og Olaf Thommesen fra Venstre: ”Vil til topps, Thommessen åpner for ny kamp mot Sponheim”. Dette var et hovedoppslag i VG Nett (18.08.04). Det kan sies at dette er et uttrykk for manifest intertekstualitet (Fairclough 1992) til interne partiledelsesstrider hos VG og pressen; enhver tekst om dette har spor i seg av tidligere tekster. Perioden før Jaglands nye fall lignet på sett og vis på den forrige gangen det stormet rundt hans person. I begge tilfeller spilte nyhetsmediene sentrale roller. Forskjellen er antagelsen eller hypotesen om hva som er problemet. Et av de viktigste argumentene som ble bragt til torgs for et lederskifte første gang, ikke minst av kommentatorer i Akersgata, var ifølge Sigurd Allern (Aftenposten 11.01.02) Jaglands svakheter som kommunikator, spesielt i fjernsynsdebatter. I partilederstriden er det samarbeidet mellom Jagland og Stoltenberg i det delte lederskapet som var en forklaring på Ap-problemene.

Utviklingen videre av partilederstriden i VG

VGs dekning av partilederstriden blir delt mellom nyhets- og kommentarartikler. Mitt utvalg av artikler består av 49 nyhetsartikler (63 %) og 29 kommentarartikler (37 %) spredt over en periode på 21 uker. Av kommentarartiklene er 10 ledere og 19 politiske kommentarer. Avisen har ikke mye fast spalteplass disponibelt for kommentarstoff, men den plassen avisen har blir ofte brukt til tilstandsrapporter og politiske analyser av de største partiene. Dette er forklaringen på at kommentarartikler tross alt utgjør en ganske stor prosentandel av materialet. I det følgende presenteres tall og grafer som kan gi en oversikt over hvordan Thorbjørn Jagland og partilederstriden ble dekket i avisen.

Figur 1 viser det samlede antall artikler om partilederstriden fordelt på 21 uker. I presentasjonen av denne figuren vil jeg i grove trekk summere opp vesentlig innhold fra noen artikler VG trykket i disse ukene som var viktige for utviklingen videre. Med andre ord blir det gitt en kort kvalitativ vurdering av viktige saker i forløpet til VGs føljetong om Jagland.

²⁷ Et kjent eksempel på styrte lekkasjer i norsk politikk fra anonyme kilder, er de som ble formidlet til journalister i Dagbladet og VG via møbelhandler Arvid Engen på Jessheim. Han serverte informasjon om motsetninger og fraksjonskamp innen Aps toppledelse på 1970- og 80-tallet. I en periode var Aps daværende leder, Reiulf Steen, bakmann for disse opplysningene, som var et ledd i den interne maktkampen i partiet. Dette rammet først Odvar Nordli, seinere Gro Harlem Brundtland (Allern 2001:226 b).

Figur 1: Antall kommentar - og nyhetsartikler om partilederstriden som blir trykt i VG per uke²⁸

Figur 1 viser at partilederstriden etter en topp i uke 2 med åtte artikler, sluttet å rulle etter uke 3 (flere av artiklene har blitt omtalt). Noe overraskende er den 9 ukers lange pausen i deknningen fra uke 4 til uke 12, før en politisk kommentar kom på trykk i uke 13. Det så ut til at Jagland hadde ridd stormen av, før den blusset opp igjen i uke 14-16, og med ytterligere en tredje bølge fra og med uke 18.

I uke 15 gikk partilederstriden mot en ny topp og tok sentral vending. Da stilte Stoltenberg og Jagland opp i et dobbeltintervju i Aftenposten (Aftenposten 17.12.01), der de åpnet for debatt om lederskapet i partiet. VG tok imot denne invitasjonen, og flere politiske journalister kan ha sett potensialet for godt politisk nyhetsstoff ved at man lot kritiske røster i Ap sette dagsorden. Slik kunne avisen oppnå det Hernes og Eide (1987:30) kaller medietrianglering.²⁹

²⁸ Mine utvalgte artikler er tidsmessig avgrenset, og begynner på datoen 11.09.01. Denne dagen er en tirsdag. Uke 1 består derfor bare av 6 dager, noe som fører til at ukeinndelingen har et lite misforhold. Uke 21 utgjør derimot 7 dager fordi 03.02.02, som er siste dag i min foretatte avgrensning, er en søndag.

²⁹ Begrepet om medietriangelet er en treffende beskrivelse av måten mediene setter aktørene opp mot hverandre på en mediearena. Men denne logikken der aktørene "tvinges" til å reagere på informasjon slik Hernes og Eide (1987) beskriver det, virker ikke så dramatisk sett fra journalistenes synspunkt. Det kan av dem bli betraktet som et forsøk på å føre balansert journalistikk i tråd med kravene om objektivitet og godt journalistisk håndverk ved å la begge parter slippe til.

Massemedia sender ut en melding som kan bli et premiss for en gruppe A – altså en opplysning som kan endre A's handlingsvalg. Når dette valget har konsekvenser for en gruppe B, må B reagere på opplysningene fra massemediet for å forhindre at A reagerer ufordelaktig for B, eller i alle fall demper reaksjonen. Når B vet at A får et premiss, blir denne viten i sin tur et premiss for B (Hernes, Eide 1987:30/31).

Ved å bruke triangelmetaforen understreker Hernes og Eide (1987) mediernes rolle som aktør; at det dreier seg om tre parter der mediene er den ene. Mediene deler ut premisser som åpner og gjør det mer eller mindre "tvingende" for en aktør til å reagere på en annen aktør. I partilederstriden satt VG fløyene Stoltenberg og Jagland opp mot hverandre; avisen kom med informasjon som fikk fløyene i partiet til å reagere. Dette skjedde trolig i regi av VG, og i følgende vil det bli beskrevet hvordan avisen forsynte Thorbjørn Jagland og hans fløy med premisser som til slutt nærmest tvang dem til å reagere.

Etter at det ble åpnet for debatt om lederskapet i partiet, gikk først flere tilhengere av Stoltenberg åpent ut i VG og skapte problemer for partilederen. Figur 1 viser at partilederstriden nådde en foreløpig topp i uke 15. I VG-utgaven 18.12.01, tirsdag og første sak i uke 15, krevde tre av Aps fylkesordførere Jaglands avgang. Dagen derpå var Jagland hovedsak på forsiden til avisen, og med krigsskriftstørrelse stod det "Selv støttespillere tror Jagland er ferdig som leder: MISTER GREPET". I saken inne i avisen ble det presentert informasjon fra anonyme kilder som, ifølge VG, overraskende nok tilhørte Jaglands fløy. Øverst i brødteksten ble deres informasjon presentert som fakta: "vennene i LO har gitt opp håpet om gjenvalg for Thorbjørn Jagland", og hans "mest lojale støttespillere" vil ikke gå offentlig ut i krigen på Jaglands side. I ingressen stod det trykket at "Stadig flere av hans nærmeste venner i parti og fagbevegelse mener slaget er tapt" (VG 19.12.01). VG hadde møtt Jagland natten før, rett etter han hadde landet på Gardermoen. Avisen kunne videreformidle i overskriften at han var "Sliten av bakholdsangrepene" (VG 19.12.01). Til tross for anmodningen fra Ap-lederne for to dager siden om en åpen debatt om lederskapet i Ap, gikk både anonyme kilder fra Stoltenberg og Jagland-fløyen ut i samme avisutgave. Kilder fra Stoltenberg-leieren kunngjorde at Stoltenberg er "Klar til å ta over" partiledervervet (VG 19.12.01), og dette var overskriften på artikkelen. Stoltenberg var ifølge dem "utålmodig etter å få begge hender på rattet", og ingressen stod det at "Spørsmålet nå er hvor raskt det kommer til å skje". I brødteksten kunne en "kilde som står Jagland nær" fortelle at "Thorbjørn Jaglands aller nærmeste strateger er likevel slett ikke sikre på at løpet er kjørt for Ap-lederen.

De håper en sympatibølge skal komme i etterkant av den massive kritikken fra Stoltenberg-tilhengerne”.

Stoltenberg-tilhengere fikk i denne artikkelen sin versjon tydeligere gjennom. De ble sitert både i overskriften og ingressen, og bildet i artikkelen var av en gestikulerende og alvorlig Stoltenberg, og det kan se ut som han holder på et stort usynlig ratt. Slik de anonyme Jagland-kildene kom til i artikkelen, fungerte de mest som en eufemisme av budskapet om at nå er Jagland virkelig ”ille ute og kjører” (for å bidra ytterligere med en billøp-metafor). I VGs nyhetsartikler forenkles poenget om hva saken dreier seg om gjennom vinklingen overskriften åpner for. Førsteintrykket til leserne blir formet av hvordan bildet, layout og overskrift sammen skaper mening. Derfor er det veldig viktig at artikkelen designes slik at den fanger leserens blikk. Går leseren over på brødteksten lykkes saken i intensjonen om å holde på interessen til leseren. Pga. denne innsikten blir det stemmen(e) til den parten som tillegges vinklingen i artikkelen, åpne eller anonyme, som får dominere artikkelen. Og det skjer selv om artikkelen balanseres med det journalistiske håndverkskravet om at motparten også slipper til.

I etterkant av dette var partilederstriden nå på gang for fullt i avisen, og Figur 1 viser at i uke 15 var i alt 8 nyhetsartikler og 4 kommentarartikler på trykk. Påstanden om at slaget om partilederstillingen var tapt for Jagland, var noe som sannsynlig ”tvang”, i henhold til medietrianglering (Hernes, Eide 1987), Jagland og hans medspillere på banen for å svare på tiltale. Dette skjedde i neste VG-utgave, og overskriften nede på forsiden av VG utgaven 20.12.01 (uke 15) var ”Vil slåss for Jagland”. Et interessant poeng denne dagen var at Jagland selv tok initiativ til lederdebatt i flere medier, inkludert VG, og at dette skjedde direkte i mediene og ikke internt i partiet. Før Jagland trakk seg som statsministerkandidat var han selv ikke en synlig deltaker i mediedebatten om Aps lederskap. Nå flyttet Jagland gjennom media maktkampen i Ap vekk fra de lukkede partiforaene og ut i det ’åpne landskap’ til alles anskuelse. Dette kan tolkes som at Jagland ville unngå flere anonyme bakholdsangrep via VG og annen presse, ved å prøve å ta kontroll over medieregien for selv å styre den videre utviklingen. Jagland forklarte i sitt utspill til VG at det er ”naturlig” at lederskapet i Ap vil bli avklart ved sentralstyremøtet i Ap 14.01.02. Han la dermed et press på Stoltenberg i media for at de nå sammen måtte avklare sine intensjoner angående partiledervervet.

Artikler i VG fra uke 14 og 15 hadde skapt spekulasjoner, forventninger og spenning til utfallet av striden. VG kunne blant annet meddele via kildesamtaler fra Ap-leiren at Jagland

”MÅ HA ”SLUTTPAKKE for å gå” (VG 21.12.01). Etter de to ukene viser Figur 1 likevel i uke 16 at partilederstriden flatet ut med kun tre artikler i avisen. Opptrappingen av striden begynte igjen tirsdag i uke 18. Figur 1 viser at i uke 18 er en ny topp nådd der 14 artikler var på trykk, og av disse var hele 11 nyhetsartikler, noe som kan tyde på at det var mye som skjedde denne uken. Thorbjørn Berntsen rykket her ut i VG i artikkelen ”BER JENS GI SEG”, der han ”retter en innstendig bønn til Jens Stoltenberg om å ikke ta opp kampen mot Thorbjørn Jagland” (VG 09.01.02). Berntsen sa til VG at ”vi kan regne med en avklaring innen mandag”. Utspillet til Berntsen og utspillet til Thorbjørn Jagland dagen før på Dagsrevyen, der Jagland trodde Stoltenberg og han ble enig og lovet en avklaring om lederspørsmålet i Ap, satte ifølge VGs anonyme kilder ”Jens under enormt press”. Disse kildene mente at ”Jagland og hans våpendragere nå bruker rå makt for å tvinge Stoltenberg til å godta to nye år med delt lederskap”, og at ”Jens ble overrumplet og forvirret over Jaglands utspill på NRK” (VG 09.01.02). Det var oppsiktsvekkende at Jagland nå gikk åpent ut i media for å presse Stoltenberg til en rask avklaring på lederstriden, mens Stoltenberg fremdeles offisielt ikke ga sitt syn på saken, bortsett fra et tvetydig svar ”Jeg skal gi mitt svar til de riktige organene i Ap om dette spørsmålet” (VG 09.01.02). Når kilder som stod ham nær her beskrev hva han tenkte og følte etter Jaglands utspill, ”der han murte seg inne hjemme på Tåsen – for å slippe å møte pressen”, er det nærliggende å spekulere i om Stoltenberg også kunne være med i regisseringen av disse anonyme kilders utspill. Hvis ikke, så gjettet enten kildene eller VG simpelthen på Stoltenbergs følelsesliv. En tredje mulighet er at kildene snakket med Stoltenberg om hvordan han følte det, men at de ikke holdt ham orientert om at de ville lekke det til VG. Den neste dagen (uke 18) kunne avisen informere i to nyhetsartikler at Jagland er ”-SJANSELØS”, og via anonyme kilder at ”Stoltenberg bøyer ikke av”. Og dagen etter det ber VG i lederen med uthevet skrift Jagland om å trekke seg (VG 10.01.02 og VG 11.01.02).

I Uke 19 nådde partilederstriden sitt klimaks med 18 artikler på trykk. En viktig forklaring på det er at Jagland fikk et illebefinnende i tirsdag morgen på kontoret sitt og ble brakt med ambulanse til Rikshospitalet. En dramatisk hendelse som forståelig nok påkalte oppmerksomhet fra et samlet pressekorps, inkludert VG. Men dagen før var også en begivenhetsrik dag for Ap og Jagland. Da hadde partiet sentralstyremøte der partiledelsen skulle presentere et "felles opplegg" (Aftenposten 12.01.02), noe som Jagland og hans fløy i forkant mente ville avklare lederspørsmålet. På pressekonferansen Stoltenberg og Jagland holdt etter møtet hadde de hver sin versjon av hva de ble enige om på møtet. Dette bidro til

ytterligere tilspissing av konflikten mellom partitoppene. På pressekonferansen sa de seg enige om å stille seg til disposisjon for sammen å samle partiet igjen. Mens Jagland sa at han ønsket at det todelte lederskapet skulle fortsette, nektet Stoltenberg å bekrefte at han var enig i dette (VG 15.01.02). Ifølge VGs lederartikkel 15.01.02 betydde dette i praksis at "Stoltenberg er klar til å utfordre Jagland i lederspørsmålet". De fleste artiklene i uke 19 dreiet seg om Jagland som ble innlagt på rikshospitalet og Thorbjørn Berntsen sitt noe overraskende utspill i VG der han "Ber Stoltenberg avblåse lederstriden" og "(...) TREKKE SEG... av hensyn til Jaglands helse" (VG 16.01.02). Hovedfokus på forsiden til VG dagen etter Jaglands illebefinnende var på Berntsens utspill til avisen. Der andre riksaviser hadde som hovednyhet sensasjonen om at Jagland ble syk og innlagt (Dagbladet hadde "kyllingstuntet" til Bård Tufte Johansen) kunne VG presentere en typisk VG-sak, ved å blåse opp Berntsen sitt utspill på forsiden. Slik fikk VG en kombinasjon av Berntsens og avisens egen vinkling på dramaet, og hendelsen satte et nytt og kraftigere lys på konflikten i Ap-leiren som "tvang" Stoltenberg-tilhengerne ut igjen på mediearenaen i neste utgave.

I Uke 20 og 21 reduserte VG omfanget i omtalen av partilederstriden, med henholdsvis 8 og 5 artikler på trykk. Etter innleggelsen på Rikshospitalet kunne VG opplyse at "(...) Jagland søker ro og FRED I ISRAEL", der han besøkte sine nære venner Terje Rød-Larsen og Mona Juul (VG 20.01.02). Jagland var sykemeldt til 3. februar, som også var datoen da Jagland informerte om at han trekker seg som partileder. Tre dager etter Israel-oppslaget var det "Isfront" mellom Stoltenberg og Jagland ifølge en overskrift i VG i uke 20 (VG 23.01.02). I billedteksten til artikkelen stod det at "Over en uke etter at Jagland ble sykemeldt, har han ikke hatt kontakt med nestlederne Jens Stoltenberg og Hill-Marta Solberg". Nyhetsartikkelen "Isfront" er et dekkende eksempel på hvordan avisen brukte teknikker i partilederstriden som medievrir saker. Vignetten over den store overskriften het "LEDERDRAMAET I AP". Poenget i overskriften "Isfront" var den antagelsen VG hadde gjennom hele partilederstriden; at samarbeidet ikke fungerer. Men nå hadde det oppstått en *intensivering*; fronten mellom Jagland og Stoltenberg var nå så kjølig at den hadde blitt islagt. Bildet var et arkivfoto tatt fra en pressekonferanse som de hadde holdt tidligere. Stoltenberg står på bildet oppreist til høyre for en sittende Jagland. Partilederen er snudd mot Stoltenberg, han ser litt oppskaket ut og studerer med en bekymret mine statsministerkandidaten (utfordreren). Stoltenbergs blikk er derimot rettet ut mot salen og vekk fra Jagland, det virker nesten som om han gir Jagland en 'kald skulder' på bildet. Innholdet i artikkelen ble *tilspisset* i overskriften og bildet. Det er ikke noe i brødteksten som kunne begrunne at det faktisk eksisterte en isfront mellom partitoppene.

Her fikk man heller informasjon om at ”det er naturlig at begge nestlederne har kontakt med Thorbjørn før sentralstyremøtet, sier partisekretær Martin Kolberg” (VG 23.01.02). VGs vinkling ble ikke tillagt åpne eller anonyme kilder, men var avisens egen; aktørrollen til VG ble således i denne saken åpenbar. Konflikten var av natur *personifisert* og *polariserende*, f.eks. ved hjelp av den nonverbalt markerte avstanden mellom dem i bildemontasjen. En duell hører med i et drama – og gjør seg godt i et melodrama (Hernes 1978). Saken ble *forenklet* og *konkretisert*, særlig i overskriften, bildeteksten og bildemontasjen. En partiledersstrid kan bli avbildet og gjort sak av, men ikke en serie politiske områder der Stoltenberg-regjeringen ikke hadde vunnet folkets støtte gjennom sin politikk (som var Jaglands analyse), noe som også kan være en grunn til den manglende oppslutning partiet hadde. Ifølge Gudmund Hernes (1978) er en slik problemtype noe som krever abstrakte kategorier og som dermed ikke egnert seg for medias framstillingsformer. Senere fortalte Jagland i et intervju med Dagbladet om sin misnøye over at det ble gjort sak av at han ikke ringte Jens:

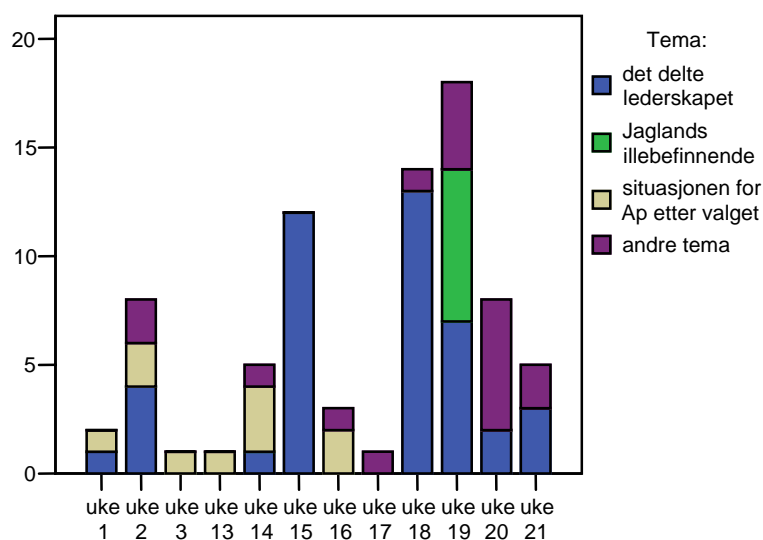
- Jeg fikk rapport om at dette ble gjort til en sak i media. Å gjøre dette til en såpeopera synes jeg er urettferdig. Jeg ba om å få helt fred. Jens og jeg snakket sammen så fort jeg mente det var riktig. Det skjedde på telefon etter at jeg var kommet til Tel Aviv. Da jeg følte at jeg var kommet meg ovenpå, tok jeg kontakt. Vi snakket sammen om oppgavene fram mot sentralstyremøtet, forteller Jagland (Dagbladet 04.02.02).

I siste uke (uke 21) av det som utgjør datamaterialet skrev VG i artikkelen ”Kjendiser skal BERGE AP” at et dialogforum hadde blitt opprettet av Ap. Jagland var lederen, og han og en rekke kjendiser skulle ta seg av ”drømmene” i Ap (VG 29.01.02). 1. februar fulgte VG ”MAKTKAMPEN I AP” videre, som vignetten øverst på en to siders artikkel kunne forklare. I artikkelen ”En av fem Ap-topper i Troms VRAKER BEGGE” hadde ”VG snakket med 22 av 25 kommunepartiledere i Troms foran fylkesårsmøtet i Troms neste helg. Og VGs kartlegging viste at 5 ønsket Stoltenberg som eneleder, 4 ville at Jagland skulle fortsette, 5 så helst at begge gikk av, 10 ville ikke uttale seg om personspørsmålet, og 16 ville avvikle det delte lederskapet (VG 01.02.02). Det er oppsiktsvekkende at VG her ønsket å få vite hva Troms Ap sitt fylkesårsmøte ville gjøre vedtak om 8 dager før de holdt møtet. VG foretok en ringerunde til kommunepartilederne som fikk svare anonymt, for å kartlegge hva utfallet ble før noe faktisk var vedtatt. Avisen oppnådde slik en mulighet til å påvirke utfallet av møtet ved at den publiserte og slo stort opp 'fakta' fra slike uformelle telefonsamtaler en uke i forveien. Den siste saken VG trykket før Jagland gikk av var artikkelen ”Vil ha Jens” (VG 03.02.02). Saken dreiet seg om at fylkeslaget Nord-Trøndelag Ap hadde vedtatt at de kun

ønsket én leder – Statsministerkandidat Jens Stoltenberg. Dette var en nyhet som VG hadde tatt opp i flere saker fra før, og den var dermed ikke spesielt fersk. F.eks. i "VIL HA ÉN SJEF" står det omtrent det samme, og denne saken var på trykk to uker i forveien: "Et enstemmig fylkesstyre i Nord-Trøndelag Ap fattet i går kveld et vedtak der de går inn for å vrake Thorbjørn Jagland som partileder" (VG 15.01.02).

Figur 2 viser en oversikt over de ulike temaene som ble dekket av VG i partilederstriden. Den gir en oversikt om forskjeller innenfor avisens ukentlige temafordeling. Dette illustrerer hvilke av temaene avisen berører til ulik tid.

Figur 2: Ulike tema i dekningen av partilederstriden. Andel tema per uke

Av Figur 2 går det frem at kun temaet om 'det delte lederskapet' går igjen som en rød tråd i de aller fleste av ukene. Den viser at det delte lederskapet var i stor grad det prioriterte tema og utgangspunkt for de fleste artiklene som var på trykk i VG, i alt 43 artikler havner i denne kategorien. VG sitt fokus på kommentarplass er i de fleste artiklene på hvor lite gunstig den delte løsningen er for partiet. Av i totalt 10 ledere mente VG eksplisitt at det delte lederskapet burde avvikles i 4 av dem, i tillegg formidlet avisen det samme budskapet indirekte i 2 ledere. Temaet som var nest mest oppe i avisen, er situasjonen for Ap etter valget, og 10 artikler omhandlet dette. Onsdag i uke 19 kunne VG meddele som hovedoppslag: Thorbjørn Berntsen snakket med Jagland like før kollapsen: ”-Sa han IKKE HOLDT UT LENGER” (VG 16.01.02). VG skrev 7 artikler som handlet om Jagland sitt illebefinnende den uken, og dette

temaet er det som er på tredjeplass i antall artikler. 18 artikler faller inn under restkategorien 'andre tema'. Ulike artikler kommer inn i denne oppsamlingskategorien, som f.eks. etableringen av et dialogforum i "Kjendiser skal BERGE AP" (VG 29.01.01), Stoltenberg brukt som poseringsmodell i kalender "Her er KKs nye PIN AP!" (VG 08.01.01), og "Slik skal han fornye Ap" (VG 27.01.01).³⁰ To artikler om at partisekretær Solveig Torsvik trekker seg fra Ap blir også regnet med i 'andre temaer'.

Det neste avsnittet gir en presentasjon og kartlegging av verdiene (positiv, negativ, nøytral) i deknningen til VG.

Hvilket standpunkt inntar VG?

I undersøkelsen blir artikler delt inn i tekstdelene: 'overskrifter, tekster med ingress og bilder' (se kap. 3.4). Disse tekstelementene har ulike funksjoner i en avisartikkel, men de danner samtidig fortolkningsrammer for hverandre. I innholdsanalysen studeres de isolert, blant annet for å finne ut hvilken del av artiklene som er mest eller minst favør av meningsobjektet Thorbjørn Jagland.

Tabell 1: Tekster med ingress som enten er positive, negative eller nøytrale til Jagland

	Frekvens	Prosent
Positiv	6	7,7
Nøytral	25	32,1
Negativ	47	60,3
Total	78	100,0

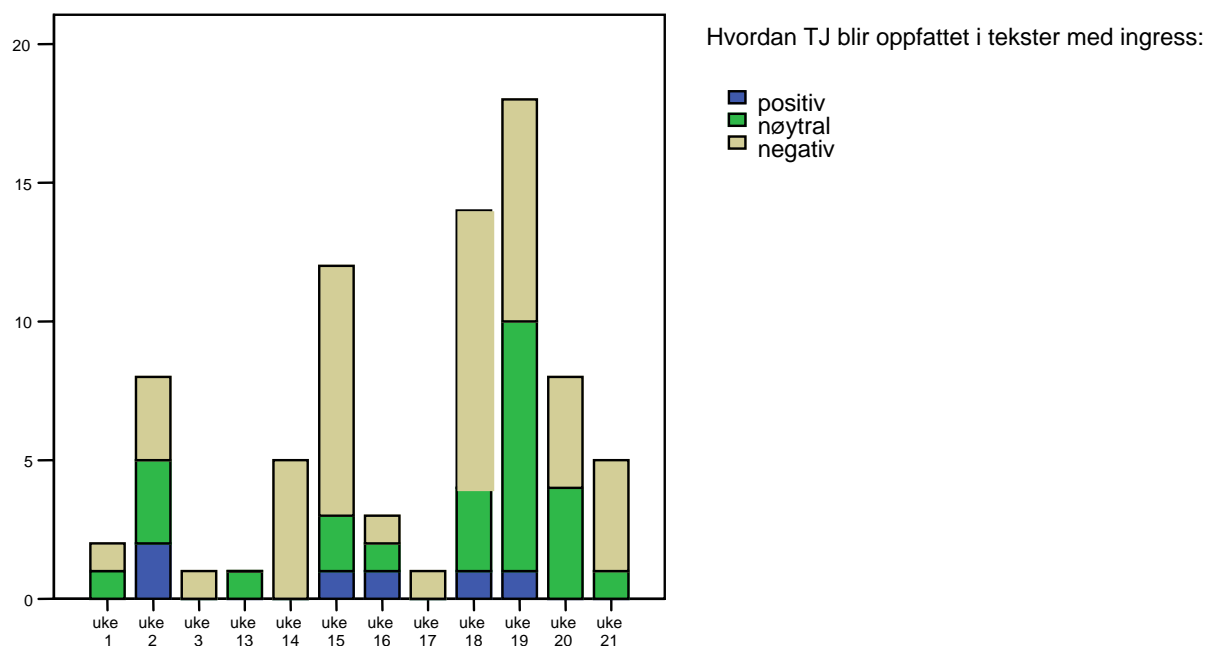
Tabell 1 gir en oversikt over det totale antallet tekster med ingress som blir oppfattet som positive, nøytrale eller negative for Thorbjørn Jagland. Ca 8 prosent av tekstene er positive, 32 prosent er nøytrale og 60 prosent er negative. Dette betyr at VG langt oftere er negativ enn positiv i sin omtale av Jagland, noe som peker i retning av at de tar stilling mot partilederen. Den politiske nyhetsjournalistikken til populæraviser er generelt konsentrert om konflikter og

³⁰ Artikkelen "Slik skal han fornye Ap" (VG 27.01.01) er en to siders nyhetsartikkel om en smilende Stoltenberg der han presenterer sin politikk. Å gjøre en slik glad-sak på Jagland ville trolig vært helt uaktuelt for VG på dette tidspunktet. Ved en overfladisk lesning av nyhetsartiklene i perioden partilederstiden pågikk, virker det som om Jens Stoltenberg hadde en mye større andel nyhetsartikler på trykk i VG som i omtale var positive for ham.

kriser, så det at politikere blir omtalt i negative vendinger er ikke uvanlig. Men det at kun 6 av totalt 78 artikler omtaler en toppolitiker og tidligere statsminister positivt, indikerer at avisen gir et nokså negativt bilde av partilederen.

Det er overraskende få forsideoppslag i partilederstriden. Det er i alt 6 sideoppslag og 2 hovedoppslag. Hovedoppslagene er i uke 15 og uke 18; to uker der føljetongen toppet seg i antall publiserte artikler. Det virker derfor rimelig når tidligere kommentator i VG, Marie Simonsen, sier: ”(...) å sette Jagland på forsiden av VG – da går salget rett ned. (...)Politikk selger ikke” (Morgenbladet 4. – 10.06.04). Politiske nyhetssaker hjelper sjelden til med å øke salget av løssalgaviser, og dette er antakelig grunnen for at striden ikke figurerte mer frekvent på forsidene. Nyhetssakene har i stedet en viktigere funksjon i at deres tilstedeværelse øker legitimiteten til resten av avisens innholdsstoff. Det at lesere viser en dalende interesse for politisk stoff, bidrar muligens til at formidlingen av politikk i VG dreies mot den generelle populærjournalistikkens nyhetsverdier. Av sideoppslagene på forsiden er 4 negative for Thorbjørn Jagland, mens 2 er positive. Ett hovedoppslag på forsiden er kategorisert som negativ for Jagland og ett som positiv. Det var altså en relativt balansert fordeling mellom negative og positive forsideoppslag. Hovedoppslaget der Berntsen ”Ber Stoltenberg avblåse lederstriden” og ”(...) TREKKE SEG... av hensyn til Jaglands helse” (VG 16.01.02) plasserer jeg i kategorien positiv for Jagland. Denne forsiden er imidlertid et tvilstilfelle, siden utspillet også kan betraktes som negativt for Jagland. Flere kommentarartikler i VG mente utspillet var en 'bjørnetjeneste' for partilederen som kun forverret hans sjanse for å bli gjenvalgt som partileder, som f.eks. lederen "Vrøvl fra Ap-gubbene (VG 18.01.02).

Figur 3 viser hvordan mengden av tekster fordeler seg hver uke i partilederstriden i verdikategoriene positiv, nøytral og negativ.

Figur 3: Andel tekster med ingress i VG om partilederstriden per uke

I uke 2 er VG med 2 tekster mest positiv til Jagland. Figuren viser videre at VGs artikler er forholdsvis nøytrale i de 3 første ukene av dekningen. 'Problemet Jagland', og det dårlige samarbeidet han hadde med Stoltenberg hadde på det tidspunktet trolig enda ikke etablert seg helt som nyhetsverdig i VG. I uke 14 blir avisen kun negativ i sin omtale av Jagland. Det er uken før han og Stoltenberg foretok et radikalt grep for endre måten maktkampen skulle føres i Ap, trolig for å hindre anonyme utspill mot partifeller (hovedsaklig Jagland) i mediene. De ga klarsignal for åpen debatt i partiet om det delte lederskapet. Etter dette ble VGs omtale av Jagland mer negativ enn den var i startfasen. I uke 18 er VG mest negativ til Jagland i sine tekster. VG er mest nøytral i uke 19, noe som kan sees i sammenheng med at Jagland ble innlagt på Rikshospitalet tirsdag. Man skriver ikke negativt om en politiker som ligger nede for telling, det blir betraktet som et usympatisk trekk hos folk flest. Likevel er 8 av artiklene negative. Det har sin forklaring i at mandag og tirsdag tok VG for seg dekningen av sentralstyremøtet, og artiklene VG trykket rundt dette møtet var ikke positive for Jagland.

I Tabell 2 sammenlignes omtalen av Thorbjørn Jagland på kommentar- og nyhetsplass.

Tabell 2: Tekster med ingress delt mellom nyhets og kommentarartikler som er positive, negative eller nøytrale til Jagland

		Positiv	Nøytral	Negativ	Total
Type	nyhetsartikkel	4	20	25	49
	Leder	1	2	7	10
	politisk kommentar	1	3	15	19
Total		6	25	47	78

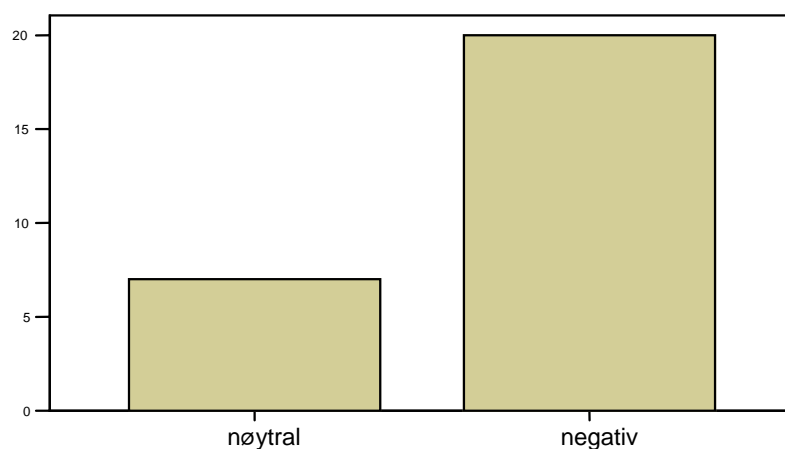
Av Tabell 2 kommer det frem at VG er mest negativ til Jagland i tekstene på kommentarplass, der 22 av 29 artikler blir kategorisert som negative. På nyhetsplass er 25 av 49 tekster negative i avisa. VG er nøytral på denne plassen i 20 tekstene, noe som tyder på en gjennomgående negativ vurdering av Jagland i nyhetsartiklene, men at kommentarstoffet (ledere og politiske kommentarer) er enda mer ensidig negativt. Der finner man at 5 av 29 er nøytrale, og kun 2 er positive i tabellen. Disse tallene indikerer at på den dagsorden VG setter overfor publikum, er lederspørsmålet diskutert internt i Ap og VG framstiller Jagland som en dårlig leder. Denne framstillingen lar seg imidlertid ikke overføre til tekstene med ingress VG trykket på nyhetsplass om Jagland. Her er nesten halvparten av tekstene nøytrale (41 %), noe som betyr at den journalistiske praksis er noenlunde i tråd med idealet om at det bør finnes budskapsvariasjon i stofftypen. Et 'men' må imidlertid understrekes, det er en veldig liten andel av nyhetsartiklene som var positive til Jagland, kun 4 av totalt 49 (8 %).³¹

Figur 4 og 5 viser en annen og like viktig komponent i artiklene, overskrifter. Figurene har samme utgangspunkt som Tabell 2 i det at jeg sammenlikner overskrifter på nyhetsplass med overskrifter på kommentarplass i avisen.

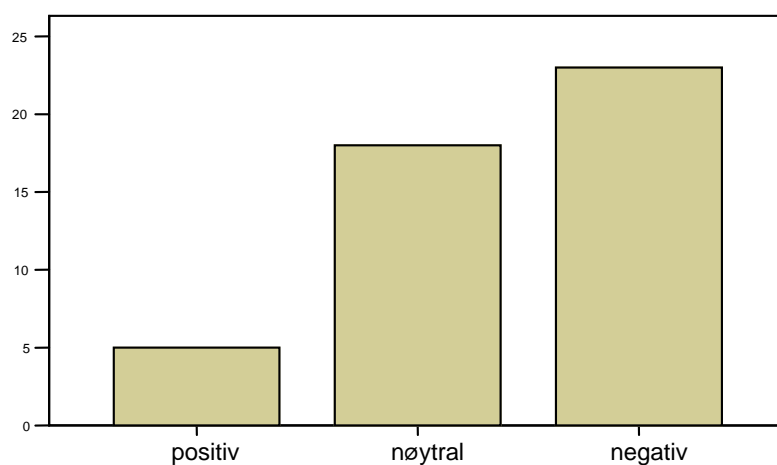
³¹ VGs omtale av Stoltenberg i partilederstriden ville vært en interessant faktor å inkludere i innholdsanalysen. Dette har jeg dessverre ikke gjort pga. metodiske og tidsmessige implikasjoner.

Figur 4: Overskrifter om Jagland i kommentarartikler fra partilederstriden

Hvordan TJ blir oppfattet i overskrifter til leder og politisk kommentar:

Figur 5: Overskrifter om Jagland i nyhetsartikler fra partilederstriden

Hvordan TJ blir oppfattet i overskrifter til nyhetsartikkel:

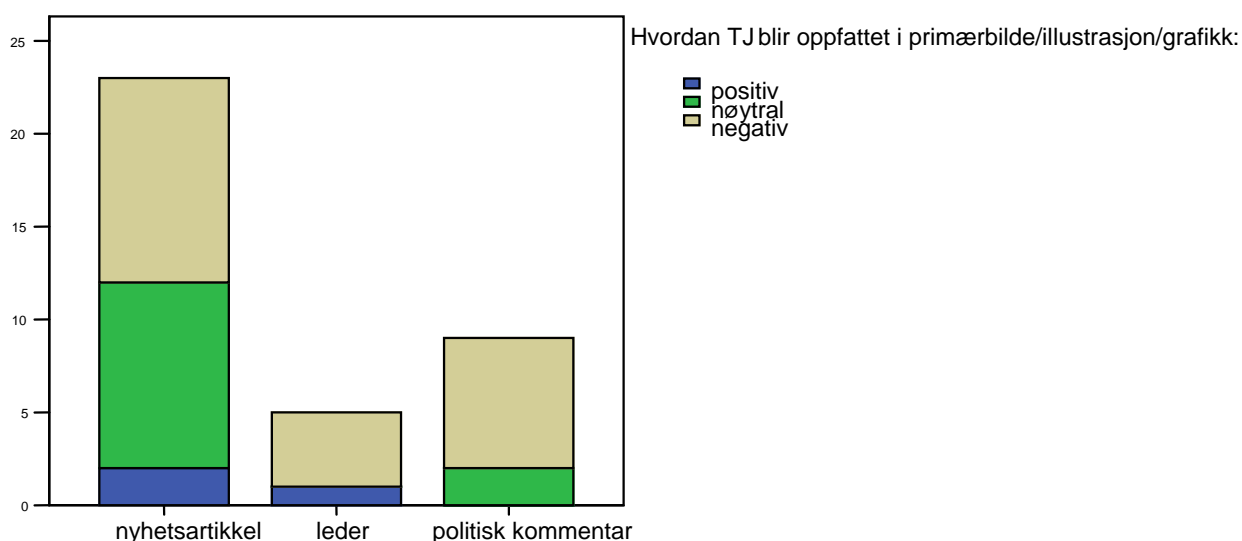
Figur 4 og Figur 5 viser at avisen er mer negativ i sine overskrifter om Jagland på kommentarplass enn på nyhetsplass.³² I overskrifter i leder- og kommentarartikler er 20 av 27 overskrifter negative, resten av disse er nøytrale. Ingen av dem har positiv overskrift. Dette er

³² Av totalt 49 nyhetsartikler, er det 46 overskrifter som direkte eller indirekte omhandler Thorbjørn Jagland. Derfor er 3 nyhetsartikler fjernet i min analyse av overskrifter på nyhetsplass. På kommentarplass er 2 artikler fjernet av totalt 29 av samme grunn.

omtrent et tilsvarende resultat som leder- og kommentartekster med ingress har for Jagland, men der er 2 av tekstene positive til partilederen. I nyhetsartikler er 23 av overskriftene negative til Jagland av totalt 46, dvs. 50 % av dem. 18 av dem er nøytrale til partilederen, mens 5 er positive. Overskrifter på nyhetsplass hos avisen havner resultatmessig nær tekster med ingress i nyhetsartiklene. Dette kan tyde på at hvis avisen har en negativ vinkling på Jagland i overskriften, så ville denne negative vinklingen trolig fortsette i teksten. I overskriftene på nyhetsplass er altså VG mest kritisk til partilederen. Likevel er 39 % av dem er nøytrale, og dette gjør at det totale inntrykket av partilederen blir mer nøytralt. Leder- og kommentar-overskriftene er stort sett kun negative, noe som indikerer at overskriftene til avisen på kommentarplass er mer ufordelaktige for partilederen enn på nyhetsplass.

Stolpediagrammet i Figur 6 gir en oversikt over hvordan Jagland blir framstilt i primærbilder/illustrasjoner/grafikk i VG. På nyhetsplass finner man som regel primærbilder (pressefoto). I ledere og politiske kommentarer brukes ikke pressefoto så frekvent. I de tilfeller der det brukes noe, kan man også i stedet finne karikaturtegninger eller illustrasjoner. Pressefotografiet er viktig å inkludere i studien av nyhetsartikler, fordi det også er en ytring og påstand. Det er en påstand nyhetsinstitusjonen garanterer for og legitimerer ved å stille seg bak. Det defineres som en ytring forskjellig fra verbalspråkets ytringer, og med større bevistynge (Sivertsen 2004:154).

Figur 6: Antall primærbilder om Jagland i partilederstriden i kommentar og nyhetsartikler

Figur 6 viser at 3 av totalt 37 primærbilder/illustrasjoner/grafikk er positive, 12 nøytrale og 22 er negative.³³ Primærbilder/illustrasjoner/grafikk er det bildet i artikkelen som er størst i målt antall cm, hvis artikkelen har flere. Har artikkelen bare ett bilde, så er dette primærbildet. På nyhetsplass er 2 av totalt 23 pressefoto positive, 10 nøytrale og 11 negative. I kommentarartikler er 1 av totalt 14 primærbilder/illustrasjoner/grafikk positiv, 2 nøytrale og 11 negative. Disse resultatene tyder på at det er en sammenheng mellom antall bilder hvor VG omtaler Jagland positivt, nøytralt og negativt i forhold til hvordan han er omtalt i resten av artikkelen. Dette samsvaret mellom bilder, tekster og overskrifter finnes både på kommentar- og nyhetsplass. Et eksempel på at et pressefoto kun samsvarer med deler av en artikkel, er "MÅ HA "SLUTTPAKKE" for å gå" (VG 21.12.01). På pressefotoet er Jagland i klesgarderoben der det henger frakker. Han er her på vei ut fra denne garderoben og har på seg en frakk og et skjerf. Han stirrer oppgitt ut i luften i en retning som er vendt vekk fra fotolinsen. En sannsynlig tolkning av fotoet er at Jagland er i ferd med å forlate åstedet og i overført betydning er han i ferd med å abdisere fra sin partilederstilling fordi han har tatt sin frakk og gått. I billedteksten står det: "TAR FRAKKEN? (...)" Pressefotoet er kategorisert som negativt for Jagland, fordi det ikke var noe som tilsa at han ønsket å gi slipp på ledervervet på dette tidspunktet, og slike spekulasjoner bidro til å svekke hans kandidatur. Overskriften er også kategorisert som negativt. Men teksten med ingress er kategorisert som nøytral i sin omtale av partilederen. Analysen viser derfor at de tre tekstelementene i artiklene samsvarer mest i vinklingen på det overordnede plan.

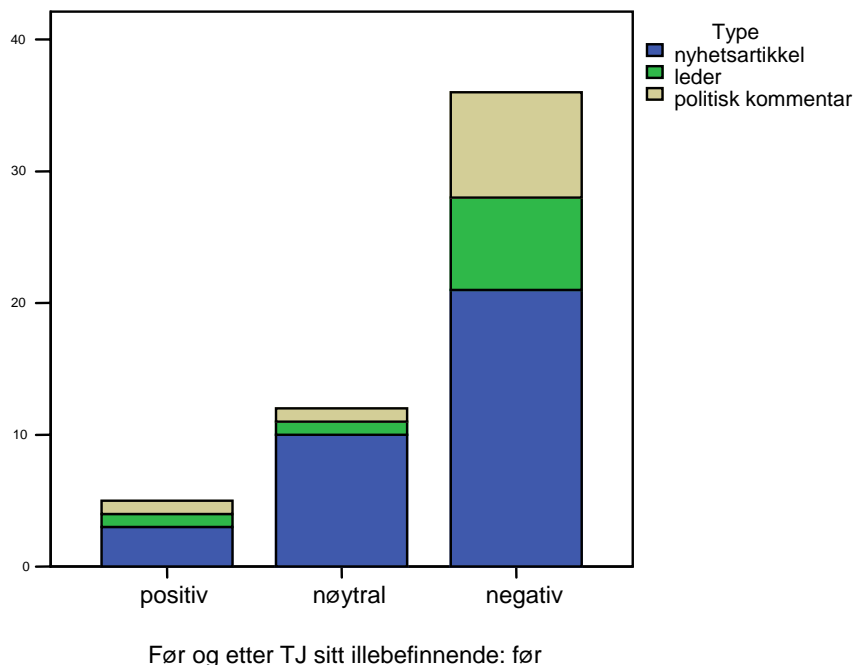
Hvordan påvirker sykdommen dekningen?

Thorbjørn Jagland ble innlagt på Rikshospitalet tirsdag i uke 19 etter et illebefinnende på sitt kontor (VG 15.01.02). Normalt påkaller sykdom folks sympati, som for VG blir avisens lesere. Samtidig påvirker sykdommen her rimeligvis i negativ retning inntrykket av Jaglands evne til å framstå som partiets leder.

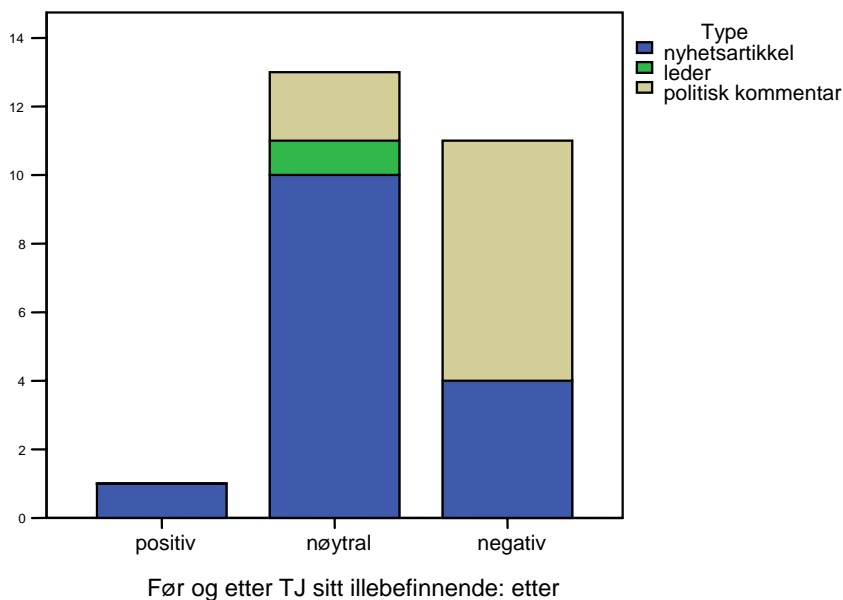
³³ Av totalt 49 nyhetsartikler er det på kun 23 av disse at bildene kan sies å angå direkte eller indirekte Thorbjørn Jagland. Derfor er 26 nyhetsartikler fjernet i min analyse av primærbilder på nyhetsplass. På kommentarplass er 15 artikler fjernet av totalt 29 av samme grunn. Det er ikke alle artiklene som inkluderer bilder.

Artiklene VG trykket onsdag i uke 19 og de etterfølgende blir regnet som tekstene med ingress etter Jaglands illebefinnende, totalt er det 25. Av artiklene som utgjør datamaterialet er 53 artikler trykket før partilederens illebefinnende.

Figur 7: Fordeling av tekster med ingress før Jaglands illebefinnende

Figur 8: Fordeling av tekster med ingress etter Jaglands illebefinnende

Figur 7 og 8 viser hvordan VG omtalte Jagland i tekster med ingress før og etter sitt illebefinnende, og av totalt 53 tekster før hans illebefinnende er 5 positive, 12 nøytrale og 36 negative. Av tekster etter Jaglands illebefinnende er 1 positiv, 13 nøytrale og 11 negative.

Ut ifra disse tallene er det klart at VG la om til en mindre kritisk omtale av Jagland; en reduksjon fra 68 % som er negative av det totale antall artikler før han ble innlagt på sykehuset, til 44 % negative av det totale antallet artikler etter innleggelsen. Figur 7 viser at omtalen på nyhetsplass om Jagland før innleggelsen er i 3 tekster positiv, 10 nøytral og 22 negativ. På kommentarplass er omtalen i 2 tekster positiv, 2 nøytral og 14 negativ. Figur 8 viser at VG er etter hans illebefinnende på nyhetsplass i 1 tekst positiv i omtalen til Jagland, 10 tekster nøytral og 4 tekster negativ. På kommentarplass er avisen i 3 artikler nøytral og i 7 artikler negativ.

Dette tyder på at VG i sine tekster la om på nyhetsplass fra å være kritisk i sin omtale Jagland, til i langt større grad å være nøytral. Denne tendensen lar seg ikke spore til tekstene på kommentarplass, her forsetter avisen å være like negativ selv om partilederen hadde fått et illebefinnende. En forklaring på hvorfor kommentarartiklene etter sykdommen er mer negative enn nyhetsartiklene, er at kommentarartiklene fortsatt handlet om politikk, mens en del av reportasjene hadde selv sykdommen som tema. En annen mulig forklaring er at nyhetsstoffet er det avisen selges på, og at når denne stofftypen settes sammen blir journalistiske avgjørelser i større grad basert på stemningen i samtiden (hva journalister tror folk mener/føler for en hver tid om det temaet som det blir gjort sak på). Politiske kommentarer er derimot subjektive i det at den generelle holdningen som avisen har til emnet til dels gjenspeiles i disse kommentarene. En generell holdning som er stabil er viktig for troverdigheten ved avisens identitet. Avisen kan ikke her å ta hensyn til potensielle eller tiltenkte stemningsskifter blant befolkningen.

Kildenes holdninger til partilederen

Kildene i fortellingen om partilederstriden er essensielle når det gjelder det å drive den framover. Kildene kan gjennom sine uttalelser ofte framstå som artikkelens forteller, og dette sier noe om kildenes innflytelse og makt i nyhetsartikler. Journalister opplever et tidspress i forhold til å produsere nok saker til deadline. Tidspresset som journalister må forholde seg til, kan føre til at de samme kildene blir brukt igjen og igjen. Journalistene henvender seg til de kildene de vet vil eller kan uttale seg om en sak, og denne vurderingen gjøres ofte på bakgrunn av vedkommendes posisjon og verdistandpunkt.

Nyhetsartikler er satt sammen med hensyn til prinsippet om fallende viktighet; det som står først i ingressen er som regel det mest sentrale i artikkelen. En primærkilde er derfor definert som den kilden som står først i en tekst med ingress.

Tabell 3: Bruk av primærkilde i nyhetsartikler

Hvem har gitt informasjon til avisen? –primærkilde:

	Frekvens	Prosent
Annen avis, tv eller radio	2	4,3
Thorbjørn Jagland	3	6,5
Jens Stoltenberg	3	6,5
Andre Ap-politikere	18	39,1
Tidligere Ap-politikere	3	6,5
Opposisjonspolitikere	1	2,2
statistiske byrå (meningsmålinger)	2	4,3
anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen	5	10,9
anonyme kilder	3	6,5
Annen kilde	6	13,0
Total	46	100,0

Tabell 2 viser at 'andre Ap-politikere' er den primærkilden som er mest brukt av VG med en frekvens på 18 av totalt 46 nyhetsartikler. Den viser også at primærkilder som ga VG fakta og råmateriale til potensielt nyhetsstoff og gode VG- saker, gjorde dette anonymt i 8 av totalt 46 nyhetsartikler.³⁴ Det kom fram i nyhetsteksten at 5 av disse er anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen.³⁵ Ingen fra Jagland-fløyen er brukt som anonym primærkilde. Dette tyder på at kun Stoltenberg-fløyen hadde de sentrale anonyme utspillene sett i forhold til avisens prioriteringer på nyhetsplass. 3 kilder blir bare kategorisert som anonyme kilder, siden det ikke kommer fram fra teksten om de tilhører Jagland eller Stoltenberg-fløyen. Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland er begge primærkilder 3 ganger hver i disse nyhetsartiklene.

³⁴ Sigurd Allern definerer en anonym kilde generelt som en person som tar kontakt med eller blir kontaktet av en journalist i en sak uten at kildens navn er kjent eller blir kjent for offentligheten (Allern 2001:220/221 b)

³⁵ Når jeg registrerer en anonym kilde fra en nyhetsartikkel kan denne kilden gjelde for mange personer. Slik blir en anonym kilde som regel mer omfattende enn det registreringen gir en indikasjon på, der den teller kun som 1. VG viser som oftest til flere enn en person når avisen bruker anonyme kilder.

Tabell 4: Bruk av sekundærkilde i nyhetsartikler

Hvem har gitt informasjon til avisen? -sekundærkilden:

	Frekvens	Prosent
egen redaksjon/avis	3	8,8
Annen avis, tv eller radio	3	8,8
Thorbjørn Jagland	1	2,9
Jens Stoltenberg	1	2,9
Andre Ap-politikere	14	41,2
Tidligere Ap-politikere	2	5,9
statistiske byrå (meningsmålinger)	1	2,9
eksperter/profesjonsgrupper	2	5,9
anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen	2	5,9
anonyme kilder fra Jagland-fløyen	2	5,9
Annen kilde	3	8,8
Total	34	100,0

Sekundærkilde er definert som den kilden som kommer etter primærkilden i en nyhetsartikkel, dvs. den kilden som er nest-viktigst. Av totalt 49 nyhetsartikler er det 34 av de som bruker en sekundærkilde. Dette tyder på at VG i langt over halvparten av nyhetssaker tar i bruk flere enn en kilde. At avisen så frekvent bruker flere kilder er positivt, fordi det kan bidra til en mer balansert journalistikk der flere parter slipper til. Det tyder også på at VG satte inn mye ressurser i sin politiske nyhetsjournalistikk om Jagland. Sigurd Allern (2001:163 a) hevder at "antall kilder som oppgis i artiklene, er et interessant "barometer" for å vurdere det faglige-journalistiske nivået i den samlede artikkelproduksjonen".³⁶ Antall kilder kan derfor, forsiktig tolket, fungere som en indikasjon på informasjonskvalitet i journalistikken. Tabell 4 viser at kategorien "andre Ap- politikere" dominerer ved at den er 14 ganger brukt som sekundærkilde. Anonyme kilder fra både Stoltenberg og Jagland-fløyen er 2 ganger hver brukt som sekundærkilde. En merknad i denne sammenheng er at Jagland-fløyen figurerer kun 2 ganger som anonyme kilder og da bare som sekundærkilder, noe som peker på en ubalanse i bruken av anonyme kilder.

³⁶ Men Allern (2001:162 a) påpeker samtidig at en grundig vurdering av avisenes evner til kildekritikk også krever en mer inngående, kvalitativ analyse som tar hensyn til forhold som ikke framgår åpent av artikkelen.

Tabell 5: Primærkilden sin holdning i nyhetsartikler til Thorbjørn Jagland

	Frekvens	Prosent
Positiv	11	26,2
Nøytral	16	38,1
Negativ	15	35,7
Total	42	100,0

Tabell 5 viser hvilken holdning primærkilder har til partilederen; av totalt 42 er 11 (26 %) positive til Jagland, 16 (38 %) nøytrale og 15 negative (36 %). Det er flere kilder som er negative til Jagland enn det er positive. Likevel så er kildebruken til VG mer balansert og mer positiv til Jagland, sammenliknet med bilder/illustrasjoner/grafikk, overskrifter og tekster med ingress på nyhetsplass. I tekster med ingress er 51 % negative, 41 % nøytrale og kun 8 % positive til partilederen. Av kildene er derimot hele 26 % positive til partilederen. Dette peker mot at VG vinkler mer negativt på nyhetsplass enn det kildene gir grunnlag for.

Tabell 6: Sekundærkilden sin holdning i nyhetsartikler til Thorbjørn Jagland

	Frekvens	Prosent
Positiv	8	24,2
Nøytral	12	36,4
Negativ	13	39,4
Total	33	100,0

Tabell 6 viser sekundærkilden sin holdning til Thorbjørn Jagland. Av totalt 33 artikler som har sekundærkilde i partilederstriden, er 8 positive til partilederen, 12 nøytrale og 13 negative. Sekundærkilden er et litt mer negativ til Jagland enn primærkilden, nesten 4 % mer. På de to andre verdiene samsvarer primærkildene og sekundærkildene mer i sine holdninger til partilederen.

4.5 Sammenfatning og drøfting av funn

I partilederstriden som resulterte i Thorbjørn Jaglands fall, ble samarbeidsproblemet mellom Jagland og Stoltenberg satt på dagsorden. Det ble det drivende moment i striden, der VG ledet og førte an blant norske medier. I perioden denne studien tar for seg kan partilederstriden i VG sees på som en mediert føljetong om maktkampen i Ap, og i løpet av 21 uker trykket VG 78 artikler om Jagland der 43 direkte omhandlet denne striden. Flere av disse dreiet seg om at

makten var i ferd med å glippe for Jagland. Dermed ble han igjen hovedårsaken til Aps manglende velgeroppslutning.

Innholdsanalysen av VGs artikler om partilederstriden viser at den journalistiske formidlingen til VG ofte var negativ for Thorbjørn Jagland. I denne undersøkelsen er avisen på kommentarplass i et stort flertall av artiklene negativ til Jagland. 22 av 29 tekster med ingress er negative, 5 nøytrale, og kun 2 er positive i sin omtale. På nyhetsplass er 25 av 49 tekster negative til Jagland, 20 nøytrale og 4 er positive. Resultatene i overskrifter og bilder/illustrasjoner/grafikk støtter opp og samsvarer i stor grad med resultatene til tekster med ingress på kommentar- og nyhetsplass. VG hadde på kommentarplass en agenda mot Jagland, og dette kan forklares blant annet i dominansen av negative vinklinger på partilederen i artiklene. Denne agendaen lar seg ikke overføre direkte til nyhetsplass, til det er variasjonen for stor i kildeutvalget. I primærkilders holdninger til partilederen er 11 av totalt 42 positive, 16 nøytrale og 15 negative. Et funn som skiller seg ut i analysen, er at VGs artikler på nyhetsplass er vinklet i mer negativ retning enn kildevalget, som er mer balansert. Dette kan gi en indikasjon på at VG på nyhetsplass likevel hadde en potensiell aktørrolle. Spørsmålet er hvordan den kommer til uttrykk i nyhetsartikler, og dette er noe neste kapittel vil berøre. Et annet funn som understreker avisens potensielle aktørrolle på nyhetsplass, er at avisens omtale av Thorbjørn Jagland endret karakter etter at partilederen ble syk. Nyhetstekstene til VG ble forandret fra stort sett å være negative for Jagland, til i langt større grad å bli nøytrale.

I den kvantitative innholdsanalysen har jeg altså studert aspekt ved det 'åpne' meningsinnholdet til en stor tekstmengde i forhold til Thorbjørn Jagland. Tekstanalysen vil gå videre fra å analysere noen utvalgte artiklers 'åpne' meningsinnhold til også å se på deres 'skjulte'.

Avpartifiseringen av pressen åpner for flere spørsmål som det er viktig å se på, f.eks. hvordan leserne oppfatter pressen, om de tror de leser en nøytral framstilling i avisen eller om de er klar over at det de leser fortsatt kan sies å være farget, selv om dette ikke på langt nær er like tydelig som i tiden med partipresse. Gjennom valgene som ble gjort i det å publisere f.eks. flere foto av Jagland på nyhetsplass som kan tolkes dit hen at han er klar for å kaste inn håndkleet og gi opp, var avisen med på å skape og forsterke negativt et visst inntrykk av Jagland. Analysen viste at av totalt 23 primære pressefoto er 11 negative, 10 nøytrale og

kun 2 positive til partilederen. Faren er at de personene og det systemet som stod for utvelgelsen av det som gikk inn i nyhetsreportasjen, kan gjenstå som usynlig for leseren. Hun tror hun ser verden slik som den er. Denne illusjonskonstruksjonen kan være skadelig for dømmekraften til en ukritisk leser, og den kan også på lengre sikt snevre inn tolkningsgrunnlaget leseren har i forhold til verden og redusere dens evne til å forstå det politiske innholdet (Meyer 2002). Man bør erkjenne at journalistikk er en form for politisk maktutøving (Allern (2001 b)).

De fleste talsmenn for rikspresen var, som nevnt, uenige i påstander om at aviser som f.eks. VG medvirket i Jaglands første fall. De argumenterte for at det de formidlet kun gjenspeilet den ubehagelige virkeligheten Jagland befant seg i. Poenget er nå denne andre gangen at striden i Ap om partiledervervet bød seg ikke fram av seg selv, den ble fanget opp og satt på dagsorden først og fremst av VG. I tillegg var den journalistiske presentasjonsformen til VG i partilederstriden negativ for Jagland og hans tilhengere. Valget av presentasjonsformer var sannsynligvis både profesjonelt, kommersielt og ikke minst politisk grunnet. Omfanget av VGs negative vinklinger av Jagland på nyhetsplass i partilederstriden, og mangelen på positive, er med på støtte opp under teorien om at pressen har gått fra å være en politisk kanal for partiene, til å bli en aktør som fører an i samfunnet som en selvstendig forhandler av samtykke og tillit til politiske prosesser (Eide 2001). Samtidig hadde VG gjerne et ønske om å opprettholde mediedramaturgien til partilederstriden. Derfor ble det mest sannsynlig ikke aktuelt for VG å vinkle saker slik at fortellingen kunne stagnere. Slik kan måten oppslagene ble vinklet på også forklares ut fra en journalistisk teft og ønske om framtidig stoff på saken.

Under partipresen førte nærheten mellom avis og parti til at den fikk store konsekvenser for den politiske journalistikken, og den ble ikke spesielt kritisk. Partipresen bidro til en differensiering hos folket, siden den i større grad skapte politiske grupperinger i sin funksjon som talerør for ulike politiske syn. VGs framstilling av Jagland og hans støttespillere på kommentarplass og tidvis på nyhetsplass kan minne om framstillingen av politiske motstandere i partipressens dager. Spesielt fordi avisen bidro til en slik differensiering i Ap, der VG ofte støttet en av fløyene. Pressens samfunnsoppdrag går i disse ut på å holde et nært og kontinuerlig blick rettet mot maktpersoner, som f.eks. Thorbjørn Jagland, for å avdekke maktmisbruk. Problemet med VGs journalistikk i partilederstriden, er at den til tider syntes å fremstå som et talerør for Ap-politikere som var mot delt ledelse. Dette skjedde spesielt i

de nyhetssakene avisen ukritisk viderefremidlet anonymisert sjikane og bakholdsangrep på partilederen.

Dekningen av Jaglandsaken kan kanskje ikke forklares ved at dette er VGs vanlige måte å dekke en sak på. Det er ofte slik at det selger aviser når man heier på vinnere. Men en del av sakene dreide seg om repeterende poeng på nyhetsplass om at makten glipper for Jagland, og dette ble gjerne for uinteressant for VG-lesere flest. Et godt eksempel blant flere er når avisen i den to siders nyhetssaken "-SJANSELØS" lister opp navn etter navn på kritiske fylkespolitikere med liknende, og for mange lesere sannsynligvis kjedelige, uttalelser om Jaglands "forsøk på å kneble lederdebatten" (VG 10.01.02). Marie Simonsen bekrefter på en måte min antagelse om at partilederstriden ikke var så godt VG-stoff, når hun sier til Morgenbladet (4-10 juni 2004) at avissalget til VG gikk rett ned da den hadde Thorbjørn Jagland på forsiden.

5 KAMPEN RUNDT DET DELTE LEDERSKAPET: EN DISKURSANALYSE

Ingenting er mer forbløffende enn sannheten som den er. Ingenting er mer eksotisk enn våre nærmeste omgivelser. Ingenting er mer fantastisk enn fakta. Egon Erwin Kitch

I dette kapittelet vil problemstillingene 2 og 3 for studien bli besvart:

- 2) Er den diskursen som finnes på nyhetsplass hos VG i partilederstriden angående Jaglands egnethet som partileder lik eller ulik den som finnes på kommentarplass?
- 3) Fikk Jagland og hans tilhengere formidlet sitt budskap og sin versjon av saken på nyhetsplass, og skjedde dette uten at budskapet blir forvrengt av måten saken vinkles på, av journalistiske engasjementsmarkører og valg av bilder og presentasjonsform?

I tekstanalysen utfyller og overlapper disse to spørsmålene hverandre, så de vil derfor bli belyst parallelt.

5.1 Strukturen i og formålet med analysen

Denne diskursanalysen (tekstanalysen) går ut på å studere hvordan hoveddiskursen VG brukte i partilederstriden var på nyhets- og kommentarplass. Hoveddiskursen som jeg studerer i de fire utvalgte artikler er *den medierte politiske diskursen om Thorbjørn Jaglands egnethet som partileder*. Det dreier seg om de forskjellige stemmer, diskurser, formuleringer og ordvalg som jeg finner i 4 artikler som angår hoveddiskursen: dvs. direkte og indirekte angrep på og forsvar av partilederen og det delte lederskapet. I denne sammenheng vil jeg også lete etter andre diskurser som VG trekker på, lett gjenkjennelige, men også mer skjulte diskurser. Jeg mener at de øvrige 39 artiklene som tematisk omhandler partilederstriden, ikke avviker vesentlig fra det jeg dekker i de 4 artiklene (43 artikler har det delte lederskapet i Ap som det viktigste tema av totalt 78 artikler). Hoveddiskursen er også til stede i artikler som har andre tema enn det delte lederskapet som hovedtema, (35 artikler), men her er den underordnet et annet tema (se kap. 4.4.2).

Et viktig utgangspunkt og formål i analysen er som sagt å se om VGs hoveddiskurs på kommentarplass er ulik den på nyhetsplass, eller om de to hoveddiskursene som finnes i stedet kan sies å sammenfalle. Som vist i forrige kapittel, så varierte VGs holdning til partilederen på nyhetsplass i deknningen av partilederstriden, mens på kommentarplass var avisen nesten gjennomgående negativ.

Utvalget av avisartikler

Formålet med studien har bestemt utvalgskriteriene fra mitt datamateriale. Sakene er derfor valgt ut med tanke på representativitet i forhold til resultatene fra den kvantitative analysen. Jeg velger ut artikler i partilederstriden fra de fire siste dagene før Jagland fikk sitt illebefinnende, dvs. uke 19 og 20. I de to ukene nådde striden først sitt "point of no return" (som var den lett kaotiske situasjonen etter sentralstyremøte), og så sitt klimaks (Jaglands kollaps), for å sammenligne gangen i føljetongen med spenningskurven som brukes i f.eks. melodrama. Mandag i uke 20 (14.01.02) hadde Ap et meget viktig sentralstyremøte der spørsmålet om det delte lederskapet skulle bli avklart ifølge Jagland-fløyen, noe som det ikke ble. Tirsdag fikk partilederen sitt illebefinnende.

Fire utvalgte artikler peker seg ut som monumenter for diskursanalysen fordi artiklene tjener som knutepunkter for diskursen i det samlede tekstkorpus (Andersen 1994:33). Monumenter er de tekster som stikker seg ut i VGs fortelling om partilederstriden og Thorbjørn Jagland. De kan leses som knutepunkter i forløpet til fortellingens utvikling. De fleste artikler i utvalget i datamaterialet er ikke monumenter. En tekst teller som et monument når den:

(...) reformulerer reglene for formulering af nettets forskelle og ligheder. Vi må søge de tekster, der ikke bare sætter forskel mellem fortid og fremtid, indenfor og udenfor, gyldig og ugyldig m.v., men også omdefinerer reglene for, hvordan forskellene kan sættes (Andersen 1994:33).

Jeg plukker to ut nyhetsartikler og to kommentarartikler som jeg mener i tillegg til at de kan sies å være monumenter, også representerer en hovedtendens i deknningen for deres respektive plasser. De er derfor et utvalg fra utvalget, og begge kommentarartiklene som studeres er kategorisert som negative til partilederen, mens en nyhetsartikkel er nøytral og en negativ. Den ene nyhetsartikkelen som er valgt; "Thorbjørn får støtte i Jagland" (VG-

12.01.02), er forskjellig fra resten av nyhetssakene, fordi de fleste av de vanlige tekstnormene til VG om hva som er den gode VG-sak ikke gjør seg gjeldene her. De to tekstnormene som er anvendt her, er den om at saken er uforutsigbart og originalt presentert, og at saken blir gjort til et eget VG-domene. Likevel er virkemidler som brukes i formidlingen av budskapet i denne saken typisk for avisen. Vrien som blir gjort i saken mot 'det folkelige', vil en også finne igjen i de andre nyhetsartiklene, men de vris ikke så klart.

Avisartikler inngår som en del av en større samfunnsmessig kommunikasjonsprosess (Hillesund 1994:33). En diskursanalyse av VGs oppfatning om Jagland og partilederstriden er pga. en slik innsikt hensiktsmessig for å få en forståelse av de utvalgte representasjoners politiske verdiorientering og kontekst. Diskursanalysen gir også innsikt i hvordan ulike grupper figurerer i avisen og hvordan de bruker den. Det er viktig at en tilegner seg kunnskap om hvordan populæraviser kan legge premisser og sette tolkningsrammer for måten en som borgere gjør seg opp meninger og standpunkt om toppolitikere. VG gir en innblikk i Aps interne prosesser, stridende parters maktkampspill og posisjonering. Måten dette stoffet behandles på av avisen er ikke likegyldig for utfallet av en intern partistrid, fordi avisen er både en arena for Aps to fløyer, og en selvstendig aktør. VGs mediering av diskurser i artiklene overfører og produserer makt. Diskursene forsterker noens makt, men samtidig undergraver de og skjuler makt også. De er taktiske elementer som opererer i feltet av maktrelasjoner.

I det kommende avsnittet vil jeg først gå inn på teori som tar opp hvordan den journalistiske metode lager en ramme for stridene parter for å gi det rapporterte et preg av objektivitet. Etterpå vil det bli sett på hvordan VG anvender slike metodiske grep i diskursanalysen av nyhetsartiklene.

5.2 Metodiske grep ved journalistikk for å oppnå upartiskhet

I boka *Journalistikk, Metode og fag* hevder Trine Østlyngen og Turid Øvrebø (2000) at journalister har en metode på lik linje med andre utøvende profesjonsgrupper. Det som kompliserer bildet er ifølge dem at kunnskap om journalistens arbeidsmetoder er ofte taus kunnskap. Journalistikk er både et fag og et håndverk, og faget må praktiseres, i motsetning til akademiske fag som f.eks. "sosiologi og medievitenskap", hevder Østlyngen og Øvrebø

(2000:14). Nøkkelord i den journalistiske metode er: ”søke - vurdere - velge – formidle”. Å bedrive journalistikk handler ifølge Østlyngen/Øvrebø (2000:16) om ”å foreta valg - valg av idé/problemstilling, valg av kilder, valg av kildeutsagn, valg av vinkling, valg av presentasjonsform, sjanger, bilder og illustrasjoner”. Valgene hviler på journalistens vurdering av hva som er viktig og hva som er riktig. Det grunnleggende for journalistens valg er uavhengighet av kildene. Journalisten må derfor være klar over at hun foretar valg og hvorfor hun velger som hun gjør, fordi det er grunnlaget for journalistens holdning og profesjonalitet. Bak de gode journalistiske sakene, som f.eks. toppkandidater til Skupprisen, ligger:

(...) gjennomtenkte etiske og kildekritiske valg, evne til å formulere presise hypoteser og problemstillinger og til å undersøke dem systematisk og grundig, kunnskap om hvor informasjon fins og hvordan du skal forholde deg til kildene som kan gi deg den, grunnleggende utholdenhet til ikke å gi deg før du har fått svar (Østlyngen og Øvrebø 2000:15).

Skupprisen er pressens utmerkelse for kritisk og undersøkende journalistikk, og prisen blir utdelt hvert år. For å ha sjansen til å vinne må journalister skrive en metoderapport i forkant av utdelingen. Den skal fortelle om bredden i bruk av kilder og metoder, planmessighet og strategi. Det viktigste er hvordan journalister har valgt kilder, hvordan man har brukt journalistiske verktøy og fantasien, mener Juryformann Brit Tangen. Prisen er derfor en utmerkelse for metode. Hun tror at Skupprisen betyr mye for norsk media fordi den setter søkelys på hvordan pressen jobber, og at godt journalistisk håndverk blir belønnet (BT 22.02.04).

For at nyheter eller reportasjer skal være gyldige, mener Østlyngen og Øvrebø (2000) at det må være et krav om realisme (ikke et naivt krav, men kritisk) som er absolutt. De forutsetter at det finnes en materiell verden, en ytre forankring for journalistikkens budskap og beskrivelser. Og at journalister har en metode for og en vilje til å søke sannhet. Et viktig moment ved journalisters metode, er troverdigheten ved fakta. Fakta som kan verifiseres er ifølge Østlyngen og Øvrebø (2000:148) ”bærebjelken som alt journalistisk arbeid hviler på”. Et annet sentralt moment er: ”(...)som journalist er jobben din å være balansert, å være rettferdig og å rapportere de faktiske forhold”. I henhold til Vær varsom plakatenes paragraf 1.2 mener Østlyngen og Øvrebø (2000:161) at ”Du må velge ut informasjon som framstiller partene i en konflikt på en rimelig og rettferdig måte (...)” .

Den amerikanske sosiologen Gaye Tuchman har et annet syn på potensialet for den journalistiske metode for å skildre verden på en sannferdig måte. Hun mener at journalister bruker objektiviteten som et strategisk ritual når de skaper sine nyheter (se kap. 2.2). Når man er en profesjonell journalist, kommer man nær spesielle og idiosynkratiske hendelser i samfunnet. Journalistens oppgave er å rekonstruere hendelser og gjøre dem om til nyheter. Ifølge Tuchman (1978:66) er profesjonalitet hos journalister det å vite hvordan man skal frambringe en sak som møter organisatoriske behov og standarder. Tuchman gir en overbevisende beskrivelse av hvordan journalister presenterer fakta som nyheter slik at saker blir troverdige og får et preg av objektivitet, hun kaller denne måten ”vevet av faktisitet”. Med begrepet ”fakta” mener Tuchman: ”pertient information gathered by professionally validated methods specifying the relationship between what is known and how it is known” (Tuchman 1978:82). Ulik mer rigide og reflekterte måter å gripe faktisitet an på som filosofi og vitenskap, så er arbeid med nyheter en praktisk aktivitet styrt mot ”deadlines”. Fakta må derfor bli raskt identifisert. I det journalister frambringer fakta, mener de at det medfører en demonstrert upartiskhet når de fjerner seg fra det fortalte. Når journalisten bringer på banen et antatt faktum, samler han sammen en hel masse av antatte fakta, som når de blir satt sammen presenterer seg selv som både individuelt og kollektivt selv-validiserende. Sammen konstituerer de en vev av faktisitet ved at de etablerer seg som kryssreferenter for hverandre (Tuchman 1978).

Journalister har ifølge Tuchman (1978:92) også en metode for å relokalisere faktisitet. Journalisten kan kun gjengi at f.eks. en Ap politiker uttalte 'A'. For journalister er det et faktum at hun sa 'A', selv om det hun sa er usant. Denne metoden å rapportere på skaper problem for både journalister og nyhetsorganisasjoner. For det første fordi nyhetskonsumenter vil vite om påstand 'A' er et faktum. For det andre kan de anklage både reporteren og nyhetsorganisasjonen for partiskhet i favør Ap-politikeren, fordi det eneste faktumet som ble rapportert var hennes. Selv om journalisten ikke kan bekrefte sannhetsgehalten i politikerens påstand, så kan han kontakte f.eks. en opposisjonspolitiker fra Høyre som er uenig, og kommer med en påstand 'B'. Ved at journalisten presenterer både påstand 'A' og 'B', kan han hevde at dekkningen er rettferdig ved at ”to sider av historien” har blitt presentert. Videre kan journalisten ved at han presenterer begge sannhetspåstandene, i teorien gi nyhetskonsumenter sjansen til å bestemme hvem som forteller sannheten. Slik kan journalisten samtidig både skape og kontrollere kontrovers. Teknikken for det strategiske ritualet gjør at journalist/redigerer kan gi stoffet en bestemt

tendens, en holdning. Men denne rekonstruksjon og fortolkning er ikke åpen og nødvendigvis synlig for nyhetskunden, ifølge Tuchman (1978:92).

Østlyngen og Øvrebø (2000:92) mener at kritikken Tuchman kommer med der hun hevder å kunne påpeke bare en tilsynelatende journalistisk realisme, bare delvis treffer mål. Tuchmans forskning kan plasseres innenfor en sosialkonstruktivistisk retning, og hun er opptatt av journalistikk som uttrykk for en konstruert virkelighet. Ifølge forfatterne vil de fleste journalister steile over en slik påstand. Deres nyheter er slett ikke konstruert. Journalistikk er et fag som gir mening kun i den grad det i sitt innhold har en kvalitativ forankring i virkeligheten: ”omverden må gripes tak i, disiplineres og struktureres – forminskes til virkelighetsbilder som kan håndteres i en nyhetsproduksjon” (Østlyngen, Øvrebø 2000:92). De ser en fare ved at man understreker at all journalistikk er subjektiv, og således reduserer virkeligheten til noe journalister fritt kan forsyne seg av og leke seg med.

5.3 Analysen på kommentar- og nyhetsplass

Diskursanalysen på kommentar- og nyhetsplass vil ligne på hverandre, og jeg vil se på de samme tekstelementene (se kapittel 3.2). Dette fører til at sammenlikningen av VGs hoveddiskurs, språklige grep og politiske orientering på plassene blir bedre og enklere å foreta. Hoveddiskursen som er typisk for politiske kommentarartikler inneholder overbevisninger, rasjonaliseringer og argumentasjon som overordnet mål å overbevise lesere slik at de gjør seg opp meninger som sammenfaller med forfatterens. Andre diskurser som tekstprodusenten trekker på her kan overlappes og dermed understøtte hverandre, men de kan også stå i et motsetningsforhold.

Generelt om mediesjanger

Nyhetsartikkelen har andres tale og skrift som er innleiret eller innesluttet i artiklene, og omtales som 'rapportert tale'. I kommentarartikler er det derimot hovedsaklig kun en stemme, og i kommentarer kommer denne stemmen i forgrunnen og står i mye større grad ansvarlig for innholdet og påstandene enn nyhetsartikler (i lederen er det avisens holdning det blir gjort rede for, og har derfor ingen navngitt forfatter). Analysen min av

kommentarplass og nyhetsplass blir derfor på sett og vis annerledes pga. forskjellige sjangerkrav.

Å ha kunnskap om ulike sjangrer (genrer) i media er sentralt, fordi sjangrene fungerer som en kontrakt leseren inngår med senderen i møtet med teksten. Sjangeren påvirker og lager føringer for menneskers oppførsel når de blir innlemmet i sjangeren, som f.eks. i et portrettintervju. Sjangrer er grunnlagt på et sett regler og konvensjoner for hvordan en tekst skal være, og fungerer som en rettesnor for den som lager teksten. En sjanger skaper forventninger hos mottakeren til hva teksten vil bringe (Østbye 1997 c). Når tradisjonelle politiske aktiviteter blir representerte innenfor formater og sjangrer til pressen (nyheter/kommentar osv.) fører dette til at avisens representasjon alltid blir en selektiv rekontekstualisering (Fairclough 1995:188). I kommentarjournalistikken vektlegger man andre emner enn i nyhetsjournalistikk, man ser på årsaken til hendelsen eller problemet, hva hendelsen eller problemet førte eller fører til, og hvilken kvalitet begivenheten har. Nyhetsjournalistikken skal opplyse om hva nytt som har skjedd, eller skal skje. Kommentarjournalistikken skal drøfte hvordan vi skal forholde oss til det som har skjedd eller det som skal skje (Roksvold 1997:22). Den uttrykker også et mer tydelig politisk/ideologisk standpunkt enn det nyhetsartikler gjør. Artikkelen på kommentarplass har også en annen viktig funksjon, som er den symbolske:

...seeming to partition off the "opinion" component of the paper, implicitly supporting the claim that other sections, by contrast, are pure "fact" or "report" (Fowler 1991:208).

Språkbruken på kommentarplass skiller seg nokså mye fra språket i nyhetsartikler. Den er ofte emosjonell og kommer fra en tekstprodusent som har sterke meninger og følelser angående hendelsen(e). I leder og kommentar er stemmen i artikkelen synlig i egen tekst. En viktig forskjell mellom dem er at i kommentarer representerer stemmen både avisa og skribenten. I VG medfølger det som regel et stort bildeikon av journalisten i kommentarartikkelen, noe som gjør at den personlige troverdighet for kommentatoren blir viktig. I leder er det derimot en 'vi' stemme som representerer avisens syn. Forfatteren/kilden inntar her enda mer en autoritetsposisjon enn i en kommentar, fordi den taler på vegne av nyhetsinstitusjonen (VG) og hevder å vite hva som kommer til å skje, eller hva som egentlig foregår. VGs offisielle holdning blir gjort rede for, og den uttrykker eksplisitt hva avisen mener om aktuelle hendelser.

Om et parti i krise og ”Aps Fear factory”: En leder og en kommentar

Lederen og kommentaren som ligger til grunn for første del av denne analysen er henholdsvis ”Arbeiderpartiet i drift” (VG 14.01.02) og ”Tolket i ryggen” (VG 15.01.02). Begge artiklene er tatt fra uke 20, mandag og tirsdag. Lederen var på trykk samme dag som det mye omtalte sentralstyremøtet til Ap fant sted, og lederen beskriver stemningen som den mener eksisterte i partiet i forkant av møtet. Kommentaren oppsummerer og tolker på sin egen måte hva som skjedde på møtet og på pressekonferansen etter.

Tekst 1. ”Arbeiderpartiet i drift”³⁷

Overskriften som står ovenfor er en metafor som antyder at partiet sliter fordi det er uten kurs og mening. ”Drift” kan bety tre ting i denne konteksten: ”1 (krøtter)flokk som blir drevet av sted *en d- av sauer*, 2 *en d- av tømmer* samling av tømmer som fløtes el. er fløtingsklart, 3 det å drive, miste festet *skipet kom i d-*” (Bokmålsordboka 1997). VGs leder trekker på diskursen om et Ap ute av kurs og bruker alternativ tre for betydningen av drift; partiet Ap er lik skipet som har mistet festet og er i drift. Tittelen til artikkelen blir gjentatt i første avsnitt i teksten:

(...) Dagens møte kan på mange måter bli helt avgjørende for partiets fremtidige liv i norsk politikk. Rammen rundt møtet er krise, krise og atter krise. Det er et parti i drift. Partiet mangler politisk budskap som engasjerer velgerne, partiet mangler ledelse og partiet har mistet tillit (VG 14.01.02).

Kommer et skip i drift på havet kan det føre til det driver på land eller på skjær, og det risikerer da å synke. Skipets ledelse har et overordnet ansvar for skipet, og kommer det i drift blir de holdt ansvarlig. Hovedansvaret hviler logisk nok på kapteinen. Forut for frasen som gjentar tittelen, blir den meget anspente stemningen som er ’ombord blant mannskapet’ skildret; det er krise, krise og atter krise. Frasen gir et inntrykk at av stemningen ’ombord’ er på grensen til mytteri. Gjentakelsen av ordet ”krise” er redundant i teksten og bidrar ikke til ytterligere mening enn å *understreke* det alvorlig som tekstens noe autoritære stemme påstår hviler over situasjonen. I retorikken og i særlig grad i lyrikk er gjentakelse et hyppig brukt språklig virkemiddel. Et slikt språklig grep får i ledersjangeren et muntlig preg over

³⁷ Denne lederen som stod på trykk 14 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som negativ i overskrift og negativ i tekst med ingress i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland.

seg, og i tråd med Norman Fairclough (1998:155) trekker teksten her på en diskurs fra livsverden (lifeworld).³⁸ VG er folkets avis og man kan forvente at denne diskursen er tilstede i de ulike sjangrene til avisen. Det som på tross av dette gjør at frasen stikker seg ut og er interessant i denne sammenheng, er det alvorlige tema som teksten bærer. Pga. alvor og VGs ellers så autoritære stemme i teksten, skulle man anta at avisen ville legge seg på en mer formell stil. Frasen ”partiet mangler ledelse” bekrefter kun det bildet metaforen gir leseren, at partiledelsen er fraværende. Det kan tolkes som om de(n) som styrer skuta har forlatt sin post og lar skuta seile i sin egen sjø i offer for vind og vær. Skal man feste tro ved disse utsagn, så tyder det på en manglende autoritet hos ledelsen og/eller at den har ”mistet tillit”.

Forfatteren(e) av teksten kommer i det ovenfor siterte avsnittet med flere slike påstander om situasjonen for Ap, som tekstprodusenten tar for gitt at vi vet noe om fra før. For å forstå sammenhengen i disse utsagn må leserne dra implisitte konklusjoner. Teksten inviterer ikke til at man stiller spørsmål ved påstandenes antakelser, f.eks. påstanden som bare kan forstås som en stor overdrivelse, at ”Dagens møte kan på mange måter bli helt avgjørende for partiets fremtidige liv i norsk politikk”. Setningen kan tolkes som om at fortsetter ’skuta’ på den kursen den styres nå, så vil skuta synke og hele mannskapet drukne. Teksten forutsetter kjennskap til noe som er gitt på forhånd (presupposisjoner); at partileder Jagland og nestleder Stoltenberg ikke klarer å samarbeide, at Jagland ikke er egnet for det krevende vervet som partileder og at partiledelsen allerede på en måte har gitt opp forsøket på å lede partiet.

I anslaget til lederen i første avsnitt blir det ikke navngitt hvem som har det direkte ansvaret for krisen i Ap. Først i andre avsnitt av teksten blir svaret eksplisitt gitt på hva og hvem som er skyld i partiets uføre, med setningen: ”Snarere kan dagens møte i partiets sentralstyre ende med at maktkampen mellom partileder Thorbjørn Jagland og nestleder Jens Stoltenberg får en ny omdreining” (VG 14.01.02). Setningen og artikkelen gir ingen optimistisk analyse der en har forhåpninger om at problemene kanskje kan bli løst på møtet. For å følge diskursen om et Ap ute av kurs videre, så kan metaforen ”En ny omdreining” tyde på at rattet på skipet på nytt blir dreiet om, en handling som kun sender skipet ut i et

³⁸ Begrepet livsverden er kjent via Jürgen Habermas (1986) og hans hovedverk ”The Theory of Communicative Action”. I tråd med Habermas er livsverden den selvfølgelige og forutsatte bakgrunnskunnskap som de sosiale aktørene har felles og som de øser av når de i dagliglivet diskuterer. Med andre ord er livsverden den selvfølgelige og forutsatte horisont som aktørene deler (Schaanning 2002:401).

enda farligere farvann. Det kan og bety at den ”bitre” maktkampen blir ytterligere fastlåst og vanskeligere å løse. Lederen hevder indirekte at møtet kun vil resultere i en tilspissing og intensivering av maktkampen mellom partitoppene. Men lederens stemme ønsker ikke å framstå som usympatisk, den føler med og uttrykker bekymring for Ap, f.eks. i frasen ”Striden som herjer Ap er tragisk” (VG 14.01.02).

Forfatteren inntar en posisjon i denne teksten som den allvitende som ser skriften på veggen; hvis dette får fortsette videre, kanskje helt til landsmøtet i november ”(...) så kan partiet bli helt ødelagt” (VG 14.01.02). Hva som ligger bak motivet for å skrive en slik empatisk, men samtidig advarende leder, kan være at tekstprodusenten ønsker å hjelpe til med å ordne opp i problemene. Underforstått så må maktkampen mellom partitoppene avvikles, hvis ikke så risikerer man at Ap-skipet vil forlise og gå til bunns ’med både mann og mus’. Partiet risikerer ikke kun å bli litt ødelagt ifølge lederen, det kan bli helt ødelagt. Denne påstanden er ikke sannsynlig, tatt i betraktning at Ap på den tid var Norges største parti. Det virker som tekstprodusenten ønsker å overdramatisere hva ’den fatale’ konsekvensen av striden kan bli. Men med denne og andre lignende overdrivelser, bygger tekstforfatteren i stedet ned troverdigheten til sine ytringer hvis man, vel og merke, måler teksten opp mot en akademisk diskurs, fordi presisjonsnivået er for lavt. De fleste leserne av denne teksten har ikke en akademisk tittel, og dette er trolig noe tekstprodusenten vet og forholder seg til. Eksempelet med modaliseringen ”helt ødelagt”, diskursen om et Ap ute av kurs, og et generelt lavt presisjonsnivå er deler av lederens språklige grep som fungerer effektivt i det å fremkalle det Fairclough (1998) kaller:

(...) a particular voice, particular personality type, and associated values—what I wish to sum up as a particular ethos. It is the ethos of common sense—common sense values, common sense attitudes, people who possess common sense (Fairclough 1998:157).

Denne etos av ’common sense’ henger åpenbart sammen med en livsverden-diskurs, som er nevnt fra før at lederen trekker på. Teksten involverer sterke følelser (krise, krise og atter krise), er uforutsigbart og originalt presentert (et parti i drift) samtidig som teksten synliggjør udugelighet hos makthaverne (mangler ledelse), og dette er inngår i det tekstuniverset som jeg refererte til i kapittel 4.1 som velkjente og ofte anvendte VG-tekstnormer.

I begynnelsen på fjerde avsitt plasserer tekstprodusenten skylden for ”den håpløse situasjonen partiet har brakt seg selv i”, til det stedet hvor den mener det hører hjemme:

”(...) er det naturligvis Thorbjørn Jagland som sitter med hovedansvaret” (VG 14.01.02). Adverbialet ”naturligvis” er synonymt med selvfølgelig, og en tolkning av bruken av ”naturligvis” i denne konteksten er at det er fullstendig innlysende, en selvfølge og nærmest naturlov at Jagland sitter med hovedansvaret og er syndebukk for Aps ’håpløse’ situasjon. Presupposisjonen tilsier at dette er logisk, fordi han er jo partilederen, og har pga. det ansvaret. Påstanden gjøres dermed til noe som er et ’faktum’, noe uproblematisk og som leseren kun må akseptere. Men VGs påstand var (og er) kontroversiell; det eksisterte ikke en konsensus blant politiske kommentatorer i norsk presse om virkelighetsbeskrivelsen som lederen her gir.³⁹ Fairclough (2001) understreker at presupposisjoner er effektive å manipulere andre med, fordi deres implisitte karakter gjør dem vanskelig å identifisere og eventuelt å forkaste.⁴⁰

I slutten av neste siste avsnitt i lederen står det følgende:

Det har utvilsomt skadet både partilederen selv og hele partiet at han hittil synes å skyve mye av ansvaret over på andre i partiet, i første rekke Jens Stoltenberg. I Jaglands mange vage og dels forvirrende utsagn om hva som har gått galt, danner det seg et inntrykk av en partileder som prøver å komme unna lederens ansvar (VG 14.01.02).

I formuleringen ”utvilsomt skadet både partilederen selv og hele partiet” vil tekstprodusenten vise oss at det er helt åpenbart og innlysende hva som skjer, og den har derfor et behov for videreformidle til VGs lesere at den er absolutt sikker i sin påstand om at Jagland skyver mye av ansvaret over på Stoltenberg. Det kan være at stemmen i teksten ikke føler at argumentene er klare nok i seg selv, og må dermed spe på med modaliseringer som ”utvilsomt” og ”naturligvis” for å vise leserne at verden virkelig er slik stemmen hevder den er; ’dette er sannheten, hør på meg!’ Setningen har en presupposisjon om at Jagland vil skade seg selv når han skyver mye ansvaret over på sin nestleder, og dette føyer seg inn i rekken av forsøk på mytedannelser rundt Jaglands tilbøyelighet for å velge det irrasjonelle.⁴¹ Frasen ”Jaglands mange vage og dels forvirrende utsagn” re-presenterer

³⁹ Harald Stanghelle mente f.eks. at ”det er interessant at noen av Jaglands ivrigste motstandere har lyktes å få fokus bort fra at valgkatastrofen skjedde etter en valgkamp der nettopp Stoltenberg var Ap-valgkampens ubestridte midtpunkt. (Aftenposten 21.12.01).

⁴⁰ Det bør understrekes at hva som er en teksts presupposisjoner, ikke nødvendigvis behøver å være et spørsmål om hva en tekstprodusent vet eller har i tankene. Ifølge Culler (1981 referert av Hornmoen 2003:191) er det karakteristisk at en tekstprodusents presupposisjoner best kan avsløres av andre.

⁴¹ F.eks. har Olav Versto i en politisk kommentar sammenliknet Jaglands 36.9-strategi med den romerske keiser Caligula som utnevnte hesten sin til konsul, fordi beslutningen var ”like sinnsykt original” (VG 15.09.1999).

påstanden om Jaglands manglende egnethet som kommunikator, en påstand som ofte ble fremmet av media forrige gang det stormet rundt Jagland, av f.eks. VGs Olav Versto: ”i TV-kameraenes nærgående fokus en katastrofe av en kommunikator (VG 15.09.99). Ifølge Iver B. Neumann (2001:33) må representasjoner fremmes igjen og igjen – bokstavelig talt re-presenteres, og dette arbeidet må gjøres for å sikre at representasjoner forblir bestandige og sanne. Det å ha makt innebærer blant annet å ha evnen til å fryse mening. Det må gjøres ved å gjenta stadig spesifikke representasjoner av ting, handlinger og identiteter (i dette tilfelle er det et handikap ved Jaglands identitet) til det man gjentar får karakter av det selvfølgelig.

I frasen ”danner det seg et inntrykk” kommer det ikke frem i teksten for hvem inntrykket blir dannet. Det står altså ingen aktør bak den mentale handlingen. Tekstprodusenten prøver her sannsynligvis å gjøre påstanden allmenngyldig: ”det danner seg et inntrykk (...)” for alle som følger med og vet hva som skjer i norsk politikk, tekststemmen påroper seg slik en autoritet for å kunne snakke på vegne av mange eller alle. Hva som er lederens ansvar finner man ut ved å følge teksten til sin slutt og logiske konklusjon. Den samme konklusjonen står også forøvrig med stor og uthevet skrift i artikkelen, som VG MENER:

Mye taler for at partiet trenger en helt ny ledelse for å komme på offensiven igjen (VG 14.01.02)

Denne vignetten fungerer som en tolkningsramme og ’teaser’ for artikkelteksten. Lesere stopper opp ved den fordi den vekker nysgjerrighet og kan bidra til at de får lyst til å gi seg i kast med lederen. Men for mange er konklusjonen trolig gitt på forhånd på spørsmålet om VG mener hele ledelsen til Ap må gå, eller bare deler av den. Leser man artikkelen så forstår man at skylden blir plassert på kapteinen, og at det ikke drypper en dråpe skyld på styrmannen (Stoltenberg). For å komme med en siste, og spisset, tolkning av lederen der jeg tar i bruk diskursen om et Ap ute av kurs, så kan en overordnet tolkning være at VG her i artikkelen transformerer settingen om til en rettssak, der avisen på en måte fungerer som både påtalemyndighet (aktor) og dommer. Hendelsen er at ’Kaptein’ Jagland blir stilt for retten anklaget for å ha abdisert sin post. Denne fortellingen har i seg en viss grad av manifest intertekstualitet (Fairclough 1992) med den store klassikeren ”Lord Jim” (1900) av Joseph Conrad. Den er en fiksjonsroman om styrmannen som forlater et havarert skip i Det arabiske hav, overbevist om at det vil synke med alle sine passasjerer. Men skipet blir berget, og Jim blir stilt for retten og fradømmes sitt styrmannssertifikat (i boken rømmer kapteinen fra sin rettssak).

Tekst 2. "Tolket i ryggen"⁴²

Utgangspunktet for Marie Simonsens (VG) politiske kommentar er sentralstyremøtet til Ap, og pressekonferansen til Stoltenberg og Jagland som fulgte etter. VG serverte i samme avisutgaven nyheten om at Stoltenberg "KAN LEVE med Jagland" (VG 15.01.02). I nyhetsartikkelen kom det fram at det på en måte var enighet i svarene fra kilder i sentralstyret om hva som hadde hendt på sentralstyremøte; de fleste forstod det slik at Stoltenberg hadde sagt seg villig til å fortsette som nestleder. Men tre avsnitt ut i brødteksten kom det fram at denne maktkampen ikke nødvendigvis var avblåst likevel: "Etter det VG erfarer, er Jens Stoltenberg innstilt på å ta oppgjøret med Thorbjørn Jagland, forutsatt at han føler at han kan mobilisere et flertall i partiet bak seg" (VG 15.01.02).

Artikkelen ble slått opp over to sider, men dekket en og to tredjedeler av sidene. På den resterende plassen, ytterst til høyre på andre side, er kommentarartikkelen til Simonsen satt inn. Kommentartikkelen skaper dermed en kontekst for nyhetsartikkelen, samtidig som den utdyper og tolker hendelsene. En ramme markerer skillet mellom disse artiklene. Nyhetsartikkelen illuderer en form for objektivitet; den refererer til hendelser både direkte og via uttalelser fra åpne og anonyme kilder. Dette blir presentert som fakta. Kommentartikkelen markerer derimot subjektivitet til hendelsene, illustrert ved den avbildede journalisten Marie Simonsen.⁴³ Hun poserer med en alvorlig mine, iført svart buksedress og svarte sko. Hun har armene i kors, noe som her signaliserer distanse og autoritet. Lederen til VG hadde, som vist, ingen forventninger eller forhåpninger om at møtet kunne bringe ro i partifløyene eller forsone partitoppene. Det er derfor interessant å studere hva Simonsens tolkning av møtet er på kommentarplass, og i tråd med sjangerbeskrivelsen av kommentarjournalistikken, så vil hun her drøfte hvordan vi skal forholde oss til det som har skjedd (Roksvold 1997).

Det første en legger merke til ved kommentaren er overskriften: "Tolket i ryggen". Den er ganske tvetydig og gir ikke mening, en skulle nesten tro at det er en skrivefeil og at det burde stått en D i stedet for T i "Tolket". Overskriften er et ordspill som trolig ikke fungerer så bra, fordi man som leser stusser for mye på hva som er ment (hva tittelen forteller om

⁴² Denne kommentaren som stod på trykk 15 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som negativ i overskrift og negativ i tekst med ingress i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland.

⁴³ Det kan også være vanlig med et portrettbilde ved byline for journalister i nyhetsreportasjer. Men her er som regel bilde mindre i størrelse og kun av journalistens ansikt.

emnet). Likevel, den er ment humoristisk og kan vekke nysgjerrighet pga. sin originalitet. Knut Wærstad (1993:96) mener at det er mye humor blant ansatte i VG knyttet til ordspill som vrir og vender på saker som er fremme i kommunikasjonen, og at den kreative utfoldelsen blant ansatte får nesten karakter av å være en sport.⁴⁴ Overskriften har to ellipser (sløyfing av subjekt og indirekte objekt) og leseren får ikke vite hvem som tolker eller blir tolket i ryggen. Sunn fornuft tilsier at frasen ”tolket i ryggen” er noe man forbinder med en negativ handling. Tittelen stiller derfor følgende spørsmål: hvem er det som har gjort en slik ondsinnet handling, og hvem blir den gjort mot? De svar som Simonsen gir på dette er sannsynligvis ikke like overraskende eller originale som tittelen.

Det står følgende i ingressen til kommentaren:

Det blir helt sikkert Thorbjørn. Og Jens. Eller kanskje bare Jens, men, eh, kan vi ikke heller snakke litt om fattigdom imens? (VG 15.01.02)

Simonsen ironiserer i ingressen over kaoset lederstriden har skapt i Aps egne rekker, og den ’unødige’ mediestøyen som den etterlater for oss mediebrukere. Tekstprodusenten sympatiserer indirekte og mellom linjene med lesere som ikke forstår seg på hva egentlig denne Ap striden er for noe (tøys), og hvor rart alt dette oppstyret må fortone seg for ”fru Hansen på Tveita”.⁴⁵ Ironi er en trope som bygger på opposisjon, et uttrykk som ”betyr det motsatte av det taleren mener” (Eide 1990:69). Frasen ”men, eh, kan vi ikke heller snakke litt om fattigdom imens?” er et eksempel på ironi, og den trekker på en diskurs fra livsverden (Fairclough 1998) pga. sin muntlighet (f.eks. eh). Den er i tillegg manifest intertekstuell (Fairclough 1992) med innhold fra kommentaren ”Jaglands siste stikk” (VG 21.12.01), en annen artikkel skrevet av Simonsen der hun påpekte at: ”Jagland har gang på gang hevdet at Ap feilet, fordi partiet mistet av syne sine grunnverdier og sviktet de svakeste” (VG 21.12.01).⁴⁶ VG-lesere bør av den grunn ha innholdet fra den fire uker gamle artikkelen hennes friskt i minne (eller samme budskap mediert fra andre kanaler), skal frasen gi den mening som er intendert. Motivet for å ha med frasen, er at den blir komisk slik den er rammet inn av de foregående setninger, og at den blir dobbelt komisk når

⁴⁴ Knut Wærstad (1993:96) mener at ”det nok er mang en samfunnstopp som har fått seg en overraskelse ved sin lesning av VG, som en følge av avisens evne til å snu på saker gjennom effektiv billedbruk og humoristiske titler og billedtekster”.

⁴⁵ Ifølge nyhetsredaktør Hans Chr. Vadseth het det før i VG at du skulle tenke at du skrev for fru Hansen på Tveita (Morgenbladet (4 -10 juni 2004).

⁴⁶ Marie Simonsen understreker videre at ”dette skjedde under Stoltenbergs regjering og valgkamp, en periode Jagland er flink til å si han selv spilte en svært liten rolle i” (VG 21.12.01).

en vet at utsagnet stammer fra Jagland. Presupposisjonen i frasen er ironien som ligger i det å imitere et Jagland-utsagn, et utsagn som tidligere har blitt tolket av Simonsen som et forsøk på å skyve skylden over på Stoltenberg-regjeringen (VG 21.12.01).

Simonsen fortsetter i en kåserilignende sjanger i det andre avsnittet, og sammenligner pressekonferansen til Stoltenberg og Jagland med en et direktesendt reality-program:

Det skal Ap ha – partiet satser friskt for å tiltrekke seg tapte velgere og har fryktløst kastet seg på den nye reality-bølgen. I går så vi første episode av Aps "Fear factory", hvor Jens Stoltenberg ble tvunget til å svelge all stolthet foran åpent kamera. Det smakte ikke godt. Han så ut som han helst ville sunket i jorden. Ved siden av satt Thorbjørn Jagland og flirte (VG 15.01.02).

Ironien i den første setningen er ikke vanskelig å spore, for eksempel i fraser som "partiet satser friskt" og "har fryktløst kastet seg på den nye reality-bølgen". "Å satse friskt" og "å fryktløst kaste seg på" er metaforer som ofte brukes i sportsjournalistikk, de har en positiv ladning og er derfor i utgangspunktet bra for partiet. Men her er de anvendt på en ironisk måte, og tyder isteden på at partiet er dumdristig, naivt og direkte tåpelig fordi det har "kastet seg på den nye reality-bølgen". Setningen presupposisjonerer at partiet vil tape ytterligere velgere. Simonsen hevder at vi fikk være vitne til dette, fordi i går var første episode av Aps "Fear factory". En metaforisk diskurs kommer til syne i teksten når pressekonferansen til Ap sammenlignes med reality-TV, og Simonsen trekker i dette tilfellet på en mediert diskurs fra livsverden (Fairclough 1998). En realityserie er en TV-sjanger rundt et konsept hvor som regel vanlige mennesker er deltakere og konkurrenter, og der publikum stemmer dem ut. Et annet karakteristika ved sjangeren er at deltakerne ikke selv kontrollerer hvordan de fremstilles, og er på mange måter prisgitt produksjonsteamet. Når Simonsen assosierer Aps pressekonferanse med reality-TV, lanserer hun samtidig konseptet "Fear factory". Dette var en reality-serie som ble sendt på TV3 på den tiden artikkelen ble skrevet. Konseptet kan tolkes dit hen at Ap er fabrikken og Ap-politikere er deltakerne som blir utsatt for angstskapende situasjoner, der mye av underholdningen består i hvordan de takler forskjellige prøvelser "foran åpent kamera". Simonsen drar altså en parallell mellom dette og politikken slik den er i dag; mediehendelser på TV blir prøvelser for politikere, og dette vises for et publikum som bestemmer politikernes skjebner basert på deres prestasjoner foran TV-kameraet.

Hendelsen som ble 'highlighted' i første episode var at "Stoltenberg ble tvunget til å svelge all stolthet foran åpent kamera". Setningen er interessant pga. dens transitivitet. Transitivitet

dreier seg om verb, og hvilken prosess verbet uttrykker; om det er noe aktivt eller passivt (Fowler 1991). Stoltenberg ble tvunget (verbet) til noe grusomt, men aktøren(e) som "tvinger" blir ikke synlig i teksten. Setningen inneholder kun politikeren Stoltenberg (objektet) som blir påvirket av andres handlinger (Fairclough benytter om objektet termen "Patiens" – 1995:112). Oppmerksomme lesere kan dra slutningen om at den "skulte" aktør sannsynligvis er den samme som har "Tolket i ryggen". Begge er ondsinnete, men diffuse handlinger rettet mot en ulykkelig Stoltenberg, som var simpelthen helt nødt til, skal man tro tekstforfatter, å "svelge" den ydmykende situasjonen. Ordene "Stoltenberg" og "stolthet" i samme frase er eksempel på bokstavrim der forfatteren på nytt foretar et finurlig ordspill. Sammen med ironien og humoren er dette språklige virkemidler som bidrar i å gi artikkelen en uhøytidelig tone. Marie Simonsen står både på folkets og Jens Stoltenbergs side, hun er en av 'oss' fordi hun kan latterliggjøre 'episoder' fra politikken (i dette tilfellet den 'tullete' maktkampen) ved å vise dens irrganger.

Marie Simonsen avslutter det første avsnittet med setningen om at "Ved siden av (Stoltenberg) satt Thorbjørn Jagland og flirte". Flire er et verb og betyr å "smile, le, ofte ondskapsfullt, skadefro el. tåpelig *f- av noe(n) / ikke stå der og flir* (Bokmålsordboka 1997). I setningens kontekst vil meningen bli gitt basert på den foregående setningsopplysningen om at Stoltenberg "så ut som han helst ville sunket i jorden" (VG 15.01.02). Men lesere kan stille seg spørrende ved sannhetsgehalten i påstanden om at det er dette Jagland flirer av; at nestlederen i Ap har det så 'vondt' at han ikke vet hvor han skal gjøre av seg? For å forstå sammenhengen mellom dette negative utsagnet i teksten og de tidligere, må leserne dra implisitte konklusjoner. Antagelig mener Simonsen at Jagland har en 'finger med i spillet' når Stoltenberg "ble tvunget til å svelge all stolthet", Jagland er trolig denne skjulte aktør (agens) som står bak de negative handlingene rettet mot nestlederen. Men å si dette eksplisitt i teksten ville kanskje blitt for 'hard kost' for VGs lesere, fordi det da kan se ut som urimelige anklager rettet mot partilederen.

Ironi innebærer at taleren er så trygg på sin sak at han kan tillate seg å benytte motstanderens språk uten å risikere å bli misforstått" (Eide 1990:69). De forskjellige eksempler jeg har funnet på den type ironi som Tormod Eide beskriver (1990), indikerer derfor at Simonsen har tro på sine meninger. Men ironi er også en kommunikasjonsform som kjennetegnes ved å uttrykke en annen mening, og henvise til andre dimensjoner, *samtidig* som den opprinnelige mening tillates å bestå, dvs. at ironi kan også innebære

en dobbelthet (Wærstad 1993:113). Marie Simonsen garderer seg i flere tilfeller når hun refererer til Jagland og hans meningsfeller. Hun formidler sine observasjoner som om de er sannheter, samtidig er de 'tøvete og morsomme' som f.eks. at Jagland "flirte" mens Stoltenberg svelget "all stolthet", eller: "Jævla bra, sa Yngve Hågensen begeistret om det nye opplegget som sentralstyret gikk inn for i går".⁴⁷ Simonsen mener at opplegget: "innbød i praksis til en åpen maktkamp", der begge kandidatene står "fritt til å rive både hverandre og partiet i filler" (VG 15.01.02). Presupposisjonen i avsnittet blir således at Hågensen, en av Jaglands mest sentrale støttespillere, ikke kan være 'riktig klok'. Hågensen, som Jagland, tenderer mot det irrasjonelle, og satt på spissen; mot 'galskap' når han kaller denne løsningen for "jævla bra". En diskurs om galskap (Fairclough 1995:99) kommer slik til syne i teksten.

For å re-presentere poenget om at noen i Ap har en tilbøyelighet til å velge det irrasjonelle, så forsetter Simonsen i samme bane i neste avsnitt: "Genialt. Aps mediestrateger slår til igjen".⁴⁸ Adjektivet "Genialt" er ment ironisk, så den motsatte betydningen blir at det mediestrategene holder på med er nonsens. Lengre ut i avsnittet kommer Simonsen til svaret på tittelen til kommentaren. Det var Jagland som gjorde det mot Stoltenberg fordi "kandidatene tolket regelverket forskjellig". Simonsen minner lesere igjen på at hun sammenligner pressekonferansen med reality-TV sjangeren, fordi "regelverket" hun refererer til er trolig det som hører til hennes Fear factory konsept. For en kritisk leser vil denne sammenblandingen av fiksjon og fakta undergrave gyldigheten til tekstprodusentens påstander, og kanskje spesielt til setningen som fulgte etter: "Mens Jens Stoltenberg holdt seg bokstavelig til teksten, valgte en offensiv Thorbjørn Jagland å gi sin egen fortolkning av hva de hadde blitt enige om: Fortsatt delt lederskap" (VG 15.01.02). Simonsens påstand om at Stoltenberg holdt seg til teksten er uklar. Det er ikke mulig å forstå hvilken "tekst" hun sikter til. En mulig tolkning er at "teksten" er et manus deltakerne fikk utlevert av TV-teamet før sendingen gikk 'live', og som 'deltaker' Jagland nektet å forholde seg til.

⁴⁷ Knut Wærstad (1993:113/114) mener at "samkvemmet i VG har et betydelig innslag av ironisk humor og dobbeltbunnede kommentarer. Overbetoning av det "VG-aktige" i deres egen sjargong, og latterliggjøring av egne stereotypier og koder, forekommer ofte samtidig med at kodene utfoldes aktivt i det journalistiske arbeidet".

⁴⁸ Det implisitte meningsinnholdet i frasen "Aps mediestrateger slår til igjen" er manifest intertekstuell med innhold fra Simonsens forrige kommentar i VG: "Smått og rått" (VG 11.01.02). Her forklarer hun noe av grunnen til at Jagland har et anstrengt forhold til pressen: "Men hvis Jagland tror at politiske journalister akkurat nå vil høre om hans syn på den globale oppvarmingens betydning for vannstanden i Asia, forklarer det kanskje noe av hans anstrengte forhold til pressen de senere årene".

Konsekvensen ble at Stoltenberg ”satt der med et steinansikt” og led seg gjennom første episode av Aps ”Fear factory”.

I det tredjesiste avsnittet oppfordrer tekstprodusenten fylkeslagene til Ap å stemme mot delt lederskap. Simonsen inntar en posisjon som allvitende forfatter når hun kan meddele at de ute i fylkeslagene for lengst er ”gørr lei” av dette ’tullet’:

(...) Ute i fylkeslagene er de for lengst gørr lei av maktkampen. De kan avslutte den simpelthen ved å stemme mot delt lederskap. Lar de seg be to ganger? Nepppe. Etter det som har skjedd, er det også absurd å tenke seg at Jagland og Stoltenberg kan fremstå som et samlende lederskap. Å tvinge dem til å fortsette i tospann i nesten tre år til, grenser til politisk tortur (VG 15.01.02).

Teksten ovenfor tyder på at Marie Simonsen her retter ’en advarende pekefinger’ mot representanter i fylkeslagene til Ap: ’Dere må ikke finne på å stemme for delt lederskap!’ Argumentene hennes mot delt lederskap er for det første at det er absurd i det hele tatt å tenke seg at de ”kan fremstå som et samlet lederskap”, tanken på håp om forsoning mellom partitoppene vil være meningsløs, skal en tro Simonsen. For det andre ville det å stemme ”for”, tvinge dem ”til å fortsette i tospann i nesten tre år til”. Dette ”grenser til politisk tortur” (VG 15.01.02). Jagland og hans fløy i Ap kjempet aktivt for det delte lederskapet i Ap, og som Simonsen før i artikkelen har vært inne på, så mente Jagland at han og Stoltenberg ble enige på møtet om at det delte lederskapet skulle vedvare. Det er derfor uriktig og et lavt presisjonsnivå i argumentasjonen til Simonsen, når hun presupposisjonerer (antar på forhånd) at det å stemme på delt lederskap vil *tvinge* Jagland til å fortsette i tospannet, når det er et delt lederskap i Ap han åpenbart vil ha og jobber for. I dette tilfellet kan Simonsen manipulere VG-lesere ved å tilskrive forhold til hennes erfaring som hun ønsker at de skal akseptere (Hornmoen 2003:191). Metaforen hun bruker for å karakterisere det delte lederskapet; ”tospann” (to hester foran en vogn), assosieres ikke i denne kontekst med noe positivt. Jagland og Stoltenberg betraktes som to arbeidshester som ufrivillig må trekke vognen (partiet) sammen. Så lenge hestene trekker godt sammen, er et tospann effektivt. Men når de trekker i hver sin retning (ikke samarbeider), kastes det bort mye krefter uten at de oppnår særlig framdrift. Å fortsette på denne måten vil ifølge Simonsen grense til ”politisk tortur”. Tekstprodusenten trekker her på en menneskerettighetsdiskurs. ”Politisk tortur” blir i denne diskursen brukt på samvittighetsfanger som er satt i fengsel pga. deres meninger/politiske overbevisninger. I demokratiske land som Norge regnes slike fanger for å være uskyldige, og politisk tortur er derfor strengt forbudt. I en sympatisk lesning av at ’det delte lederskapet’ sammenlignes med ”politisk tortur”, kan det tolkes som

at Simonsen mener 'common-sense' betydningen i begrepet "politisk tortur", og at sammenlikningen bare er ment 'på spøk'.⁴⁹ Likevel er det påfallende at en politisk kommentator velger å ordlegge seg på en slik måte.

Marie Simonsen velger i kommentaren å systematisk latterliggjøre den ene parten i Ap (Jagland-fløyen), mens hun omtaler den andre (Stoltenberg-fløyen) i sympatiske vendinger. I den politiske kommentarssjangeren er det å innta et slikt polarisert standpunkt ikke uvanlig. Hun viser i teksten en ironisk distanse og oppgitthet over Thorbjørn Jagland og pressekonferansen han og Stoltenberg holdt etter sentralstyremøtet. Man kunne forvente at Simonsen ville velge en mer seriøs tilnærming i sin "drøftning av hvordan vi skal forholde oss til det som har skjedd" på sentralstyremøtet (Roksvold 1997), enn ironisk å analysere pressekonferansen holdt etter, og omtale den som om den var direktesendt "reality-TV". Altså valgte hun å tilnærme seg sentralstyremøtet, som i lederen på trykk dagen før ble beskrevet som ett av Aps "viktigste møter på mange, mange år (VG 14.01.02)", med en stil som inneholder elementer av kåseri, skjemt, ironi og overdrivelser.

"Jaglands hjembygd" og "-Jens vinner": To nyhetsartikler

Journalistene i VG lager et kommersielt avisprodukt rettet inn mot løssalgsmarkedet, og er derfor opptatt av å gi leserne det de vil ha. Dette vil naturligvis sette sitt preg på det journalistiske stoffet de produserer. VGs målsetning om å nå flest mulig lesere i Norge, ligger også indirekte som en føring i de demokratiske, politiske og folkeopplysende funksjonene til avisen. VG er et meget viktig organ for den politiske debatten i Ap fordi avisen er den som når ut til flest Ap-sympatisører. I den politiske nyhetsavdelingen i VG er det produksjon av nyheter som står i sentrum. Det handler om å finne og rapportere nyheter. Den politiske journalistikken er derfor likestilt med og konkurrer om spalteplass med resten av innholdsstoffet til avisen. Og som avdelingsleder John Bones uttrykket det, så er den politiske journalistikken i VG den samme som nyhetsjournalistikken (Thorbjørnsrud 2001:47), dvs. at den blant annet er underlagt de samme nyhetsverdier (nyhetsfiltre).

⁴⁹ Marie Simonsen utdyper hva hun mener med "politisk tortur" i nest siste avsnitt av kommentaren: "(...) Selvpining synes å stå nedfelt i partiprogrammet, og som Jagland stadig påpeker: Ingen skal få skjøvet meg ut. Hans sterkeste argument for å bli, er at noen vil ha ham ut. Det skal de bli blå for" (VG 15.01.02).

De to nyhetsartiklene som er utvalgt i den andre delen av denne analysen er henholdsvis ”Thorbjørn får støtte i Jagland” (VG 12.01.02) og ”VIL HA ÉN SJEF” (VG 15.01.02). Den første artikkelen er tatt fra lørdag i uke 19 (altså den 19 uken partilederstriden pågikk i avisen), og er på trykk to dager før det mye omtalte sentralstyremøtet til Ap fant sted. Artikkelen er en to siders sak om et ektepar fra Lier (Jaglands hjembygd) som støtter partileder Thorbjørn Jagland i partilederstriden. Den andre er trykt tirsdag i uke 20, som er dagen etter sentralstyremøtet. Nyhetssaken dreier seg om at åtte fylkesledere vil ha slutt på den delte ledelsen i Ap. I tråd med sjangeren nyhetsjournalistikk vil nyhetssaken opplyse om hva nytt som har skjedd i Ap, og hva som skal skje etter denne hendelsen (Roksvold 1997).

Tekst 3 ”Thorbjørn får støtte i Jagland”⁵⁰

Tidligere kommentator i VG, Marie Simonsen, mener i et intervju med Morgenbladet (4-10 juni 2004) at VG har truffet planken når det gjelder det tabloide uttrykket fordi avisen er gladtabloiden. ”Det er en positiv, folkets avis, det er det de selger seg som”, sier hun. Videre påpeker hun at ”VG er veldig seg selv på en måte. Den blir vurdert også utenfra som en egen institusjon. I VG fikk jeg veldig mange henvendelser fra vanlige folk som mente det var deres avis (...) (Morgenbladet 4-10 juni 2004). Artikkelen ”Thorbjørn får støtte i Jagland” er om slike vanlige folk; et vanlig ektepar fra Lier oppgir sine meninger til VG om hva de synes om partilederstriden. Han er lastebileier og hun er husmor. De gir her sin fulle støtte til Thorbjørn Jagland. Artikkelen er en typisk ’myk nyhetssak’ fordi den handler om vanlige folk, den tar ikke opp et tungt politisk emne og benytter seg ikke av elitepersoner som kilder. Myke nyhetssaker er således ulik ’harde nyhetssaker’. Det interessante med artikkelen er hvordan ekteparet Larsen og deres støtte av partilederen blir mediert av journalist Frank Ertesvåg og VG. Hvorfor er saken i det hele vurdert som nyhetsverdig, og hvilken funksjon tjener den?

Nyhetsartikkelen ble stått opp over to sider, og bildet av ekteparet Larsen tar her største delen av plassen. Ytterst på venstre side satte VG av plass til en annen sak: ”SLÅSS for Jagland. Den opptar ca 1/3 av siden, og danner således en kontekstuell ramme for artikkelen. ”SLÅSS for Jagland” handler om at flere av Thorbjørn Jaglands tilhengere kommer på banen for

⁵⁰ Denne nyhetsartikkelen som stod på trykk 12 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som nøytral i overskrift og nøytral i brødtekst med ingress i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland.

å støtte Jagland, etter en periode der partilederen hadde fått hard medfart av Jagland-motstandere i VG. Det samsvarer med Tuchmans teori om det strategiske ritual (1978) når avisen lar Jaglands støttespillere slippe til, fordi det skaper en form for objektivitet i avisens dekning. VG kan opplyse om at "Nå går også Stoltenbergs eget fylkeslag ut mot ham". Lederen i Oslo LO og styremedlem i Oslo Ap, Kleiv Fiskvik kommer i "SLÅSS for Jagland" med en uttalelse om at Stoltenberg og Jagland har en ulik omgangskrets: "Det er ikke så mye forskjell på akkurat de to, men det er stor forskjell på hva slags mennesker de velger å omgi seg med. Jens Stoltenbergs omgangskrets er ikke i kontakt med vanlige arbeidsfolk i det hele tatt" (VG 12.01.02). Det er muligens denne uttalelsen som gjør at VG lager en sak på vanlige folk som støtter Jagland. Samtidig passer "Thorbjørn får støtte i Jagland", som er det store oppslaget under "LEDERDRAMAET I AP" (VGs toppsidevignett) godt til å stå ved siden av saken "SLÅSS for Jagland". Saken går videre på Fiskviks uttalelse og oppsøker den typiske 'Jagland-støtten' på "Lierkroa".

Rubrikken til venstre for nyhetsteksten rammer inn artikkelen. Her kommer VG med noen harde fakta om "Jaglands hjembygd", blant annet disse:

*Ap har tradisjonelt vært største politiske parti. *Ved stortingsvalget 2001 fikk Ap 3017 stemmer, Høyre fikk 3749 stemmer. *Ap gikk tilbake 17 prosentpoeng. Høyre gikk fram med 12 prosentpoeng. *Bare Karlsøy i Troms hadde større Ap-tilbakegang enn Lier. *Både partileder Thorbjørn Jagland og partisekretær Martin Kolberg er ektefødte liunger. Kolberg er leder av Lier Ap. (VG 12.01.02)

De fakta avisen presenterer influerer og konstruerer en ramme for hvordan avislesere skal lese og tolke artikkelteksten. Faktaene gir også artikkelen et preg av objektivitet; disse er verifiserte av avisen og er pga. det sanne. Dermed er det naturlig å tenke seg at måten faktaene rammer inn saken på, gjør også saken i større grad 'sann' for mange av VG-leserne. Faktaene står til venstre for brødteksten med ingress, og man begynner trolig å lese den før en gir seg hen på ingress og brødtekst (siden man leser fra venstre til høyre). Tittelen "Thorbjørn får støtte i Jagland" er enda et eksempel på kreativiteten blant VG-ansatte. Den denotative betydningen til denne setningen er at den er nonsens. Det gir ikke mening når Jagland får støtte av seg selv. Mulige tolkninger er at Jagland må støtte seg selv, når det ikke er så mange andre som gjør det. En annen er at "Jagland" er en plass i hjembygda hans, Lier. Men Jagland er her et konstruert navn og ikke et stedsnavn i Lier, så en slik tolkning blir feil. Det synes som avisen har en etablert praksis på å lage finurlige titler, trolig fordi dette kan vekke leselysten og pirre leseres nysgjerrighet: hva mener avisa nå med dette da? Ser en overskriften i sammen med faktaene VG presenterer, så lander man antakelig på en negativ tolkning av

hva dette betyr for Jagland. Derfor er det naturlig å tenke seg at overskriften er ironisk ment. Tittelen åpner slik for 'morsomme spekulasjoner', som f.eks. at Thorbjørn får støtte i Lier nesten bare av seg selv. Eller at å få støtte i "Jagland" tyder på å få støtte i et ingenmannsland; landet er 'jaget' vekk.

Journalist Frank Ertesvåg og VG slår an en ironisk tone i ingressen på artikkelen:

LIERKROA (VG) Mellom lapskaus og kjøttkaker med grågrønn ertestuing fant VG Jaglands trøst. (VG 12.01.02)

I denne saken følger Ertesvåg opp LO-leder Kleiv Fiskviks uttalelse om typen mennesker som Jagland omgås med. Hvem er prototypen på disse? Det ligger en slags VG-logikk i det å oppsøke hjembygden til Jagland, spesielt fordi saken får en ekstra vri og ironisk dimensjon når fakta kan tale for seg selv; sammenlignet med resten av kommunene i Norge, er det her Jagland og Ap har den nest dårligste oppslutningen. Saken blir nyhetsverdig og god for VG pga. symbolikken og det paradoksale i at disse fakta blir koblet med en personifisering av saken, der noen tross alt velger å støtte "liungen" Jagland. Ertesvåg drar kanskje slutningen at den vanlige arbeiderklasse 'mannen i gata', som Fiskvik mener Jagland i større grad omgås med enn Stoltenberg, er en som spiser på veikroer – så derfor oppsøker han Lierkroa og sporer Jagland-støtten der. Og "Mellom lapskaus og kjøttkaker med grågrønn ertestuing fant VG-journalisten "Jaglands trøst" og støtte (VG 12.01.02). Lapskaus og kjøttkaker assosieres med det urnorske, og er typisk norsk hverdagskost som serveres på veikroer til sultne lastebilsjåførere landet over. Observasjonen om at ertestuingen er grågrønn sier noe om journalistens holdning til veikromat og muligens folkene som vanker der. Denne informasjonen er redundant i forhold til det ytre meningsinnholdet i teksten, den har funksjon kun som ornament. Den skjulte informasjonen er at ertestuingen på Lierkroa er uappetittlig. Man kan si at opplysningen Ertesvåg kommer med, er en engasjementsmarkør som klargjør senderens innstilling til budskapet. Det er derfor 'mager trøst' Jagland får, når VG må lete mellom mengder av lapskaus og grågrønn ertestuing for å lokalisere den.

I begynnelsen på brødteksten finner journalist Ertesvåg ekteparet Larsen. De "troner (...) På et av røykeavdelingens vindusbord i respatex. De ser helst at "liungen" Thorbjørn får all ledermakt i Arbeiderpartiet". Frasen "å trone på et av røykeavdelingens vindusbord" på Lierkroa er ironisk ment. Den uttrykker en annen mening, og henviser til andre dimensjoner, samtidig som den opprinnelige mening består. Å trone er en metafor som betyr at ekteparet Larsen ruver som om de sitter en trone i røykelokalet. Bruk av sunn fornuft tilsier at dette er

noe de sikkert ikke gjør, snarere det motsatte pga. skildringen av veikro-lokalet og betoningen av det meget folkelige ved ekteparet. Informasjonen om at vindusbordet er i respatex⁵¹, et varemerke; plastmateriale brukt til kjøkkenmøbler o.l. (Boksmålsordboka 1997) er en detalj som virker overflødig. Å bruke denne typen detaljer kan gi fortellingen større troverdighet, blant annet fordi det sier noe om tekstprodusenten, at han er kunnskapsrik og observant. Ifølge Knut Wærstad (92:1993) vil en sak bli vurdert som bedre i VG hvis man har detaljerte opplysninger om de involverte. Likevel er den viktigste funksjonen og effekten til detaljen at den kommuniserer implisitt om noe som gjør seg gjeldende for en større meningsdimensjon enn seg selv - den peker mot det generelle inntrykket av lokalet. Respatex var moderne på 60 og 70 tallet i Norge med tanke på innredning. I dag vil de fleste mest sannsynlig assosiere respatex med noe som er gammeldags og gått ut på dato. Det kan og tyde på at de som eier/har møbler i respatex har en noe dårlig smak, fordi det forbindes med noe uekte/falskt.

Ertesvåg har funnet noen som ikke er oppdatert eller velinformert om Aps anliggender. Thorbjørn Jagland trakk seg fra vervet som statsministerkandidat forrige gang det stormet rundt hans person, og som Jagland flere ganger selv har påpekt, senest i VG dagen før: ”Jo, men jeg vil heller ikke selv være både statsministerkandidat og partileder” (VG 11.01.02). Ironien i at paret Larsen, såkalte støttespillere, vil at Jagland skal få all ledermakt ligger derfor mellom linjene. Dette ødelegger mye av deres troverdighet som politisk opplyste mennesker. Journalisten betoner ekteparet Larsens folkelige karakter ved å nevne deres firehjulstrekker med campingvogn og deres yrke. Fred Haakon er lastebileier og Lise er husmor og har tatt kurs i aromaterapi. Lise sier blant annet følgende om Stoltenberg: ”Jeg har aldri likt snuta på Jens. Det virker som han soler seg veldig i glansen av seg sjøl” (VG 12.01.02). Å si at en ikke liker snuta på noen, er et uttrykk som gir konnotasjoner til en måte å snakke på som forbindes med mennesker som mangler språkkompetanse og utdanning. Det er en metafor assosiert med ’dyreliv’ - snuten på en hund. VG-journalisten siterer henne på dialekt (en observasjon jeg har gjort ved å lese norske aviser, er at det er meget sjelden at elitekilder blir, slik som her, sitert på en muntlig måte og i dialekt). Hun gjengis med en grammatisk feil fordi substantivet *snuten* skal bøyes som hankjønn; ’en snute, den snuten’. Måten hun siteres på av VG passer godt til inntrykket av lokalet. Angrepet på Stoltenberg fra et slikt hold rammer således ikke

⁵¹ Knut Wærstad hevder at VGs journalister er seriøse forhold til korrekthet: ”At det som kommer på trykk i VG skal være *korrekt*, er sterkt grunnfestet hos de som jobber i avisen. Min klare oppfatning etter et halv års tilstedeværelse i avisen er at medarbeiderne bærer kravet til korrekthet med seg i alt de gjør (...)” (Wærstad 1993:91).

nestlederen nevneverdig, og blir noe komisk sammenlignet med den siste tids angrep på Jagland i VG fra interne Ap-motstandere, blant annet medlemmer fra sentralstyret som gikk ut anonymt og hevdet at de er "sikre på at Jagland er ferdig" (VG 10.01.02).

En diskurs fra livsverden (Fairclough 1998) kommer til syne ved måten Lise Larsen ordlegger seg. F.eks. i: "Det forundrer meg at han derre Stoltenberg har så stor støtte. Ja, det må jeg si, altså!". Et trekk ved en meget muntlig måte å uttrykke seg på (og avisen siterer Lise her på en meget muntlig måte) er når Lise sier "han derre", og når hun om igjen repeterer poenget i første setning, en redundant setning. For tekstprodusenten hadde det vært nok å ta med kun første setning for at leser skulle forstå meningsinnholdet. Effekten som Ertesvåg oppnår ved å velge å sitere Lise Larsen på den måten han gjør, er at det fungerer effektivt i å framkalle en spesiell stemme, en spesiell personlighetstype og assosierte verdier – som Fairclough oppsummerer med å ved å kalle det "the ethos of common-sense" (Fairclough 1998:157). Konseptet om etos dreier seg om de identiteter og verdier som kommer til syne ved ulike måter å kommunisere på (kommunikasjonsstil). Denne etos til ekteparet Larsen blir ikke privilegert slik den framstår i teksten. Populæraviser som VG gir ofte diskurser og etos som trekker på livsverden (Fairclough 1998) en privilegert posisjon som forklaringsmodell for forstå samfunnsfenomen, i forhold til etos og diskurser som trekker på offisielle hold i samfunnet. Dette er del av en mer generell prosess i media der stemmer til vanlige folk får bedret sin posisjon og blir oftere trukket inn, samtidig med at de offisielle stemmene i større grad blir ekskludert (Fairclough 1995).⁵² Men i artikkelen "Thorbjørn får støtte i Jagland" blir det synliggjort at 'common-sense' resoneringen til ekteparet Larsen kommer til kort i det å forstå og beskrive dagens situasjon i Ap. F.eks. er VG-journalisten ved flere anledninger til stede i teksten og samtidig bedrevitende når han bryter inn, retter og korrigerer det de blir sitert på:

Fred Haakon Larsen: -Jaglands store ulykke var 32,9.

Frank Ertesvåg: -36,9, mener du?

Fred Haakon Larsen: -Ja, samma det (VG 12.01.01)

Det at ekteparet Larsen kommer til kort blir interessant og nyhetsverdig for VG, fordi avisen kan indirekte skape et inntrykk av at Lise og Fred Haakon er av de få som fremdeles har

⁵² Fairclough presiserer at vanlige folk ikke blir behandlet på samme måte av media som elitekilder: "Ordinary people, including rank-and-file members of organizations, feature as offering typifications of reactions to news, but not as news sources - as Scannel (1992) puts it, they are entitled to their experiences but not their opinions" (Fairclough 1995:49).

tro på Jagland, en partileder som ifølge fakta VG presenterer ikke engang opplever støtte i egen hjembygd pga. stor velgerflukt.

Å vinkle en sak i VG handler om å få frem pedagogiske og fengslende kontraster og poeng (Wærstad 1993:96). I denne saken er vinklingen VGs egen, noe som betyr at VG har større frihet til å sette premissene for hvilket fokus som skal gjelde for saken. Vinklingen er ikke tillagt de åpne kilder i saken, som er ekteparet Larsen. De støtter Jagland, men det er på en måte ikke dette saken egentlig dreier seg om. En tolkning av hva som er den egentlige vinklingen på saken, er at de få og svært folkelige mennesker i Lier som fortsatt støtter partilederen i partilederstriden ikke har greie på norsk politikk; de har rett og slett ikke fulgt med i timen. Tekstanalysen viser at VG her finner en støtte til Jagland som Ertesvåg (og andre VG-medarbeidere) både implisitt og eksplisitt undergraver troverdigheten og tilliten til. Avisen velger å gjøre dette, i stedet for å oppdrive en reell støtte hos Jaglands mer ressurssterke tilhengere.

Når Jaglands forsvarere kommer til i denne avisutgaven, så blir de reelle og viktige støttespillerne i saken "SLÅSS for Jagland" gitt et mindre oppslag med et meget lite bilde av en smilende Jagland. Utbyggingen av denne nyhetssaken blir for VG hovedprioriteten, og denne utbyggingen marginaliserer budskapet til de reelle støttespillerne. Av oppslagene på dobbeltsiden om "LEDERDRAMAET I AP", er det de lite troverdige støttespillerne til Jagland som det blir brukt mest spalteplass på. F.eks. er bildet av ekteparet Larsen på Lierkroa mer enn femten ganger så stort som bildet av en smilende Jagland i den andre saken.

Gaye Tuchman (1978:92) påpeker at journalister kan hevde at dekningsen er rettferdig ved at "to sider av historien" har blitt presentert. Videre kan journalister, ved at de presenterer begge sannhetspåstandene, i teorien gi nyhetsleseren sjansen til å bestemme hvem som forteller sannheten. VG presenterer 'to sider av historien' i denne fasen av partilederstriden ved først å la Stoltenberg-tilhengerne angripe Jagland i "SJANSELØS" (VG 10.01.02), for så å la den andre parten i konflikten komme på banen.⁵³ Problemet med nyhetssakene, og spesielt "Thorbjørn får støtte i Jagland", der den andre siden av historien blir presentert, er at støtten til Jagland blir forvrengt og svekket ved VGs valg av presentasjonsform, vinkling og,

⁵³ VG poengterer at det så langt ikke har vært noen som er aktive i partiet som har villet støtte Jagland inntil nå: "Flere av Jaglands støttespillere kommer nå på banen, etter at det så langt bare har vært partiveteraner utenfor partiet som har støttet Jagland" (VG 12.01.02).

det kanskje aller viktigste; valget om å gjøre en humoristisk sak på de støttespillere VG klarer å oppdrive på Lierkroa. Den reelle støtten får således også en slags ironisk karakter over seg.

Tekst 4 "VIL HA ÉN SJEF"⁵⁴

Marie Simonsen mener at "stort sett er VGs suksess bygget på at alle medarbeidere er helt like, det er ingen stjerner og ingen profilerte medarbeidere (...). Det er VG som er det viktigste, alle jobber sammen for avisa. Du ser det også på bylinene som ligner juletrær hvor alle jobber sammen". Det kan settes inn store ressurser når man lager en VG-sak, og når en journalist sender fra seg manuset i VG, kan det bli silt gjennom ti kontrolledd før det kommer på trykk. (Morgenbladet 4-10 juni 2004). Nyhetsartikkelen "VIL HA ÉN SJEF" (VG 15.01.02) har en byline som ligner på et juletre, det er hele fem VG-medarbeider navn som står oppført her. Det kan tyde på at VG har lagt ned mye ressurser i å frembringe og lage nyhetsartikkelen. Artikkelen er en typisk 'hard nyhetssak' fordi den handler om toppolitikere i Ap som vil ha en endring i lederskapet. Den tar således opp et kontroversielt og tungt politisk emne, og benytter seg av elitepersoner som kilder.

Nyhetsartikkelen "VIL HA ÉN SJEF" stod på trykk samme dag som kommentarartikkelen "Tolket i ryggen", som tidligere er analysert, pluss nyhetsartikkelen "KAN LEVE med Jagland" (VG 15.01.02). Bakgrunnen blir omtrent den samme: sentralstyremøtet til Ap, og pressekonferansen etter møtet. Men VG tar steget videre fra saken "KAN LEVE med Jagland". Det kom fram i denne at det på en måte var enighet i sentralstyret; de fleste forstod det slik at Stoltenberg hadde sagt seg villig til å fortsette som nestleder. Med uthevet skrift stod: "Stoltenberg på defensiven i leder-striden". Likevel var ikke striden avklart ifølge artikkelen, for tilleggsinformasjonen som ble brakt ut i offentligheten basert på anonyme kilder var at Jens Stoltenberg likevel er innstilt på å ta oppgjøret med Thorbjørn Jagland. Og skal man tro VGs kilder, så blir de kommende fylkesårsmøtene viktige for Stoltenberg (VG 15.01.02). For å finne ut hva som blir det sannsynlige utfallet av lederstriden på de ulike fylkesårsmøtene, så foretar VG en ringerunde til fylkeslederne. Saken "VIL HA ÉN SJEF" blir slik en utbygging fra "KAN LEVE med Jagland".

⁵⁴ Denne nyhetsartikkelen som stod på trykk 15 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som negativ i overskrift og negativ i brødtekst med ingress i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland.

VGs tekstnorm om at en sak skal være eksklusiv er et prioritert aspekt i arbeidet med å lage saker. Dette fører til at VG blir veldig fokusert på å komme et steg videre fra oppslaget på saker som har rullet og gått i andre medier.⁵⁵ Avisen tar saken videre fra å opplyse om hva nytt som har skjedd i Ap på sentralstyremøtet ("KAN LEVE med Jagland"), når den tar initiativ i utbyggingsartikkelen til å forklare både VG-lesere og Aps partimedlemmer (for de aller fleste er dette ny informasjon) om hva som skal skje i Ap etter hendelsen på sentralstyremøtet. VG klarer dette ved at avisen kommer i tale med hele 15 fylkesledere i Ap av totalt 19. VG blir slik en selvstendig aktør ved at den konstruerer en nyhet som ellers ikke ville blitt en nyhet. Journalistikken blir på denne måten intervenserende i forhold til Aps anliggender. Den intervenserende journalistikken går ut på at avisen forsøker å være i forkant av begivenhetene (Thorbjørnsrud 2001). Ringerunden til fylkestoppene i Ap resulterte i en meget dårlig nyhet for partilederen. Artikkelen har en negativ vinkling for partilederen, og denne blir klargjort og framhevet i stor skrift rett over brødteksten: "Åtte fylkesledere mot delt ledelse etter møtet i går" (VG 15.01.02). Vinklingen blir tillagt åpne kilder. Disse kildene er de fylkeslederne som er mot delt lederskap, og er dermed nokså sikkert også mot Thorbjørn Jagland. Slik får motstanderne av delt lederskap mye større innflytelse over hva saken skal dreie seg om (dvs. artikkelens pedagogiske hovedpoeng) enn kildene som var for.

Toppsidevignetten på artikkelen "VIL HA EN SJÉF" er endret fra "LEDERDRAMAET I AP" (som den het i den forrige nyhetssaken jeg analyserte) til "MAKTKAMPEN I AP" (VG 15.01.02). Vignetten har en viktig funksjon i VG som en kort beskrivelse og definisjon av saken, og for å markere at den består av en serie av saker, altså en medieføljetong. Det er vanlig for avisen å endre vignetten underveis når ny og viktig informasjon kommer frem. Endringen som fant sted i vignetten jeg tar for meg, peker i retning av at det har skjedd en intensivering av lederstriden i Ap. Den er blitt ytterligere polarisert ved at det som skjer ifølge VG nå er en 'åpen maktkamp'. Vignettene forenkler og konkretiserer både det nye som var 'i går', og det nye som har skjedd 'i dag': fra å være et drama, altså et skuespill; rystende opptrinn (Bokmålsordboka 1997), til å bli en maktkamp, tolket som en situasjon der aktørene bruker de virkemidler som trengs for å vinne, og der det vil bli stående igjen en vinner og en taper. Slik er vignettene til VG med på å medievri konflikten mellom partitoppene. Avisens måte å presentere informasjonen på affiserer ikke bare hva VG-lesere oppfatter, men også

55 VG-medarbeidere streber ofte mot å finne ut mer om sak, å være først ute og gjøre ting annerledes enn andre medier, ifølge Knut Wærstad (1993:86).

deres oppfatninger av hvordan politiske stridsspørsmål generelt tas opp og avgjøres (Hernes 1978:189).

Tittelen på saken er "VIL HA ÉN SJEF", og den tyder på at noen forlanger å få fjernet en av de to Ap-sjefene. "VIL HA" er en modalisering, og frasen realiserer en middels grad av sannsynlighet for at taleren, ved bruk av det finite verbalet "vil", får igjennom kravet sitt. Det er et skjult subjekt (agens) bak proposisjonen, og denne *krever* å få gjennomslag. Frasen blir av den grunn oppfattet som et direktiv. Direkte tale markeres i norske aviser med en talestrek, men tittelen tar her ikke i bruk en slik talestrek. For en observant leser er det dermed klart at frasen i større grad er konstruert og mediert av mellomledet VG. Fairclough (1995) framhever hvordan en ambivalens i 'stemmen' er karakteristisk for indirekte tale (diskurs) på den måten at en ikke kan være sikker på om det er ordene i den 'opprinnelige' diskursen som blir produsert eller ikke.

Ingressen utdyper påstanden i tittelen, og presiserer hvem som er subjektet bak dette direktivet:

Åtte av Arbeiderpartiets fylkesledere vil ha slutt på at Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland styrer Ap-skuta sammen (VG 15.01.02)

Ingressen utelater å nevne antallet fylkesledere VG har vært i kontakt med, og hvor mange Ap-fylkesledere det finnes totalt. Setningen presupponerer (antar på forhånd) således at leseren vet at det er totalt 19 fylker i Norge og at Ap har en fylkesleder i hvert av dem. I tillegg antar den at man vet at det er Jagland fylkeslederne vil fjerne som 'skutestyrer'. Ingressen virker dramatisk fordi den sår en stor tvil om hva utfallet til sentralstyremøtet egentlig ble. Det er naturlig at VG-lesere her spør seg om utfallet virkelig ble slik som sentralstyremedlemmer hevdet i artikkelen "KAN LEVE med Jagland"; at "Stoltenberg er villig til å fortsette som Aps nestleder under Thorbjørn Jagland" (VG 15.01.02). De tenker kanskje at problemene og 'rotet' for Jagland aldri synes til ha noen ende, før han blir fjernet. Ingressen er manifest intertekstuell (Fairclough 1992) med andre saker på trykk i VG ukene før, der aktører fra Stoltenberg-fløyen angriper Jagland og problematiserer det delte lederskapet. Ingressen re-presenterer slik poenget om at Jagland sitter meget utrygt som partileder. Representasjonen kan sees på som en del av en intertekstuell kjede av representasjoner i VG som vil problematisere Jagland og hvor egnet han er til å fylle plassen som partileder (Jørgensen, Phillips 1999:84).

Siste del av setningen i ingressen inneholder ordene ”styrer Ap-skuta sammen”. Tekstprodusenten sammenligner Ap med en skute. Underforstått tyder det på at det må være Stoltenberg og Jagland som styrer den (sannsynligvis styrmann og kaptein). Ingressen kan slik tolkes som at mange av de andre sjømennene vil ha slutt på at de to får styre skuta sammen. Problemet er muligens at de setter ulik kurs for skuta, noe som skaper kaos og stor misnøye blant ’mannskapet’. Tekstprodusenten trekker i ingressen på diskursen om at Ap er ute av kurs. Metaforen Ap =skuta, pluss den erklærte og dype misnøyen til skutas ledelse, blir nevnt både her og i VGs leder, ”Arbeiderpartiet i drift” (VG 14.01.02). Fra begge hold hevdes det at nå må noe gjøres med ledelsen i Ap!

Etter første undertittel i brødteksten ”Velger side” står det mellom annet følgende:

VG snakket i går kveld med 15 av partiets 19 fylkesledere. Alle er fornøyd med resultatet av gårsdagens sentralstyremøte, og støtter Stoltenbergs og Jaglands beskjed om at de stiller seg til disposisjon for valgkomiteen. Likevel er det mange som ikke stoler på at de to klarer å samarbeide. Selv om det bare er Nord-Trøndelag og Bernt Hågensen som har valgt side i striden, sier syv av fylkeslederne at de fortsatt vil gå for én leder etter landsmøtet i november (VG 15.01.02).

I dette avsnittet får lesere presentert motstridene informasjon fra fylkeslederne. For det første så harmoniserer ikke informasjonen med det som VG presenterte ble utfallet av sentralstyremøtet. For det andre så blir ’faktumet’ i VGs gjengiving av telefonsamtalene om at ”alle er fornøyd med resultatet av gårsdagens sentralstyremøte” vanskelig å forstå i lys av de ”mange som ikke stoler på at de klarer å samarbeide” (VG 15.01.01). Innholdet i nyhetsartikkelen som var plassert rett før i avisen står også i kontrast til faktumet. Her kom det fram i ingressen hva utfallet av møtet ble: ”Jens Stoltenberg er villig til å fortsette som Aps nestleder under Thorbjørn Jagland”. Ifølge VG mente selv Stoltenbergs nærmeste støttespillere at dette kan bli resultatet av maktkampen (VG 15.01.02). VG-lesere må naturlig nok bli forvirret av slike motstridende ’fakta’ fra Ap-leieren mediert via VG. Spørsmålet er hvordan alle fylkeslederne kan være ”fornøyd” sett i lys av det VG presenterer som det meget sannsynlige resultatet av møtet. Denne fornøydheten blir i øyefallende når åtte av dem går ut i mot det delte lederskapet i Ap i den samme nyhetsartikkelen (VG 15.01.02). Dette er et tegn på dobbelkommunikasjon som skaper et inntrykk av kaos. VGs analyse av Ap etter sentralstyremøtet i lederen samme dag er inne på det samme: ”Det tidligere regjeringspartiet makter ikke å regjere seg selv engang” (VG 15.01.02).

Etter avsnittet vist ovenfor, velger VG å bruke mye spalteplass på å nevne navnet på de åtte som vil gå imot delt ledelse i Ap. Første ut etter Bernt Hågensen er fylkesleder Reidar Åsgård i Hedmark. Han blir sitert av tekstprodusenten på denne måten: "De siste månedene viser at det delte lederskapet blir rotete og uklart. Derfor må vi gå for en udelt ledelse" (VG 15.01.02). Neste mann ut med begrunnelse mot det delte lederskapet er Tor Bremer fra Sogn og Fjordane. Etter dette plasseres det en undertittel: "-Unødvendig".

I avsnittet som følger fortsetter avisa å ramse opp navn - tre av fylkeslederne blir i denne sammenheng sitert, f.eks. Nordlands fylkesleder Odd Eriksen. Han mener toledersmodellen er "uheldig" og "unødvendig". VG fortsetter videre, nå uten bruk av sitat, med at "Fylkeslederne Ottar Kaldhol, Ulf Tore Isaksen, Tom Rune Thorvaldsen og Tore Nordtun vil også ha én leder (VG 15.01.02). Denne oppramsingen som VG foretar i artikkelen, uten å ha et spesielt poeng å komme med ut over det faktum at 'de er mange', er sannsynligvis kjedelig for lesere flest. En rimelig forklaring på hvorfor avisen velger å inkludere navnene på alle som er imot, er at da virker det som om veldig mange er imot delt ledelse (flere enn for eksempel bare å nevne at åtte var imot og gi ett sitat), og at Jagland derfor overhodet ikke har støtte ute i fylkeslagene. Avisen har tildelt vinklingen på saken og overskriften til de samme, og dette budskapet blir slik veldig understreket av avisen. VGs oppramsing resulterer kanskje i at leseren gir seg med lesningen av artikkelen når hun støter på alle disse (kjedelige) navnene og innholdsmessig nesten identiske sitater.

Meningsinnholdet til stemmene som tilhører fylkeslederne som er mot delt ledelse, gir en indikasjon på at de er meget sikre i sine uttalelser. Et eksempel er VGs sitering av Reidar Åsgårds utsagn til avisen: "Derfor må vi gå for en udelt ledelse". Stemmen i teksten realiserer en høy grad av forpliktelse, og er modulert. Moduleringen realiseres ved det finite verbet "må", og dette tyder eksplisitt på at både han og Hedmark fylkeslag er tvingende nødt til å gå for denne løsningen.⁵⁶

I slutten på nyhetsartikkelen nevner tekstprodusenten at 5 fylkesledere "vil beholde dagens ledermodell". Av disse velger VG å kun gjengi navnet på *en* av dem, og avisen begynner å sitere ham slik: "Akkurat nå tror jeg partiet har behov for to ledere (...)" (VG 15.01.02). Stemmen som blir sitert i setningen realiserer en lav grad av sannsynlighet ved hjelp av den

⁵⁶ Ifølge Terje Hillesund (1994:69) må vi i analysen av nyhetstekster være oppmerksom på at det er journalisten som foretar utvalget av sitater og setter dem i en kontekst. I tillegg er det journalistens presentasjon av det som blir sagt som kommer på trykk og sjelden en ordrett gjengivelse av kildens uttalelser.

mentale prosessen "tror jeg". Ved å legge til "tror jeg" svekkes sannsynligheten ved proposisjonen "partiet har behov for to ledere". I stedet for å slå fast dette som et 'faktum' ved å bruke en implisitt form for objektivitet (som motstandere av delt ledelse gjør når de blir sitert) viser lederen i Telemark Ap at dette er hans personlige synspunkt, eksplisitt subjektivt. Proposisjonen framstilles som en tanke i stedet for et direktiv. Den samme fylkesleder, Rolf Erling Andersen, blir avslutningsvis i artikkelen sitert slik: "Jeg er for at delte lederskapet fortsetter, men med en veldig klar rollefordeling" (VG 15.01.02). Setningen og setningskoplingen "men" tyder på at fylkeslederen stiller et implisitt krav til toledersmodellen. Kravet kan tolkes som om han mener at: 'hvis ikke rollefordelingen blir "veldig klar", så er det ikke sikkert jeg støtter den'. VG velger altså kun å sitere en blant de 5 som er for det delte lederskapet, og denne fylkeslederen framstår i artikkelen som en tviler, og virker i sine utsagn meget usikker på om Ap-lederne klarer å samarbeide.

Den totale effekten av virkemidlene i nyhetsartikkelen gjør at avisen gir leserne et inntrykk av at motstandere av delt ledelse i Ap står frem som naturlige vinnere av partiledersstriden. Dette blir representert slik, selv når tallet som først blir nevnt helt i slutten på artikkelen paradoksal nok gir en indikasjon på det motsatte: VG har snakket med 15 av 19 fylkesledere. 8 er mot delt ledelse, og 5 er for. Dette indikerer også at 2 fylkesledere i samtalen med avisen ikke ønsket å ta stilling til delt lederskap i Ap, og at det var 4 fylkesledere VG ikke fikk snakket med. Dette kommer ikke frem i artikkelen, og faktaene fra ringerunden blir slik presentert på en misvisende og uryddig måte. Det kan spekuleres i om disse fylkeslederne velger å holde munnen lukket fordi at de ikke ønsker å bidra til mer kaos i media, og dermed enda mer trøbbel for en allerede sterkt presset partileder.

"Jens vinner" mener tarotkort-leser og naturmedisiner Bjørnar Kristiansen. Denne spådommen basert på tarotkortene er med som en egen i rubrikk i "VIL HA ÉN SJEF". Han spør "at det er en tredjeperson som vil bli tungen på vektskålen(...) Han er vanskelig å plassere, men lurer i skyggen bak Jens og Thorbjørn. Jeg tror han vil støtte Jens, og det denne personen gjør, vil bli utslagsgivende for utfallet" (VG 15.01.02). Det er trolig ikke så mange andre aviser i Norge som ville dradd inn en slik 'ekspert' for å gjøre en politisk nyhetssak mer interessant. Dette sier noe om avisens dreining mot det folkelige uansett stofftype. Tekstprodusenten viser her en dristighet som balanserer på, og kanskje over, grensen til det spekulative, og resulterer i at denne nyhetsartikkelen på en måte transformeres om til underholdning. Teksten trekker på en diskurs fra livsverden (Fairclough 1998) når en

spåmanns uttalelse om utfallet blir dradd inn. Stemmen tilhører ikke det man tradisjonelt forbinder med samfunnets offisielle eksperter - den tilhører en (før nå?) marginalisert ekspertgruppe angående uttalelser til media om norsk toppolitikk. Stemmen har en ukristelig, 'new-age' og anti-vitenskapelig tilnærming til kunnskap om samfunnet. Spåmenn assosieres med en lang og gammel folkelig tradisjon der forklaringer basert på overtro og magi oppnår folkets gehør og tillit.

"VIL HA ÉN SJEF" er ikke en balansert sak. Den er ubalansert fordi saken ikke gir en rettfærdig vinkling på hva fylkeslederne mener om det delte lederskapet. Det er ikke samsvar mellom påstand i tittel/ingress og fakta i saken. VG ser bort fra de 5 fylkeslederne som var for delt lederskap når avisen velger å verken nevne dem i ingressen eller i tittel. Avisen inkluderer kun en fylkesleder som er for, og hans uttalelser blir et lite vedheng og en parentes i artikkelen.⁵⁷ Det kan virke som at "det strategiske ritualet" avisen foretar blir gjort for å gi artikkelen et preg av objektivitet (Tuchman 1978). Likevel er en slik påklistret balanse ikke noe som rettfærdiggjør den ubalansen som ellers eksisterer i artikkelen. Den fungerer mer som en tilsløring av avisen sitt eget motiv i artikkelen enn noe annet. Motivet kan beskrives som en egeninteresse VG har ved å lage denne type nyhets saker. Avisen oppnår to ting ved å favorisere de mot delt ledelse. Avisen kommer i forkant av begivenhetene til Ap ved å presentere nye nedslående fakta for Jagland-fløyen. Dette er godt og eksklusivt nyhetsstoff. Det andre avisen oppnår er at den indirekte gjennom sin representasjon er med på å gi støtte og dra-hjelp til de i Stoltenberg-fløyen som er mot delt ledelse. Nyhetsartikkelen skaper (på nytt) store problemer for partilederen og den tilspisser konflikten i Ap. Saken er 'timet' med pressens generelle dekning av den viktige dagen der partene i Aps sentralstyremøte skulle forsones. Det så ut til at det skulle bli en enighet mellom Jagland og Stoltenberg og dermed ro i rekkene. Nyhetssaken blir et forstyrrende, og kanskje til og med ødeleggende, moment ved den roen som deltakerne på sentralstyremøte prøvde å oppnå for Thorbjørn Jagland og partiet.

⁵⁷ Ifølge vanlige sjangernormer presenterer de viktigste hendelsene først En analyse av komposisjonen viser, pga. regelen om fallende viktighet, hvilke sider av en sak som er viktige, og hvilke som er mindre viktige (Hillesund 1994:66). Faktumet om de fem som er for delt ledelse blir således regnet som lite viktig i saken.

En analyse av pressefoto fra nyhetsartiklene

Visuell mening i tekst 3 "Thorbjørn får støtte i Jagland"⁵⁸

I pressefotoet til "Thorbjørn får støtte i Jagland" ser man et ukjent middelaldrende par som sitter på en kafé og drikker kaffe. Det virker som at de nettopp er ferdig med å spise. Restene på det ene fatet gir en indikasjon på at det har vært kakestykker. De er på røykeavdelingen, for man kan se at det står to askebegre på bordet og en lighter ligger der. Det kan se ut som at paret er midt inne i en samtale, mannen til venstre i bildet virker som han snakker med damen til høyre på bilde. Hun skåler med kaffekoppen samtidig som at hun sender ham et lurt smil. På bordet ligger VG-avisen fra to dager før denne saken var på trykk, og på forsiden av den står det at "BARE 1 AV 10 STØTTER JAGLAND" (VG 10.01.02). Stemningen dem i mellom er god, mannen er alvorlig i blikket mens kvinnen smiler munter til ham. Fotoet kan betraktes som et 'snapshot' fra hverdagen til et alminnelig norsk par som tar seg et avbrekk fra hverdagens gjøremål. Det ser ut som de er et par som trives i hverandres selskap. Kanskje mannen i bildet snakker om dagens nyheter, og utgangspunktet for samtalen er da sikkert meningsinnholdet på forsiden av VG eksemplaret.

Tittelen på artikkelen er blitt analysert, og det kom fram at den ikke ga mening tolket bokstavlig. Likevel så vil tittelen styre tolkningen av hva bildet dreier seg om for leseren: et par som støtter Jagland. I bildeteksten står det følgende:

KRO-KOS: Et 32 års langt ekteskap har gjort Lise og Fred Haakon Larsen enige om det meste – også om at Thorbjørn Jagland er rette mann til å gjenreise Arbeiderpartiet.

Denne verbalteksten oppklarer og presiserer hvem det er man har med å gjøre; Lise og Fred Haakon Larsen, et ektepar som har holdt sammen i hele 32 år og som er "enige om det meste". Avisen lar det ikke bli overlatt til den visuelle bildeinformasjonen å fortelle hva som er hendelsen. Aktiviteten beskrives i klartekst i billedteksten: "kro-kos". De er altså vanlige 'kro-kosere' som folk flest. Bilde og bildeteksten tyder på at paret har gjort seg opp en sterk mening etter å ha lest om 'meget dårlige nyheter for Jagland' i VG. Likevel er det ikke hver dag vanlige folk får sjansen til å si rett ut sine meninger i avisen. Ekteparet får det nå, og de er enige i at: "Thorbjørn Jagland er rette mann til gjenreise Arbeiderpartiet" (VG 12.01.01).

⁵⁸ Bildet i denne nyhetsartikkelen som stod på trykk 12 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som nøytral i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland

Vektoren i bildet finner man mellom Fred Haakon og Lise. Linjen kan trekkes mellom blikkene deres. Når den narrative prosessen skapes ved en vektor realisert ved et blikk, kalles det en reaksjonell prosess (jamfør kap. 3.3). Både Fred Haakon og Lise bidrar i prosessen ved at de begge sender et blikk til hverandre, noe som betyr at prosessen er bidireksjonal og at man ikke har et fenomen i denne prosessen. Hendelsen i bildet er at det er "kro-kos", og dette utgjør omstendigheten. "Kro-kosen" blir slik en utvidelse av prosessen som finner sted i bildet. Fordi bildet innlemmer utypiske deltakere i den politiske debatten, kan dette vekke leserens nysgjerrighet. Et pirrende moment og selve nerven i bildet er antakelig omstendighetens uhøytidelige og lite pretensiøse karakter, noe som kan skape en viss undring hos lesere. Det realiseres ingen vektor mellom ekteparet og VG-utgaven som ligger på bordet. Likevel er avisen en slags forlengelse av situasjonen og blir slik en ledsagende omstendighet. Ifølge Kress og van Leeuwen (1996:71) kan avisutgaven dermed kalles for en deltaker i bildet. VG-utgaven har en viktig symbolsk verdi fordi den drar den politiske konteksten inn i bildet (Jagland er på forsiden) og blander den offentlige partiledersstriden inn i den private sfæren til ekteparet. VG foretar her en produkt-plassering av sin egen avis som peker mot tendensen den har til å plassere seg selv i sentrum for ethvert saksemne om det passer seg slik. Dette fant jeg og spor av i tekstanalysen som tekstnormer knyttet til å bygge opp VGs image og gjøre sakene om til typiske VG saker.

Det er hevet over enhver tvil at relasjonen mellom Fred Haakon og Lise er nær. Og som ringen til Fred Haakon indikerer, så er de sikkert gift. Når de ser de på hverandre, kan de ikke samtidig rette blikket mot VG-leseren. Den personlige relasjonen mellom leser og dem kan derfor betegnes som et "tilbud". Det betyr at ekteparet ikke forlanger en personlig involvering fra leserens side, man kan stå 'på utsiden' og betrakte med distanse det som skjer. Bildet byr slik ikke på noen "visuell invitasjon" til leseren, kun informasjon. Man kan si at den visuelle teksten i dette tilfellet har et ønske om å spille et scenario opp foran øynene på VG-leseren, som forblir en tilskuer til hendelsen (Kress, van Leeuwen 1996:129).

Bildet av Larsen-paret er tatt på nært hold. Det skaper en nærhet mellom dem og leser. Bordet "i respatex" rammer inn ekteparet i bildet og markerer et visuelt skille mellom leser og ekteparet. Avstanden og vinkelen på bildet blir omtrent lik som om en selv skulle ha sittet ved bordet og sett på dem. Posisjonen til leser er altså en som sitter der og ser på ekteparet. VG oppnår slik en realisme-effekt ved bildet. Betraktet som en ytring blir bildet dermed

i større grad sann. Ytringen til bildet kan beskrives på denne måten: Lise og Fred Haakon er prototypen på den folkelige støtten til Jagland, og de leser VG.

Visuell mening i tekst 4 "VIL HA ÉN SJEF"⁵⁹

Hovedbildet i tekst 4 viser det delte lederskapet i Ap i aksjon. Jens Stoltenbergs ansikt dekker den ytterste venstre delen av bildet, og Thorbjørn Jagland den ytterste høyre. Begge lederne har fått ca 1/4 av ansiktet kuttet vekk. Bak dem i midten av bildet ser en to plansjer der en stor rød rose dekorerer hver av dem. Plansjene skråner litt nedover mot hverandre og mot midten. Begivenheten er mest sannsynlig en pressekonferanse de holder sammen. Bildet er tatt i en annen sammenheng og i denne saken brukt som illustrasjon. Ansiktsuttrykket til Jens Stoltenberg er meget alvorlig. Han ser irritert og oppriktig sint ut, øynene stirrer oppover og ut mot taket på lokalet. Munnen er sammenkneblet. Thorbjørn Jagland virker bekymret og sliten. Partilederen har store rynker i pannen. Hans blick går skrått oppover i retning Stoltenberg, og det er noe spørrende over Jaglands ansiktsuttrykk. Det ser nesten ut som om han har sett et spøkelse. Med andre ord synes stemningen i bildet å være meget anspent. Opplevelsen det gir lesere å kikke på bildet er sannsynligvis uro, fordi det ser ut som om partiledelsen har det meget ubekvent sammen. Påstanden Marie Simonsen kom med på forrige side i samme avisutgave om at: "Å tvinge dem til å fortsette i tospann i nesten tre år til, grenser til politisk tortur", virker kanskje ikke så urimelig for leseren når hun her får se at Stoltenberg og Jagland mistrives i hverandres selskap (VG 15.01.02).

Tittelen på saken "VIL HA ÉN SJEF" styrer hvordan man som leser tolker bildet. Noen forlanger at kun en av dem skal være sjef. Indirekte tyder dette på at det ubehaget partiledelsen viser i bildet trolig skyldes at det er *to* i ledelsen, og det fører til at samarbeidet ikke fungerer - derfor vil noen ha slutt på dette. Ser en bildet og tittel i sammenheng, så er det sannsynlige implisitte budskapet at en leder vil mye bedre fremme Aps interesser, for alt annet må være bedre enn dette. Bildeteksten fremmer et lignende budskap med følgende ord: "INGEN DANS PÅ ROSER:". Setningen tyder på at det å være en del av det delte lederskapet i Ap kan være en smertefull erfaring (dans på torner), og den røde rosen får

⁵⁹ Bildet i denne nyhetsartikkelen som stod på trykk 15 januar 2002 ble i innholdsanalysen kategorisert som negativ i forhold til meningsobjekt Thorbjørn Jagland

slik en annen (en negativ) betydning for Ap enn det partiet ønsker man skal assosiere rosen med.

Begge partitoppene er representerte deltakere i bildet. Den ene vektoren som er i bildet finner man mellom Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg. Linjen kan trekkes fra partilederens blikk i retning Stoltenberg, Jagland ser seg til siden og mot ham. Dette er ifølge Kress og van Leeuwen (1996) en reaksjonell prosess, siden prosessen skapes ved en vektor realisert av et blikk. Kun Jagland bidrar i denne prosessen, og det betyr at den visuelle prosessen er transaksjonell, dvs. at den er rettet mot et objekt (Stoltenberg). Og Stoltenberg blir slik fenomenet, som er målet vektoren strekker seg mot. Jeg tolker vektoren som utledes fra Jagland som innfallsvinkelen til bildet, det er hans opplevelse som står i fokus. Dette skjønner man også ut i fra tekstens tittel; "VIL HA ÉN SJEF". Denne narrative prosessen kan tolkes som at Jagland lurert på hvem det er som vil ha én sjef i Ap; og pga. det tar han et raskt og bekymret kikk bort på Stoltenberg. Det realiseres ingen vektor fra Stoltenberg bort til Jagland, Dette kan tolkes som at han ikke deler eller sympatiserer med Jaglands bekymring, og at han overser Jagland. Stoltenberg virker i stedet irritert og betenkt over situasjonen han befinner seg i.

Hendelsen i bildet er sannsynligvis at partiledelsen holder en pressekonferanse. Den er omstendigheten og blir en utvidelse av den narrative prosessen i bildet. Verken Stoltenberg eller Jagland kommuniserer her med leseren. Begge retter blikket vekk fra kameranlinjen og i hver sin retning. Det fører til at heller ikke dette bildet kommer med noen visuell invitasjon til leseren. Vinkelen bildet er tatt i fra, gjør at det ser ut som partiledelsen er på vei ut til hver sin kant av bildet. Dette skaper en stor avstand mellom Stoltenberg og Jagland. Og for leseren kan det se ut som om de vil ut av fokuset på kameranlinjen, men at eksterne krefter tvinger dem til å være der og opptre sammen. Plansjene med en rose rammer inn partiledelsen og markerer et visuelt skille mellom dem. Den politiske symbolikken representeres i form av at de har hver sin røde rose bak seg. Dette kan tolkes som at de har hver sin fraksjon av partiet bak seg. Partiet og partiledelsen framstår slik utilsiktet som delt i to.

Den mellompersonlige relasjonen mellom partitoppene er fraværende på bildet. I stedet skapes det en relasjon mellom sender og mottaker av bildet, som er VG og VG-leseren. Avisen kommuniserer med leseren at den i bildet har avdekket et aspekt ved den delte ledelsen i Ap som partitoppene trolig selv ikke ønsker skal komme fram i medieoffentligheten. Aspektet kan beskrives følgende måte: 'Partiledelsen i Ap mistrives

klart i hverandres selskap. Dette peker mot at samarbeidet mellom partiledelsen i Ap ikke fungerer. Pressefotografiet er en ytring og påstand som nyhetsinstitusjonen garanterer for og legitimerer ved å stille seg bak (Sivertsen 2004:154). Ytringen til bildet, som er nevnt ovenfor, rammer således spesielt Jagland siden han hadde en interesse av og kjempet for at delt ledelse skulle vedvare. Jagland og hans fløy i partiet mente at dette var den rette modellen for Ap. Koblingen mellom VGs bilde og tittel bidrar til å bryte ned tilliten til denne modellen.

5.4 Sammendrag og drøfting av analysen

Ett av formålene med analysen var å se om diskursen på nyhetsplass hos VG i partilederstriden angående Jaglands egnethet som partileder er lik eller ulik den på kommentarplass. Analysen av de utvalgte artiklene gir ikke noe entydig svar på om dette er tilfelle, men peker på viktige trekk ved tekstene som, når de blir betraktet sammen, sier noe om en tendens i avisomtalen av Jagland på kommentar- og nyhetsplass. Et annet formål var å undersøke om Jagland og hans tilhengere på nyhetsplass fikk formidlet sitt budskap og sin versjon av saken, uten at dette ble forvrent via vinkling, engasjementsmarkører og presentasjon. Antagelsen var at måten denne fløyen ble innlemmet og gjengitt i nyhetsartikkelen kan gi en indikasjon på senderens holdning til kilden og tema som behandles, som igjen får konsekvenser for artikkelens meningsinnhold og politiske verdiorientering.

Diskursanalysen dokumenterer en i større grad 'skjult' informasjon fra artiklene enn innholdsanalysen i kapittel 4. Den kan se ut til å gi et mer nyansert og utdypet bilde om hva som var den 'virkelige' karakter og politisk farge til sentrale artikler i tekstkorpuset til VG. På kommentarplass ble lederen "Arbeiderpartiet i drift" og kommentaren "Tolket i ryggen" analysert. Diskursanalysen peker i retning av at begge artiklene er gjennomgående negativt innstilt til Jagland og hans egnethet til å fylle partiledervervet. I lederen formidlet f.eks. VG med uthevet skrift at mye taler for at partiet trenger en helt ny ledelse, og avisen sier slik implisitt at Jagland bør trekke seg. Kommentarartikkelen advarte mot at hvis noen vil tvinge det delte lederskapet til å fortsette i nesten tre år til, så grenser dette mot politisk tortur. Begge artiklene bruker overdrivelser og usannsynlige påstander om situasjonen i Ap, gjerne for å spissformulere hvor alvorlig krisen er for Ap og partiledelsen. Et annet trekk som er felles

for dem, er at tekstprodusenten venter med å presentere 'syndebukken' (Jagland) for den negative og kaotiske tilstanden i Ap, til slutten av artikkelen. Dette blir muligens gjort for å skape og opprettholde en viss nysgjerrighet og spenning for leserne når de går gjennom teksten. Samtidig kan man regne med at trofaste VG-lesere hadde en viss anelse allerede i begynnelsen av artikkelen om hvem som bærer stampelet, og de oppnår slik et velbehag i lesningen av artiklene i det at de får bekreftet sine antagelser. Hovedforskjellen mellom leder og kommentarartikkelen, er at stemmen i den første er autoritær og legger an på en alvorlig tone og stil, mens stemmen i kommentaren blir mer folkelig og uhøytidlig når den tar i bruk humor, skjemt og ironi. VG bruker altså flere talekoder til å understreke samme syn på partilederen, noe som kan styrke oppfatningen av at dette er en allmenn oppfattelse av sakens forhold.

I innholdsanalysen kom nyhetsartiklene "Thorbjørn får støtte i Jagland" og "VIL HA ÉN SJEF" i kategoriene nøytral og negativ til partilederen. Et interessant funn i den kvalitative analysen av den første artikkelen er at støtten Jagland får her, kun er en tilsynelatende støtte; den egentlige vinklingen på saken er heller at svært få mennesker i Lier støtter partilederen. Og de som fortsatt gjør det, gir VG et ansikt. Ekteparet Larsen fremstår i artikkelen som et eksempel på svært folkelige mennesker som verken har holdt seg oppdatert på norsk politikk eller som forstår seg på den, men som likevel har sterke meninger angående hvem som bør lede Ap. Denne artikkelen har også et negativt budskap for Jagland med tanke på hans egnethet som partileder, når aspekter ved dens underliggende budskap blir undersøkt og gjort rede for. Journalist Frank Ertesvåg og VG bidrar i å vri teksten i artikkelen slik at den blir mer negativ for partilederen, han gir den en viss holdning og preg (f.eks. i ingressen) som likner de språklige grep Marie Simonsen bruker i kommentarartikkelen. Dette kan beskrives som forsøk på å latterliggjøre Jagland og hans støttespillere, og slik ufarliggjøre dem samtidig med at man reduserer deres troverdighet.

Nyhetsartikkelen "VIL HA ÉN SJEF" er av en annen sort, den er en 'hard nyhetssak' fordi den handler om toppolitikere i Ap som åpent angriper partilederen. VG har vært i kontakt med 15 fylkesledere etter sentralstyremøtet, og avisen kan viderebringe for Jagland nyheten om at 8 fylkesledelse går mot delt ledelse. Det som er VGs bidrag i å gjøre denne artikkelen mer negativ enn faktaene tilsier, er avisens presentasjon av resultatene fra ringerunden. Avisen spisser det negative budskapet, og velger å nesten overse de formildende omstendigheter om de 5 som var for, når avisen redegjør for resultatene av ringerunden. Dermed blir Jaglands

støttespillere blir slik marginalisert, men avisen tar i bruk andre virkemidler enn i "Thorbjørn får støtte i Jagland". Nyhetsartikkelen er enda et eksempel på at VGs språkbruk, valg av foto og vinkling forvrenger Jagland-støtten og underminerer troen på fortsatt delte ledelse. Dette er med på å avdekke senderens holdning til hoveddiskursen.

Artiklene jeg har analysert på nyhetsplass og kommentarplass har til felles at i stoffet blir Jagland og hans meningsfeller omtalt på en ufordelaktig måte. Artiklene er negative på forskjellige måter på hver sin plass. Kommentartiklene som er analysert representerer hver sin retning, og denne retningen ligner på sett og vis retningen nyhetsartiklene på nyhetsplass tar. "Arbeiderpartiet i drift" ligner på "VIL HA ÈN SJEF" fordi begge betoner det store alvoret ved krisen som hviler over den politiske situasjonen i Ap. Artiklene forlanger at lesere skal betrakte informasjonen som står på trykk med det høyeste alvor; dette er noe oppsiktsvekkende som trolig får konsekvenser for Ap og Jagland. Artiklene "Tolket i ryggen" og "Thorbjørn får støtte i Jagland" ligner også på hverandre, og er ulik resten. De gjør dette fordi de ikke behandler den offisielle politikken og krisen i Ap med samme seriøsitet, som det man vanligvis forbinder med mediert stoff om parti og toppolitikere som befinner seg i en krise. Her blir det i stedet gitt uttrykk for en ironisk distanse i forhold til Jaglands støttespillere og det som skjer i Ap. Den journalistiske formidlingen til VG trekker slik både på autoritære og 'korrekte' diskurser fra en offisiell ekspertverden, og andre ganger på det mer hverdagslige og uhøytidlige; diskurser som i tråd med Faircloth (1998) stammer fra en livsverden (hverdagsliv).

I dagens politiske diskurs i Norge spiller den medierte politikken en stadig viktigere rolle. Og pressen bidrar trolig fortsatt med å farge det som formidles fra den politiske sfære, men resultatet blir ofte langt mer uforutsigbart og på journalistikkens premisser. Dette er en konsekvens av at de formelle bindingene mellom pressen og politiske parti nesten er helt borte. Artiklene til VG benytter seg av flere diskurser som en mest sannsynlig ikke forbinder med tradisjonell offisiell politisk formidling fra partipressens dager. I analysen kommer det frem at det ikke bare er profesjonelle politikere og journalister som utgjør den medierte politiske diskursen i VG - vanlige folk figurerer i den også. Ekteparet Larsen og spåmann Bjørnar Kristiansen er gode eksempler på dette. Avisen bruker også flere steder et spesielt språk, og gjør visse valg angående pressefoto og layout, for å få en folkelig og kommersiell appell i sin presentasjon av politiske nyheter. VGs morsomme og kreative ordspill i overskrifter er eksempel på dette. VG forsøker således å komme i dialog med lesere ved

å gjøre det politiske stoffet mindre høytidelig og lettere fordøyelig. Selv den nokså autoritære lederartikkelen var skrevet på en måte som bryter med krav fra en akademisk diskurs med tanke på presisjonsnivå og ordvalg, f.eks. i frasen: ”krise, krise og atter krise” (VG 15.01.02). Diskursanalysen viste at den medierte politiske diskursen i artiklene trekker på diskurser fra offisiell politikk, men også diskurser fra livsverden, og disse blandes sammen i en journalistisk diskurs (Fairclough 1998:154).

Før i tiden tok partipressen i større grad i bruk et offisielt politisk språk når de skrev om tema fra politikken, selv om det som ble formidlet var farget av det partiet avisen støttet. Nå er det ifølge Fairclough (1995:10) en vidtspredd spenning i dagens media mellom det å informere og det å underholde, og mellom det offentlige (the public) og det private. Et utslag av denne spenningen i VGs tekster resulterer på en måte i en ”conversationalization” (Fairclough 1995) av det offisielle språket til den politiske sfære. Fairclough kaller ”conversationalization” en gjennomtrengende tendens som påvirker media i disse dager, og han forklarer fenomenet på følgende måte:

’conversationalization of discourse’ – the colonization of public orders of discourse by the conversational practices of the order of discourse of everyday life (the ‘lifeworld’) (Fairclough 1998:145).

VGs ”conversationalization” av den medierte politiske diskursen om Thorbjørn Jaglands egnethet som partileder, finner sted både på kommentar- og nyhetsplass. Dette får konsekvenser for partilederen og hans støttespillere. De negative undertonene ligger ofte i ironien, humoren og overdrivelsene som brukes i VGs omtale av Jagland-fløyen. Spesielt på kommentarplass finnes det mange spor av dette, men det finnes også på nyhetsplass. Disse undertonene blir vanskelig å slå tilbake mot og problematisere for de som blir utsatt for dem. Noe av grunnen til at dette er vanskelig, er at ingen er tjent med å fremstå som selvhøytidelig og uten humor, og det gjør at en slik formidling nærmest blir immun mot kritikk. Å svare tilbake mot humor og ironi med samme mynt i media kan lett slå feil, fordi det kan være vanskelig å kontrollere hvordan dette igjen blir mediert. VG kan på en slik måte bidra som politisk aktør i det å problematisere Jaglands egnethet som partileder, uten at det avisen foretar på en enkel måte kan kritiseres eller tilbakeføres til avisen.

Dreiningen mot det folkelige i det politiske stoffet i VG markerer et skifte vekk fra vanlig politisk formidling, til en måte å formidle politisk stoff på som i større grad simulerer og henter sin legitimitet fra stemmer og diskurser fra vanlige liv og deres ’common-sense’ etos.

Dette kan sees på som et demokratiserende trekk ved populæraviser i Norge. Spørsmålet er om denne "conversationalization of discourse" er et uttrykk for en ekte dreining av maktrelasjoner i favør 'mannen i gata', eller om en i stedet kan se på det som en strategi som maktmennesker bruker til å rekruttere 'mannen i gata' som publikum og manipulere ham sosialt og politisk (Fairclough 1995:13)?

6 KONKLUDERENDE BEMERKNINGER

Det er ubehagelig å være beleiret fra to kanter. August Strindberg

6.1 Partilederstriden i Ap som langstrukket fortelling i VG

Startskuddet for partilederstriden i VG kom etter det meget dårlige valget til Ap høsten 2001. En Ap-krets som ville være anonym, sannsynligvis rundt Jens Stoltenberg, ga uttrykk til VG for stor misnøye med Thorbjørn Jagland og måten det delte lederskapet fungerte. Det pedagogiske hovedpoenget som gikk igjen i VGs formidling om, og dekning av, denne misnøyen var at samarbeidet mellom Jagland og Stoltenberg ikke fungerte. Måten den ulike politiske stilen til Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg var blitt fanget opp og vist gjennom media og VG, ble en viktig del av problemet, og dette utgjorde også en del av grunnlaget for kritikken. Den mediestøyen som partilederstriden skapte, ble slik muligens vanskelig å forstå seg på for VG-lesere flest. Spesielt fordi VGs rolle ble uklart når avisen selv var en del av problemet, gjennom at den bidro med representasjoner som viste og på den måten bekreftet at Jagland og Stoltenbergs stil var veldig ulik. Samtidig var avisen kanal for anonyme kilder som angrep og refset partilederen.

Det kan synes som at en del av Stoltenberg-fraksjonen i Ap tok kontakt med VG som informatører, og utnyttet avisen som en kanal for å få spredt sitt budskap på en effektiv måte. Hvis dette var tilfelle, så var et viktig mål med dette naturligvis å kunne styre pressens dagsorden, slik at det igjen fikk ringvirkninger og innflytelse på partiets egen dagsorden. Men partilederstriden kan også ha sitt opphav i at VG utnyttet en eksisterende splittelse i partiet til å skaffe seg en 'god VG-sak'. En dramatisk VG-fortelling avisen kunne kjøre på med innslag av eksklusive innspill og vinklinger.

Thorbjørn Jagland ble med jevne mellomrom utsatt for meget ufordelaktige oppslag i den studerte perioden (fra 11.09.01 og til og med 03.02.02). Omfanget av VGs dekning nådde tre topper i løpet av disse ukene. I første del av perioden var angrepene på partilederen anonyme, senere ble de åpne. Etter hvert som striden fortsatte i VG hele høsten ble den antatte konflikten mellom Jagland og Stoltenberg til en realitet. Striden så ut som den på et tidspunkt ville pågå helt fram til landsstyremøte til Ap november året etter. VG påpekte selv i en leder

problemet med at lederspørsmålet stadig fikk vedvare i Ap (og VG gjorde antakelig sitt for holde liv i partiledersstriden): "personkampen overskygger alt og tar all kraft fra det politiske arbeidet" (VG 15.01.02). Det overordnede spørsmålet er om VG tok stilling i partiledersstriden for eller mot Thorbjørn Jagland? Dette har blitt belyst ved å analysere og sammenligne avisens dekning på kommentar- og nyhetsplass.

6.2 En sammenfatning av hovedfunn

Den kvantitative analysen viste at artiklene til VG på kommentarplass i et stort flertall var negative til Thorbjørn Jagland. Nyhetsartiklene var derimot i omtrent halvparten av artiklene negative til Jagland, og i litt mindre enn halvparten nøytrale. Svært få av nyhetsartiklene var positive til partilederen. Primærkilders holdninger til partilederen på nyhetsplass var mer nøytrale.

Spørsmålet er hva slags motiv som lå bak at VGs skrev så mye negativt om Thorbjørn Jagland; var det journalistisk motivert fordi man ville ha gode saker som vekker interesse og selger, eller var det i større grad politisk motivert?

En kan lure på hvorfor medarbeiderne i VGs politiske kommentargruppe var så samstemte i deres negative vurderinger av partilederen. Kanskje kommentargruppen mente at det ville resultere i spenstig og avslørende kommentarjournalistikk når de gikk hardt ut mot partilederen. Denne kampanjejournalistikken virket i stedet nokså forutsigbar når alle i kommentatoravdelingen gjorde seg opp like meninger angående lederstriden i Ap. Resultatene fra innholdsanalysen peker mot at VG hadde en agenda på kommentarplass mot Jagland. Kanskje ønsket avisen her å bruke sin sterke posisjon i den norske offentlighet for å påvirke maktbalansen og framskynde endringer i ledelsen hos Ap? Det virker rimelig å spekulere i dette når VG i en del av artiklene oppfordret enten direkte eller indirekte til at Jagland burde trekke seg. Det kan argumenteres for at idealet om budskapsvariasjon innenfor en avis også bør gjelde for avisens kommentarplass, i alle fall til en viss grad. I tråd med et slikt perspektiv kunne og burde VG balansert kommentarstoffet mer enn hva som var tilfellet.

Denne agendaen VG hadde på kommentarplass kan ikke overføres til nyhetsplass. Til det ble blant annet variasjonen for stor i valget av kilder i nyhetsartiklene. VGs nyhetsartikler var vinklet i mer negativ retning enn kildevalget, som var mer balansert i forhold til

Jagland- og Stoltenbergfløyene. Dette indikerer at VG hadde en potensiell politisk aktørrolle på nyhetsplass i partiledersstriden via måten avisen presenterte stoffet på. Skillet mellom nyhets- og kommentarplass ble derfor utydelig.

I kapittel 5 ble fire artikler analysert. Hvis man betrakter VGs tekstkorpus som en fortelling med en dramatisk kurve med flere svingninger, så kan disse artiklene plasseres i den tredje og høyeste spenningskurven. Artiklene tolket, beskrev og dekket situasjonen rundt Aps meget viktige sentralstyremøte. De utgjorde et slags 'point of no return' stadium i fortellingens hendelsesforløp, og ble et opptrinn til klimakset i fortellingen, som var de dramatiske omstendighetene ved Jaglands illebefinnende. Det antas at artiklene hadde en samfunnsmessig betydning; VGs diskurs om Jagland var med på forsterke noens makt på bekostning av andres. Avisen var guide til lederstridens innhold og aktører for en stor andel Ap-velgere. Hvordan stoffet fremstod, fikk antakelig ante og uante konsekvenser for Aps aktører.

Analysen av hoveddiskursen og pressefotoer i tekstanalysen på pekte på at VGs språkbruk, valg av foto og vinkling var elementer som bidro, på hver sin måte, i å forvrengte og/eller marginalisere Jagland og hans støttespillere. Via VGs håndverk ble tilhengere av Jaglands versjon av lederstriden utydeliggjort på nyhetsplass, mens motstandere av ledermodellen syntes å bli innlemmet i nyhetsdiskursen på en favoriserende måte. Dette er med på å avdekke senderens holdning til hoveddiskursen. Slik kan VGs håndverk i de utvalgte artiklene sies å være politisert.

Diskursanalysen viste at når det mer implisitte meningsinnholdet ble avdekket i artiklene, så syntes diskursen å likne på kommentar- og nyhetsplass, selv om den ikke kan sies å være lik. Funnene støtter Sigurd Allerns påstand om at nyhetsbedrifter som VG må betraktes som en politisk aktør i kommunikasjonsfeltet, og ikke kun gjennom kommentarvirksomhet, men også via avisens praksis på nyhetsplass (Allern 2001 b).

Et interessant funn når resultatene fra analysene til kapittel 4 og 5 sammenliknes, er at de begge dokumenterer at VGs artikler er satt sammen på en meget gjennomtenkt og konsekvent måte. Både innholdsanalysen og tekstanalysen peker mot at tittel, bilde og tekst i artiklene er skrudd sammen slik at del-komponentene bygger opp under den samme vinklingen. Tekstdelene understreker som regel det samme hovedpoenget, og de forsterker slik gjensidig hverandres budskap. Det totale meningsinnholdet til artiklene virker derfor gjennomdesignet

og tilpasset. Artiklene når sånn sett med større effektivitet fram med sitt politiske budskap til lesere pga. få innholdsmessige motsetninger.

6.3 Maktkamp i åpent landskap?

Makten i medieringen av striden

Medienes betydning for den politiske dagsorden har blitt regnet som en av de viktigste påvirkningsfaktorene i drakampen mellom politikere, velgere og medier (Aardal, Waldahl m.fl. 2004:20). Mediene forteller ikke publikum så mye om hvilke meninger de skal ha i bestemte saker, men de er med på å bestemme hva publikum skal mene noe om, og på denne måten påvirker mediens saksprioritering innholdet i samfunnets politiske diskurs. Når et politisk stridsspørsmål som partilederspørsmålet i Ap settes på samfunnets dagsorden, kalles dette posisjonsspørsmål. Det vil si en sak der det er uenighet om hvilket standpunkt som er best (Butler & Stokes 1969:189 referert av Aardal, Waldahl m.fl. 2004:20). I slike saker vil toneangivende fraksjoner i striden tjene på at saken kommer på dagsorden, forutsatt at de har et entydig og klart standpunkt, og at de fremstår som et samlende alternativ.

I perioden rett før lederstriden gjorde Ap det meget slett på meningsmålinger. Partiet hadde problemer med å få støtte for sin politikk blant velgerne. Dagen etter valgnederlaget til Ap, var parti-veteraner i gang i VG med forsøk på å definere hva som gikk galt. Tidligere statsminister Odvar Nordli mente f.eks. at "Ap lider av at de ikke har lyktes i fange opp den nye middelklassen som har vokst frem de 10-15 årene. Tidligere Ap-statsråd Grete Faremo mente at "maktdeelingen mellom Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland ødela Arbeiderpartiets valgkamp" (VG 11.09.01). Nokså illustrerende for VGs dekning ble Faremos uttalelse plassert øverst i ingressen til saken, mens Nordlis innlegg havnet i slutten på brødteksten.

Nordlis versjon av hva som hadde gått galt med Ap var av en problemtype som krevde abstrakte kategorier. VG er hovedsaklig interessert i begivenheter der de potensielle virkemidlene på forhånd ligger i hendelsene (Wærstad 1993), og sakene må således svært ofte være medievridd for å bli gode VG-saker og komme på trykk. VGs presentasjon av lederkonflikten fordrev således f.eks. Nordli og Jaglands mer almene analyser. Ikke minst fordi analysen, som fortellingen om partilederstriden bygget på, hadde en "human touch" (Hernes 1978), noe som de andre analysene manglet. Etter hvert lykkes Stoltenberg-tilhengere

i å nå ut i medieoffentligheten via VG med forklaringen om at delt ledelse var den eneste årsaken til krisen i Ap. Analysen var tilpasset VGs og medienes generelle nyhetsverdier. Og den fikk viktig drahjelp i fra starten av fra VG. Etter at Stoltenberg-tilhengeres analyse først var slått opp av VG flere ganger, kom den på resten av medienes dagsorden og trolig således på partiets offisielle dagsorden. Når delt ledelse hadde blitt problematisering og utsatt for massiv kritikk, ble det antakelig mye enklere for Stoltenberg-tilhengere å sette sin vilje igjennom, som var å få en slutt på delt ledelse. Selv om, som det skulle vise seg, at Jagland-støttespillere gjorde motstand. Partiledelsen i Ap skulle opp til et potensielt valg kommende år, så tilhengere av Stoltenberg hadde et definert mål for sine handlinger. Dette er maktens første ansikt (jamfør kap. 2.2).

Det ligger makt i det å få definert hva som er problemet. Delt ledelse ble lett å skylde på for f.eks. nylig avgåtte statsråder og flere av Aps fylkesledere. De fikk fokuset vekk fra at partiet blant annet ikke hadde fått stor støtte blant folk for Stoltenberg-regjeringens prosjekt om 'moderniseringen av Norge'. Samtidig prøvde sannsynligvis tilhengere av Jagland å holde partilederspørsmålet borte fra dagsorden. Bachrach og Baratz (1962) mener at mye makt består i ikke-beslutninger (se kap. 2.2). Dette er handlinger som forhindrer at saker og spørsmål kommer opp til dagsorden og blir gjenstand for debatt og påfølgende beslutninger. De nevnte strategier til de politiske aktørene er del av det Bachrach og Baratz (1962) kaller for maktens andre ansikt. VG tok også del i dette når den som nevnt valgte å ikke sette fokus på andre forklaringer om hvorfor Ap hadde mistet velgere.

Journalistiske valg synes å være drevet av tilfeldigheter, der journalister for det meste er opptatt av å få gode saker på trykk. Men som denne studien har vist, kan journalistiske valg ta en mer ensrettet vei. Spesielt med tanke på hva slags nyhetsrammer VG brukte når den skrev om Thorbjørn Jagland i partiledersstriden. Nyhetsrammene var ofte i dialog med det nyhetsstoffet om Jagland før striden som gjorde ham til en karikert politiker. Et eksempel på denne type nyhetstoff var da Jagland var gjest på trebåtfestivalen i Risør, der han angivelig sa at trebåt er ut. Han mente selv han sa noe helt annet, men at han ble misforstått blant annet av VG (VG 02.05.01). Oppslaget om denne hendelsen i VG (og i andre medier) forsterket et inntrykk avisen trodde folk flest hadde fra før av Jagland; at han er sleivete med ord, og noen ganger litt ufølsom overfor sine omgivelser. Personifiseringen i media går ofte ut på at man ønsker å bekrefte folks forestillinger om en person. Når VG fokuserer på slike negative sider ved Jagland på repeterende vis, mens f.eks. Jens Stoltenberg (som gjerne også har svakheter

som mediepolitiker) blir representert på en fordelaktige måte, kan det ligge politiske føringer bak valgene. Men de fleste norske velgere vil ikke oppfatte disse. Den type mediemakt som ligger i slike nyhetsrammer er i tråd med teorien om maktens tredje ansikt:

Indeed, is it not the supreme exercise of power to get another or others to have the desires you want them to have—that is, to secure their compliance by controlling their thought or desires? (Lukes 1974:23).

En populæravis som politisk aktør

Samtidig med at pressens betydning for politikken har økt, har avisenes politiske rolle endret seg radikalt de siste tretti-førti årene. Frem til begynnelsen på 1960-tallet var offentligheten preget av partiløse aviser som først og fremst fungerte som politisk kanal for partiene. Interne lederstrider i politiske parti var det ikke vanlig å bruke mye spalteplass på. I det gamle partisystemet var det lett for aviser å mobilisere grupper mot andre partier enn det de representerte, men det ble gjerne lagt lokk på konflikter i eget parti. Om noen aviser fanget opp intern strid i partier, så var det de politiske motstandere sine aviser, mens egne aviser prøvde å glatte over. Avisene fungerte slik som pålitelige medspillere for partiene de støttet, og politikere hadde god kontroll over det politiske budskapet i avisen.

Et illustrerende eksempel på at aviser ut over 1980-tallet ikke lengre var interesserte i å legge lokk på konflikter til partier de koblet opp mot, var Arbeiderbladets reportasjer våren 1981. A-pressens Oslokontor fikk kjennskap til at statsminister Odvar Nordli var syk, og offentliggjorde Nordlis avgang. I Arbeiderbladet stod det om at Odvar Nordli av helsegrunner var tvunget til å trekke seg som statsminister. Avisen skrev at han var syk, og at han derfor måtte gå av. Dette var problematisk, fordi det var tenkelig at Nordli bare ville ha permisjon. Og hvis det kom til at han fant det nødvendig å trekke seg, så hadde ikke Nordli tenkt å kunngjøre avgangen før partiorganene hadde valgt en etterfølger. Arbeiderbladets reportasjer påskyndet prosessen om å velge ny statsminister, og bidro antakelig til at Gro Harlem Brundtland ble statsminister etter Nordli, og ikke Rolf Hansen, som stod sterkere i partiapparatet (Schwebs, Østbye 1995:12). Slik hadde selv Arbeiderbladet nå startet med å være åpen og gi vinklinger som ikke var klarert med partiledelsen. Tiden der aviser passivt viderefremmet andres politiske tankegods var således definitivt over.

En konsekvens av denne type avsløringsjournalistikk, er at intern strid i politiske partier vil ha større nyhetsverdi for pressen enn når f.eks. to partier strides om en vanlig, men viktig politisk sak. I dag figurerer lederstrider mest sannsynlig mye hyppigere i den løpende nyhetsdiskursen enn det i partipressens tid var tilfelle. Nyheter om politiske lederstrider har dermed trolig erstattet andre (og kanskje viktigere) nyheter fra det politiske miljø. I tillegg har pressens makt økt når den kan regissere politiske aktørers åpne, og spesielt anonyme, utspill som ledd i en intern maktkamp, uten at offentligheten får innblikk i arbeidsmetodene. Blant annet disse aspektene gjør at det er viktig å undersøke hva slags verdigrunnlag den gamle partipressen har blitt erstattet med. Er det tilfredsstillende å hevde at dagens presse er fri, og slik implisitt hevde at den er uavhengig og fri fra økonomiske og politiske bindinger, slik flere sentrale talsmenn for norsk presse i disse dager gjør. (jamfør f.eks. Steinar Hanssons kronikk ”Korstog mot fri presse” i VG 30.01.02)

I dagens medieoffentlighet er pressen en sentral sosial institusjon i Norge for å sikre folkestyre, og den fungerer som den dominerende kommunikasjonskanal for politikken. Pressen regnes som demokratiets beskytter fordi den holder et skarpt blikk på hvordan samfunnet styres. Den er medansvarlig for samfunnsutviklingen, samtidig med at den skal sikre at ulike syn kommer frem. I lys av pressens betydning er det viktig å ha et kritisk blikk på nyhetsdekningen.

Denne studien har belyst at VG formidlet to ulike syn om et politisk stridstema i avisens artikler, men at avisen favoriserte det ene gjennom sin representasjon. VG fulgte til dels konvensjonens krav om balansert bruk av kilder, men avisens manglende støtte til Jagland-kilder i nyhets saker var likevel tydelig. Deler av framstillingen kunne dermed ligne på partipresseavisers omtale av andre parti.

Hva som var VGs motiv for å gjennomføre denne negative dekningen av Thorbjørn Jagland, blir et grunnlag for spekulasjon. Var VG i partilederstriden en politisk aktør, og hadde avisen en politisk agenda på nyhetsplass om å fjerne Jagland, eller var stoffet kun ment for å selge avisen? Resultater fra studien indikerer at svaret på dette blir et både og. VGs journalistikk bar preg av kampanjejournalistikk på nyhetsplass. Journalistikken var pågående og oppsøkende, der avisen i en rekke tilfeller aktivt konstruerte nyheter som ellers ikke ville blitt nyheter. Dette innebar blant annet ringerunder til Ap-politikere, og journalistikken ble på denne måten intervenserende (Thorbjørnsrud 2001). Et godt eksempel på intervenserende journalistikk var når VG kunne forhåndsannonsere Thorbjørn Jaglands avgang med

informasjon basert på anonyme kilder i ”MÅ HA ”SLUTTPAKKE for å gå” (VG 21.12.01). Få dager etter at denne saken stod på trykk viste det seg at Jagland slett ikke hadde planer om å trekke seg, og således ble informasjonen misvisende. Kampanjejournalistikk resulterer gjerne i salgbart stoff. Likevel framstod en del av nyhets sakene til VG ikke som typisk gode VG-saker (jamfør kapittel 5.3.3 tekst 3), og i disse var få av VG-tekstnormene tilstede.

Et aspekt som etter all sannsynlighet økte stoffets salgbarhet, var at det fantes mange spor av en popularisering av nyhetsstoffet. Dette er gjerne forsøk på å friske opp den ellers 'litt grå' politiske journalistikken, og gjøre sakene mer fengende for lesere. Denne dreiningen mot det populære i VGs politiske stoff er problematisk. For det første så utfordrer dette den vanlige journalistiske forståelsen om hva politisk journalistikk bør være, og hvilke normer og standarder journalistikken skal være fundert på. For det andre kan en økt popularisering av stoffet føre til at avisens legitimering av sin samfunnsoppgave for demokratiet blir mer omstridt.

Noe av det mest karakteristiske i tonen til populærjournalistikk, er ifølge John Fiske (1992) at den er en skeptisk latter som tilbyr behag i det å ikke bli tatt inn i varmen hos maktblokken. Slik kan den også ha et demokratisk potensial. Folks lesninger av politisk populærjournalistikk kan gi et velbehag f.eks. når de føler de gjennomskuer politikere med stor makt. Men hvis politiske saker nesten systematisk tvinges inn en intimiserende form, hvor konflikter gjøres personlige heller enn politiske/ideologiske eller organisatoriske, representerer dreiningen mot det populære en forflatning av samfunnsdebatten.

Sluttord

Det bør være av meget av stor betydning for samfunnet hvordan mektige aviser som VG utfører sitt samfunnsoppdrag i den politiske journalistikken. Debatten om hvem som skal granske granskerne har ikke fått den oppmerksomhet og prioritering den fortjener blant journalister, politikere og medieforskere. I medieoffentligheten ligger debatten delvis i dvale, og det synes som at den blusser opp igjen de gangene spørsmålet om det har foregått presseetiske overtramp blir påtrengende, som f.eks. i Tønne-saken. Det har kommet få synlige resultat fra denne debatten med tanke på endringer i den journalistiske praksis. I riksavisene ender den ofte i typiske selvrettferdiggjørende mediekommentarer, der argumentet om at pressen kun speilet virkeligheten blir konklusjonen. Denne studien er et kritisk bidrag

til debatten. Studien belyser at VGs politiske journalistikk utgjorde en essensiell maktfaktor i seg selv i lederstriden. På en måte opererte VG i medieoffentligheten som skjult aktør, fordi det syntes som avisen var uten vilje til (eller behov for?) å reflektere over egen rolle i striden. "Maktkamp"(en) foregikk ikke "i åpent landskap", som var tittelen på siste kapitlet til VG-journalist Elisabeth Skarsbø Moens bok om Jens Stoltenberg (2002). I dette kapitlet skildrer hun lederstriden mellom Jagland og Stoltenberg, men overser hvilken rolle VG og andre media spilte. Maktkampen foregikk i medieoffentligheten, der VG var en sentral kanal for den, og samtidig en selvstendig aktør i kampen om lederskapet.

REFERANSER

- Allern, Sigurd (1997): *Når kildene byr opp til dans: Et søkelys på profesjonelle kildeorganisasjoners mediestrategier og nyhetsinnflytelse*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.
- Allern, Sigurd (2001 a): *Nyhetsverdier*. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Allern, Sigurd (2001 b): *Flokkdyr på Løvebakken: søkelys på Stortingets presselosje og politikkenes medierammer*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Andersen, Niels Åkerstrøm (1994): *Institutionel historie - en introduktion til diskurs- og institutionsanalyse*. København: COS-forskningsrapport nr. 10.
- Andersen, Svein S. (1997): *Case-studier og generalisering. Forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bachrach, P. og Baratz M. (1962): "The two faces of power". *American Political Science Review* 57:947-952.
- Barstad, Lars Heine (2003): *Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse*. Hovedoppgave ved Institutt for medievitenskap og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.
- Bastiansen, Henrik G. og Dahl, Hans Fredrik (2003): *Norsk Mediehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Berge, Kjell Lars (1990): *Tekstnormers diakroni: noen idéer til en sosiotekstologisk teori om tekstnormendring*. Stockholm.
- Bjerke, Paul (2001): *Fortsatt partipresse? Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000*. Volda: Høgskulen i Volda.
- Blakar, Rolf Mikkel (1989): *Språk er makt*. Oslo: Pax forlag.
- Conrad, Joseph (2000): *Lord Jim* (-5. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Cook, Timothy E. (1998): *Governing With the News: The News Media as a Political Institution*. Chicago/London: The University of Chicago Press.

- Cuilenburg van, Jan J. og Kleinnijenhuis, Jan et al. (1986): "A theory of evaluative discourse: Towards a graph theory of journalistic texts", i *European Journal of Communication*. Vol. 1.
- Dahlgren, Peter (1992): "Introduction", i Dahlgren, Peter og Sparks, Colin (red.) (1992): *Journalism and Popular Culture*. London: Sage Publications.
- Eide, Martin og Hernes, Gudmund (1987): *Død og pine! – Om massemedia og helsepolitikk*. Oslo: FAFO.
- Eide, Martin (1992): *Nyhetens interesse. Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, Martin (1995 a): "Populærjournalistikk på norsk: Historiske noter om avisschizofreni", i *Norsk medietidsskrift* nr. 1/1995, Oslo: Novus.
- Eide, Martin (1995 b): *Blod, sverte og gledestårer. Verdens Gang 1945-95*. Oslo: Chr. Schibsted Forlag.
- Eide, Martin (1998): *Popularisering, modernisering, strukturering: en populæravis tar form: Verdens gang i forvandling 1945-81*. Rapport nr 40. Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.
- Eide, Martin (2001): "Journalistisk makt: Et oppslag", i Eide, Martin (red.) (2001): *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Eide, Tormod (1990): *Retorisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ekecrantz, Jan og Olsson, Tom (1998): *Det redigerade samhället: Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftets historia*. Stockholm: Carlssons Bokforlag.
- Ekegren, Per (1997): "Case-studie", s. 45 i Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (red.) (1997): *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Engelstad, Fredrik (red.) (1999): *Om makt. Teori og kritikk*. Oslo: Ad Notam. Gyldendal.
- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995): *Media Discourse*. London: Edward Arnold.

- Fairclough, Norman (1998): "Political Discourse in the Media: An Analytical Framework", i Bell, Allan og Garrett, Peter (red.) (1998): *Approaches to media discourse*. Oxford: Blackwell.
- Fiske, John (1992) "Popularity and the Politics of Informatin", i Dahlgren, Peter og Sparks, Colin (red.) (1992): *Journalism and Popular Culture*. London: Sage Publications
- Foucault, Michel (1972): *The Archeology of Knowledge*. London: Routledge.
- Fowler, Roger (1991): *Language in the News*. London: Routledge.
- Flick, Marjan (1994): I år kan du våge alt, prøve alt... En studie av kjønnsroller i norsk ukebladreklame 1965-1985. Bergen: Sosiologisk institutt.
- Flyvbjerg, Bent (2001): *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- George, Alexander L. (1979): "Case Studies and Theory Development: The Method of Structured, Focused Comparison", i Lauren, Paul Gordon (1979): *Diplomacy: New approaches in history, theory and diplomacy*. New York: The Free Press.
- Gynnild, Astrid (1990): *Avisene fangar blikket*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Habermas, Jürgen (1986): *The Theory of Communicative Action*. Boston: Beacon Press.
- Hall, Stuart (1982): "The rediscovery of 'ideology'", i M. Gurevitch, T. Bennet, J. Curran & J. Woollacott (red.) (1982): *Culture, Society and the Media*. London & New York: Routledge.
- Hernes, Gudmund (1978): "Det mediavridde samfunn", i Hernes, Gudmund (red.) *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Bergen/Oslo/Tromsø: Universitetsforlaget. (Artikkelen ble opprinnelig utgitt i 1977).
- Hillesund, Terje (1994): *Står det noe nytt? Innføring i analyse av aviser og nyheter*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.
- Hornmoen, Harald (2003): *Forskningsjournalistikk i en brytningstid. Kritisk diskursanalyse av amerikansk "science journalism" på 1990-tallet*. Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo.

- Hovden, Jan Fredrik (2001): "Etter alle journalistikkens regler: Skisse til ein studie av det norske journalistiske feltet", i Eide, Martin (red.) (2001): *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Høyser, Rolf (1998) (red.): *Det trykte ord – Likhet for loven?: om konkurransesituasjonen mellom aviser og ukeblader*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Høyser, Svernik (1995): *Pressen mellom teknologi og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hågvær, Yngve Benestad (2002): *Hele folkets diskurs. En kritisk analyse av den gode VG-sak*. Hovedoppgave ved Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo.
- Giddens, Anthony (2001): *Sociology 4th edition*. Policy Press in association with Blackwell Publishers
- Grønmo, Sigmund (1982): "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative metoder i samfunnsforskningen", i Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jagland, Thorbjørn (1995): *Brev*. Oslo: Tiden.
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Samfundslitteratur Roskilde Universitetsforlag.
- Kress, Gunther og Leeuwen van, Theo (1996): *Reading images: the grammar of visual design*. London: Routledge.
- Kronvall, Kai (red.) (1971): *Partipressen i dag*. Lund: Studentlitteratur.
- Landrø, Marit Ingebjørg og Wangenstein, Boye (red.) (1997): *Bokmålsordboka. Definisjons- og rettskrivningsordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lukes, Steven (1974): *Power. A Radical View*. London: The Macmillan Press Ltd.
- Mathiesen, Thomas (2002): *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi*. Oslo: Pax-Forlag.
- Meyer, Thomas og Hinchman, Lew (2002): *Media Democracy. How the Media Colonize*

- Politics*. Cambridge: Polity Press in association with Blackwell Publishers.
- Mjøset, Lars (2000): "Hvorfor er sosiologiske teoretikere så uenige?", i *Apollon. Forskningsmagasin fra Universitetet i Oslo*. nr.2/2000.
- Moen, Elisabeth Skarsbø (2002): *Jens Stoltenberg: en biografi*. Oslo: Gyldendal.
- Neumann, Iver B. (2001): *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Oslo: Fagforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- NOU 2003: 19 *Makt- og demokratiutredningen*.
- Olsen, Einar (1999): "Sensur og selvsensur i den norske arbeiderpressen etter 1945: Et personlig bidrag", i Hans Fredrik Dahl (red.): *Sensur og selvsensur i Nordisk presse*. Institutt for Journalistikk. Fredrikstad.
- Ottosen, Rune (1996): *Fra fjærpenn til internett: Journalister i organisasjon og samfunn*. Oslo: Aschehoug i samarbeid med Norsk Journalistlag.
- Ottosen, Rune (1997): "Akademisk, kommersiell eller distriktpolitisk? Journalistutdanningens jakt på identitet", i *Norsk medietidsskrift* nr.1/1997 Oslo: Novus.
- Ottosen, Rune (2004): *I journalistikkens grenseland: Journalistrollen mellom marked og idealer*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Ottosen, Rune, Røssland, Lars Arve og Østbye, Helge (2002): *Norsk Pressehistorie*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Reinton, Per Olav (2004): *Fiksjon som fakta: en mediekommentar*. Kristiansand: IJ-forlaget
- Roksvold, Thore (1997): "Riss av norske avisers sjangerhistorie", i Roksvold, Thore (red.): *Avis sjangrer over tid*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.
- Rolness, Kjetil (1992): "Farvel til virkeligheten eller En kritikk av mediekritikken", i *Sosiologi i dag* (1992).
- Rosenberg, Göran (2003): *Tanker om journalistikk*. Oslo: Aschehoug.
- Røssland, Lars Arve (2000): *Diskursbegrepet og diskursanalysen sin relevans for studiar*

- av journalistikk og journalistisk etikk. Arbeidsnotater Nr.39/2000. Institutt for medievitenskap, Universitetet i Bergen.*
- Raaum, Odd (1999): *Pressen er løs! Fronter i journalistenes faglige frigjøring*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Sandmo, Erling (1999): "Focault som maktteoretiker", i Engelstad, Fredrik (red.) (1999): *Om makt. Teori og kritikk*. Oslo: Ad Notam. Gyldendal.
- Schaanning (2002): "Jürgen Habermas", i Eriksen, Trond Berg (red.) (2002): *Vestens store tenkere. Fra Platon til våre dager*. Aschehoug: Oslo.
- Schwebs, Ture og Østbye, Helge (1995): *Media i samfunnet*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Schwebs, Ture og Østbye, Helge (1999): *Media i samfunnet*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Simensen, Jens O. (1999): *Meningsbærer eller meningsløs: Om avisenes samfunnsrolle*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk.
- Sivertsen, Erling (2004): "Den iscenesatte indeks". I *Norsk Medietidsskrift* nr.2/2004
Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Slaatta, Tore (1999): *Medier, makt og demokrati: et posisjonspapir for Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Makt- og demokratiutredningen 1998-2003.
- Slaatta, Tore (2003): *Den norske medieorden: Posisjoner og privilegier*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Takvam, Magnus (2002): *Arbeiderpartiets fall*. Oslo: Tiden.
- Thorbjørnsrud, Kjersti (2001): *Vilje til makt? Praksis og prinsipper i politisk journalistikk illustrert ved Jagland saken*. Hovedoppgave ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.
- Tuchman, Gaye (1978): *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- Vinje, Finn-Erik et al. (1982): *Journalistspråket*. Fredrikstad: Institutt for journalistikk.
- Weber, Max (1971): *Makt og byråkrati*. Oslo: Gyldendal.
- Wærstad, Knut (1993): *Verdens Gang?* Hovedavhandling, embetsstudiet i sosiologi ved

Universitetet i Oslo.

Yin, Robert K. (1994): *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage Publications.

Østbye, Helge (1995): *Mediepolitikk. Skal medieutviklingen styres? Hvem skal bestemme over medieutviklingen: eierne, de som arbeider i mediene, publikum eller offentlige myndigheter?* Universitetsforlaget 1995.

Østbye, Helge (1997 a): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget. Knut Helland, Karl Knapskog og Terje Hillesund er også med i redaksjonen.

Østbye, Helge (1997 b) "Media in Politics: Channels, Arenas, Actors, Themes", i Kaare Strøm og Lars Svåsand (red): *Challenges to Political Parties: The Case of Norway*. Michigan: The University of Michigan Press.

Østbye, Helge og Jensen, Roy Tore (1997 c): *Rød-Larsen saken i mediene*. Fredrikstad: Institutt for Journalistikk (IJ-rapport nr.4/97).

Østbye, Helge (2002): *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget. Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen er også med i redaksjonen

Østlyngen, Trine og Øvrebø, Turid (2000): *Journalistikk. Metode og fag*. Fredrikstad: IJ-forlaget/Høyskoleforlaget.

Aardal, Bernt, Krogstad, Anne og Waldahl, Ragnar et al. (2004): "Innledning. Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet", i Aardal, Bernt et al. (red.) (2004): *i valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget.

Avisartikler

Koder:

L=Lederartikkel

K=Kommentarartikkel

N=Nyhetsartikkel

KR=Kronikk

A.1 VGs artikler om partilederstriden som utgjør datamaterialet

- 1) VG (2001): "Taperen" 11. september. (N)
- 2) VG (2001): "Tung kveld for veteranene" 11. september. (N)
- 3) VG (2001): "Ap i gang med oppvasken" 20. september. (K)
- 4) VG (2001): "Jagland kjente ikke notat" 20. september. (N)
- 5) VG (2001): "Med to tunger" 21. september. (L)
- 6) VG (2001): "Jagland helt sjef" 21. september. (N)
- 7) VG (2001): "Statsrådotsprør mot Thorbjørn Jagland" 22. september. (N)
- 8) VG (2001): "Strid i Ap" 23. september. (L)
- 9) VG (2001): "Statsrådene er illojale" 23. september. (N)
- 10) VG (2001): "Destruktiv maktkamp" 23. september. (N)
- 11) VG (2001): "Jagland-medarbeidere leder Ap-gransking" 29. september. (N)
- 12) VG (2001): "Valgets havarister" 9. desember. (K)
- 13) VG (2001): "Jaglands mann vraket" 11. desember. (N)
- 14) VG (2001): "Ryddesjauen i gang" 12. desember. (K)
- 15) VG (2001): "Seiler opp hvis Jagland blir vraket" 12. desember. (N)
- 16) VG (2001): "Herfra ble Norge styrt" 15. desember. (K)
- 17) VG (2001): "Hvor går Ap?" 16. desember. (L)
- 18) VG (2001): "Ap-topper vil ha Stoltenberg som sjef" 18. desember. (N)
- 19) VG (2001): "Regning uten vert" 19. desember. (K)
- 20) VG (2001): "Makten glipper" 19. desember. (N)
- 21) VG (2001): "Sliten av bakholdsangrepene" 19. desember. (N)
- 22) VG (2001): "Klar til å ta over" 19. desember. (N)
- 23) VG (2001): "Jagland sprer uklarhet" 20. desember. (L)
- 24) VG (2001): "Ingen søndagsskole" 20. desember. (K)
- 25) VG (2001): "Vil slåss for Jagland" 20. desember. (N)
- 26) VG (2001): "Tause fylkesledere" 20. desember. (N)

-
- 27) VG (2001): "Jaglands siste stikk" 21. desember. (K)
 - 28) VG (2001): "Må ha "sluttpakke" for å gå" 21. desember. (N)
 - 29) VG (2001): "En sosialdemokratisk prins velger side" 23. desember. (N)
 - 30) VG (2001): "Jaglands ubalanser" 27. desember. (L)
 - 31) VG (2001): "Går fri etter valgfiaskoen" 28. desember. (N)
 - 32) VG (2001): "Frifinnelse" 29. desember. (L)
 - 33) VG (2001): "Nei til offentlig leder-debatt" 29. desember. (N)
 - 34) VG (2002): "Her er KKs nye pin-Ap!" 8. januar. (N)
 - 35) VG (2002): "Ber Jens gi seg" 9. januar. (N)
 - 36) VG (2002): "Manndomsprøven" 10. januar. (K)
 - 37) VG (2002): "-Sjanseløs" 10. januar. (N)
 - 38) VG (2002): "Stoltenberg bøyer ikke av" 10. januar. (N)
 - 39) VG (2002): "Utilbørlig press på Jens" 10. januar. (N)
 - 40) VG (2002): "Generasjonsskifte" 11. januar. (L)
 - 41) VG (2002): "Taper folket" 11. januar. (N)
 - 42) VG (2002): "Jagland irritert på Jens" 11. januar. (N)
 - 43) VG (2002): "Smått og rått" 11. januar. (K)
 - 44) VG (2002): "Slåss for Jagland" 12. januar. (N)
 - 45) VG (2002): "Thorbjørn får støtte i Jagland" 12. januar. (N)
 - 46) VG (2002): "Ap-kvinner krangler" 12. januar. (N)
 - 47) VG (2002): "Ledersplid i Oslo Ap" 13. januar. (N)
 - 48) VG (2002): "Arbeiderpartiet i drift" 14. januar. (L)
 - 49) VG (2002): "-Fjern begge Ap-toppene" 14. januar. (N)
 - 50) VG (2002): "Maktkampen raser videre" 15. januar. (L)
 - 51) VG (2002): "Kan leve med Jagland" 15. januar. (N)
 - 52) VG (2002): "Tolket i ryggen" 15. januar. (K)
 - 53) VG (2002): "Vil ha én sjef" 15. januar. (N)

-
- 54) VG (2002): "Berntsen ber Jens trekke seg" 16. januar. (N)
- 55) VG (2002): "Politisk sykdom" 16. januar. (K)
- 56) VG (2002): "Han så veldig sliten ut..." 16. januar. (N)
- 57) VG (2002): "Et sykt parti" 17. januar. (K)
- 58) VG (2002): "Angrer ikke" 17. januar. (N)
- 59) VG (2002): "Vrøvl fra Ap-gubbene" 18. januar. (L)
- 60) VG (2002): "Orker ikke besøke sønnen" 18. januar. (N)
- 61) VG (2002): "Diagnose: Feberhet kakling" 19. januar. (K)
- 62) VG (2002): "Comeback etter 12 år utenfor Ap" 19. januar. (N)
- 63) VG (2002): "Hakk i plata" 19. januar. (K)
- 64) VG (2002): "Gir råd til Jagland" 20. januar. (N)
- 65) VG (2002): "...mens Jagland søker ro og fred i Israel" 20. januar. (N)
- 66) VG (2002): "Hvilte og slappet av" 21. januar. (N)
- 67) VG (2002): "Allerns agenda" 23. januar. (K)
- 68) VG (2002): "Isfront" 23. januar. (N)
- 69) VG (2002): "Nå er Jens sjef i Ap" 24. januar. (N)
- 70) VG (2002): "Hvem er visjonær?" 25. januar. (K)
- 71) VG (2002): "Hør, de snakker sammen" 26. januar. (K)
- 72) VG (2002): "Slik skal han fornye Ap" 27. januar. (N)
- 73) VG (2002): "Jagland hjem i går" 27. januar. (N)
- 74) VG (2002): "Kjendiser skal berge Ap" 29. januar. (N)
- 75) VG (2002): "På Titanics dekk" 30. januar. (K)
- 76) VG (2002): "En av fem Ap-topper i Troms vraker begge" 1. februar. (N)
- 77) VG (2002): "Isgufs fra nord" 1. februar. (K)
- 78) VG (2002): "Vil ha Jens" 3. februar. (N)

A.2 Trykte avisartikler omtalt i oppgaven

Aftenposten (2002): "Medieroller i Aps interne maktkamp" 11. januar. (KR)

Aftenposten (2002): "Stoltenberg avdramatiserer" 12. januar. (N)

Aftenposten (2003): "Hvem gransker granskerne?" 15. januar. (KR)

Aftenposten (2003): "- Partiet avgjør om vi fortsetter" 17. desember. (N)

Bergens Tidende (2003): "Kjør debatt!!" 28. november. (K)

Bergens Tidende (2004): "Jubel og glede i BA" 13. februar. (N)

Bergens Tidende (2004): "Hvem får årets gravepris?" 22 februar. (N)

Bergens Tidende (2004): "På verdenstoppen" 15. mars. (N)

Dagbladet (2000): "Det nødvendige valg" 11. februar. (L)

Dagbladet (2000): "Dagen er ikke den samme uten pressen" 22. februar. (KR)

Dagbladet (2002): "Maktkampen i Ap" 4. februar. (N)

Dagens Næringsliv (2004): "180 mill. til Schibsted" 18. februar. (N)

Morgenbladet (2003): "Journalistikk - et fattig fag" 7-13. februar. (KR)

Morgenbladet (2004): "VG på TV" 4-10. juni. (N)

Samviten (2004): "Vokterne over vokterne" nr. 1. (N)

VG (2000): "Jaget av mediene" 11. februar. (K)

VG (2002): "VG, uten politisk agenda?" 26. januar. (KR)

VG (2002): "Korstog mot fri presse" 30. januar. (KR)

A.3 Nettartikler omtalt i oppgaven

Aftenposten (2000): "Mediene har speilet virkeligheten" 11. februar. (N)

Aftenposten (2001): "Jaglands oppgjør" 20. desember. (K)

Aftenposten (2001): "Jagland hudfletter regjeringskolleger" 20. desember. (N)

Aftenposten (2002): "-Et mareritt å måtte slåss på to fronter" 16. januar. (N)

Dagbladet (2000): "Mediene og Jaglands fall" 16. desember. (KR)

Dagbladet (2000): "-Slik blir du en vinner" 23. juni. (N)

Morgenbladet (2003): "En selvbekreftende mediedynamikk" 15. august. (K)

VG Nett (1999): "Jagland bør gå" 15. september. (K)

VG Nett (2000): "Thorbjørn Jaglands tale" 10. februar. (N)

VG Nett (2000): "Tøv om mobbing" 12. februar. (L)

VG Nett (2001): "Jagland klar for ræpp" 5.mai. (N)

VG Nett (2001): "Jagland omtalte president som Bongo fra Kongo" 6. februar. (N)

VEDLEGG

Kodeskjema

Enhet <artikkel>

V1 – Løpenummer

V2 Dato, som åå.mm.dd

V3 Nummer/Tittel

V4 Type

- 01 nyhetsartikler
- 02 leder
- 03 politisk kommentar (kun redaksjonelle)

V5 Overskrifter i reportasjer/intervju om Ap sin partileder Thorbjørn Jagland oppfattes som (gjelder bare overskrifter som direkte eller indirekte omhandler Jagland)

- 01 positive
- 02 nøytrale
- 03 negative

V6 Overskrifter i leder og politiske kommentarer om Ap sin partileder Thorbjørn Jagland oppfattes som (gjelder bare overskrifter som direkte eller indirekte omhandler Jagland)

- 01 positive
- 02 nøytrale
- 03 negative

V7 Tekster med ingress om Ap sin partileder Thorbjørn Jagland oppfattes som

- 01 positive
- 02 nøytrale
- 03 negative

V8 Tema

- 01 det delte lederskapet
- 02 situasjonen for Ap etter valgresultatet
- 03 Jaglands illebefinnende
- 04 andre tema

V9 Antall bilder

- 01 et bilde
- 02 to bilder
- 03 tre bilder eller flere bilder
- 04 ikke bilde

V10 Bilde/illustrasjon/grafikk tilstede i artikkelen**-primær (d.v.s. det største)**

- 01 foto av Jagland
- 02 foto av annet
- 03 illustrasjon av Jagland
- 04 illustrasjon av annet

V11 Bilde/illustrasjon/grafikk tilstede i artikkelen**-sekundær 1**

- 01 foto av Jagland
- 02 foto av annet
- 03 illustrasjon av Jagland
- 04 illustrasjon av annet

V12 Bilde/illustrasjon/grafikk tilstede i artikkelen**-sekundær 2**

- 01 foto av Jagland
- 02 foto av annet
- 03 illustrasjon av Jagland
- 04 illustrasjon av annet

V13 Forholdet mellom primærbilde og tekst (gjelder bare artikler der bilde/illustrasjon/grafikk er til stede)

- 01 bildet er mindre enn teksten
- 02 bildet har omtrent samme størrelse som teksten
- 03 bildet er større enn teksten

V14 Primærbilder/illustrasjoner/grafikk av Thorbjørn Jagland oppfattes som (gjelder bare artikler som har bilde/illustrasjon/grafikk som direkte eller indirekte omhandler Jagland)

- 01 positive
- 02 nøytrale
- 03 negative

V15 Førstesideoppslag

- 01 ikke
- 02 hovedoppslag
- 03 sideoppslag

V16 Førstesideoppslag oppfattes som (gjelder bare artikler som har bilde/illustrasjon/grafikk som direkte eller indirekte omhandler Jagland)

- 01 positive
- 02 nøytrale
- 03 negative

V17 Størrelse på artikkel

- 01 fyller en helside
- 02 fyller under en helside
- 03 fyller mer enn en helside

V18 Antall kilder (gjelder bare nyhetsartikler)

- 01 en kilde
- 02 to kilder
- 03 tre kilder
- 04 fire kilder eller flere kilder

V19 Kilder – hvem har gitt informasjon til avisen? (gjelder bare nyhetsartikler)

-primærkilde

- 01 egen redaksjon/avis
- 02 telegrambyrå
- 03 annen avis, tv eller radio som kilde
- 04 Thorbjørn Jagland
- 05 Jens Stoltenberg
- 06 andre Ap-politikere
- 07 tidligere Ap-politikere
- 08 opposisjonspolitikere

- 09 statistiske byrå (meningsmålinger)
- 10 eksperter/profesjonsgrupper
- 11 familien til Jagland
- 12 anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen
- 13 anonyme kilder fra Jagland-fløyen
- 14 anonyme kilder uten en synlig Stoltenberg- eller Jaglandfløy-tilhørighet
- 15 annen kilde

V 20 Kilder – hvem har gitt informasjon til avisen? (gjelder bare nyhetsartikler)

-sekundærkilde 1

- 01 egen redaksjon/avis
- 02 telegrambyrå
- 03 annen avis, tv eller radio som kilde
- 04 Thorbjørn Jagland
- 05 Jens Stoltenberg
- 06 andre Ap-politikere
- 07 tidligere Ap-politikere
- 08 opposisjonspolitikere
- 09 statistiske byrå (meningsmålinger)
- 10 eksperter/profesjonsgrupper
- 11 familien til Jagland
- 12 anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen
- 13 anonyme kilder fra Jagland-fløyen
- 14 anonyme kilder uten en synlig Stoltenberg- eller Jaglandfløy-tilhørighet
- 15 annen kilde

V21 Kilder – hvem har gitt informasjon til avisen? (nyhetsartikler)**-sekundærkilde 2**

- 01 egen redaksjon/avis
- 02 telegrambyrå
- 03 annen avis, tv eller radio som kilde
- 04 Thorbjørn Jagland
- 05 Jens Stoltenberg
- 06 andre Ap-politikere
- 07 tidligere Ap-politikere
- 08 opposisjonspolitikere
- 09 statistiske byrå (meningsmålinger)
- 10 eksperter/profesjonsgrupper
- 11 familien til Jagland
- 12 anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen
- 13 anonyme kilder fra Jagland-fløyen
- 14 anonyme kilder uten en synlig Stoltenberg- eller Jaglandfløy-tilhørighet
- 15 annen kilde

V22 Kilder – hvem har gitt informasjon til avisen? (gjelder bare nyhetsartikler)**-sekundærkilde 3**

- 01 egen redaksjon/avis
- 02 telegrambyrå
- 03 annen avis, tv eller radio som kilde
- 04 Thorbjørn Jagland
- 05 Jens Stoltenberg
- 06 andre Ap-politikere
- 07 tidligere Ap-politikere

-
- 08 opposisjonspolitikere
 - 09 statistiske byrå (meningsmålinger)
 - 10 eksperter/profesjonsgrupper
 - 11 familien til Jagland
 - 12 anonyme kilder fra Stoltenberg-fløyen
 - 13 anonyme kilder fra Jagland-fløyen
 - 14 anonyme kilder uten en synlig Stoltenberg- eller Jaglandfløy-tilhørighet
 - 15 annen kilde

V23 Kildens holdning til Thorbjørn Jagland (gjelder bare nyhetsartikler, og der Jagland er kilde blir her ikke tatt med)

-primærkilde

- 01 kilden er positiv
- 02 kilden er nøytral
- 03 kilden er kritisk

V24 Kildens holdning til Thorbjørn Jagland (gjelder bare nyhetsartikler, og der Jagland er kilde blir her ikke tatt med)

-sekundærkilde 1

- 01 kilden er positiv
- 02 kilden er nøytral
- 03 kilden er kritisk

V25 Kildens holdning til Thorbjørn Jagland (gjelder bare nyhetsartikler, og der Jagland er kilde blir her ikke tatt med)

-sekundærkilde 2

01 kilden er positiv

02 kilden er nøytral

03 kilden er kritisk

V26 Kildens holdning til Thorbjørn Jagland (gjelder bare nyhetsartikler, og der Jagland er kilde blir her ikke tatt med)

-sekundærkilde 3

01 kilden er positiv

02 kilden er nøytral

03 kilden er kritisk

Avisartikler fra VG brukt i tekstanalysen (tatt med som vedlegg)

- 1) "Arbeiderpartiet i drift" (L) VG 14. januar 2002**
- 2) "Tolket i ryggen" (K) VG 15. januar 2002**
- 3) "Thorbjørn får støtte i Jagland" (N) VG 12. januar 2002**
- 4) "VIL HA ÉN SJEF" (N) VG 15. januar 2002**

VERDENS GANG

Ansvarlig redaktør: BERT OLUFSEN Politisk redaktør: OLAV VERSTO Nyhetsredaktør: HANS-CHR. VADSETH Redaktører: NINA GRAM TERJE JANSSON TEDDY MADSEN
Redaksjonssjef: ARVE NILSEN ÅREFJORD ÅRNSTEIN JOHANSEN JAN-ERIK LAURÉ Administrerende direktør: ASLAK ONA

Arbeiderpartiet i drift

I dag samles Arbeiderpartiets sentralstyre til et av sine viktigste møter på mange, mange år. Dagens møte kan på mange måter bli helt avgjørende for partiets fremtidige liv i norsk politikk. Rammen rundt møtet er krise, krise og atter krise. Det er et parti i drift. Partiet mangler politisk budskap som engasjerer velgerne, partiet mangler ledelse og partiet har mistet tillit.

Om dagens sentralstyremøte makter å få roet ned stridighetene i partiledelsen, gjenstår å se. Vi tror det ikke. Snarere kan dagens møte i partiets sentralstyre ende med at maktkampen mellom partileder Thorbjørn Jagland og nestleder Jens Stoltenberg får en ny omdreining. Jaglands forsøk på å få Stoltenberg til å kaste kortene under dagens møte har ikke lyktes. Alt tyder på at den bitre maktkampen vi har sett de siste dagene, bare vil rase videre – kanskje helt til landsmøtet i november. I så fall kan partiet bli helt ødelagt.

Striden som herjer Ap er tragisk. Etter det katastrofale valgresultatet i fjor høst er det naturlig at det blir en oppvask om årsaker. Mange mener det delte lederskapet og manglende tillit til partiets politikk er de to viktigste grunnene. Det som nå skjer, er at problemene med den todelte ledelsen bare forsterkes. Striden mellom Jagland og Stoltenberg er i ferd med å splitte partiet. Når partilederen åpent går ut og advarer mot at noen skal presses ut av ledelsen fordi det kan gi avskallinger i partiet, understreker han dramatikken i det som nå skjer i partiet. Tilliten kan ikke gjenvinnes på denne måten. Den siste rest av tillit blir borte.

Uansett hvordan man prøver å fordele skylden for den håpløse situasjonen partiet har brakt seg selv i, er det naturligvis partileder Thorbjørn Jagland som sitter med hovedansvaret. Det har utvilsomt skadet både partilederen selv og hele partiet at han hittil

synes å ville skyve mye av ansvaret over på andre i partiet, i første rekke Jens Stoltenberg. I Jaglands mange vage og dels forvirrende utsagn om hva som har gått galt, danner det seg inntrykk av en partileder som prøver å komme unna lederens ansvar.

Dagens sentralstyremøte skal trekke opp linjene frem til landsmøtet til høsten og videre mot landsmøtet i 2004, sies det. Det er ikke lett å se hvordan det er mulig uten at man er enig om ledelse og politisk kurs. Mye taler for at partiet trenger en helt ny ledelse for å komme på offensiven igjen.

VG

MENER

” Mye taler for at partiet trenger en helt ny ledelse for å komme på offensiven igjen. ”

14. januar 2002

Jagland fra TV-studio til TV-studio i samme bil for å kommentere leder-striden.

VIE med Jagland

I følge VGs opplysninger var det tre personer som stilte spørsmål ved den såkalte lederavklaringen på sentralstyremøtet i går: Grethe Fossum fra Hedemark, Odd Kr. Reme fra Rogaland og Rolf Erling Andersen fra Telemark.

De fryktet at den såkalte avklaringen bare ville føre med seg ny uklarhet om partiets ledelse.

Felles mål

- Jeg tror at dette var klarere i sentralstyret enn det var på pressekonferansen etterpå. Vi blir jo ikke kjørt av journalistene. Jeg mener at Jens svarte på dette med nestlederspørsmålet, ved å stille seg til rådighet for det gråta kommer fram til, sier Rolf Erling Andersen.

Frykten om kaos slo til. På pressekonferansen fremsto Jagland og Stoltenberg som skrikende uenige om hva de hadde blitt enige om.

Jagland sa at deres felles mål var å gjøre jobben sammen - i et delt lederskap. Dette nektet en mer og mer mistilpass og blek Stoltenberg å kommentere.

- Hva Jagland og Stoltenberg legger i formuleringene de har blitt enige om, får de selv svare på, sier sentralstyremedlem Tore Hagebakken fra Hedemark.

- **Oppfatter du at Stoltenberg stiller seg til disposisjon som nestleder hvis partiet ønsker det?**

- Ja, for eksempel. Men jeg vil ikke spekulere mer i dette nå, sier han.

Sentralstyremedlem og Stoltenberg-tilhenger Anne Rygh Pe-

dersen fra Vestfold har imidlertid en annen versjon fra møtet:

- Jeg oppfatter at han ikke har svart på om han er kandidat til noen av vervene, sier Anne Rygh Pedersen fra Vestfold til VG.

Hun ble forskrekket over at de uttalte seg så forskjellig på pressekonferansen etter møtet og i debattprogrammene Tabloid og Redaksjon 21.

- Jeg trodde, ut fra det som ble sagt på møtet, at de i utgangspunktet stod mye nærmere hverandre, sier Pedersen.

E-post: rolf.sonstede@vg.no
all.bjarne.johnsen@vg.no
enik.moesven@vg.no
elisabeth.skarsbo.moen@vg.no

■ Se også side 2

FYLKESLEDERE AVVISER - bla om

Tolket i ryggen

Det blir helt sikkert Thorbjørn. Og Jens. Eller kanskje bare Jens, men, eh, kan vi ikke heller snakke litt om fattigdom imens?

Det skal Ap ha - partiet satser friskt for å tiltreke seg tapte velgere og har fryktløst kastet seg på den nye reality-bølgen. I går så vi første episode av Aps «Fear factory», hvor Jens Stoltenberg ble tvunget til å svelge all stolthet foran åpent kamera. Det smakte ikke godt. Han så ut som han helst ville sunket i jorden. Ved siden av satt Thorbjørn Jagland og flirte.

Jævla bra, sa Yngve Hågensen begeistret om det nye opplegget som sentralstyret i Ap gikk inn for i går. Det innbød i praksis til en åpen maktkamp. Reglene er enkle. Begge kandidatene stiller seg til disposisjon for partiet, som i løpet av våren skal kåre en vinner. I mellomtiden står de fritt til å rive både hverandre og partiet i filler.

Genialt. Aps mediestrateger slår til igjen.

Allerede på den innledende pressekonferansen ble det etter kort tid klart at kandidatene tolket regelverket forskjellig. Mens Jens Stoltenberg holdt seg bokstavelig til teksten, valgte en offensiv Thorbjørn Jagland å gi sin egen fortolkning av hva de hadde blitt enige om: Fortsatt delt lederskap med ham som leder.

Stoltenberg sa ingenting. Han sa ingenting. Han bare satt der med et steinansikt, som om dette var noe han måtte lide seg gjennom. Er han feig? Er han smart? Var gårsdagens forestilling bare en siste avtalt ydmykelse for Jagland likevel stemmes ut?

Det er forskjell på reality-TV og realiteter. Til syvende og sist, som Jagland også innrømmet, er det partiet som bestemmer. Ute i fylkeslagene er de for lengst gørr lei av maktkampen. De kan avslutte den simpenhen ved å stemme mot delt lederskap. Lar de seg be to ganger? Nepppe.

Etter det som har skjedd, er det også absurd å tenke seg at Jagland og Stoltenberg kan fremstå som et samlende lederskap. Å tvinge dem til å fortsette i tospenn i nesten tre år til, grenser til politisk tortur.

Realiteter utelukker selvfølgelig ikke at partiet likevel velger en slik løsning. Selvpinning synes å stå nedfelt i partiprogrammet, og som Jagland stadig påpeker: Ingen skal få skjovet meg ut. Hans sterkeste argument for å bli, er at noen vil ha ham ut. Det skal de bli blå for. Og kanskje blir de det - og stemmer Høyre i stedet.

For ingen har mer å vinne på det som foregår i Ap, enn høyresiden i norsk politikk. Den kan le hele veien til neste valg, hvis Ap fortsetter å stille sine politikere til disposisjon for direkte sendt reality-TV.

Kanskje Jagland har rett i at Ap må tilbake til sine røtter. Noen bør begynne å snakke sammen igjen.

MADIE SIMONSON

LEDERDRAMAET I AP**SLÅSS
for Jagland**

SMILER: Thorbjørn Jagland kan ha grunn til å smile. Nå går Jens Stoltenbergs eget fylkeslag imot ham.

Av **ELISABETH SKARSBØ MOEN**
Flere av Thorbjørn Jaglands tilhengere tar nå bladet fra munnen. Nå går også Stoltenbergs eget fylkeslag ut mot ham.

- Thorbjørn Jagland bør fortsette som Ap-leder, og vi trenger ikke lenger noen statsministerkandidat, siden det ikke ser ut til at Ap kan komme i regjeringsmakt i denne stortingsperioden, sier leder i Oslo LO og styremedlem i Oslo Ap, Kleiv Fiskvik til VG. Han vil ikke uttale seg om hvorvidt Jens Stoltenberg bør fortsette som parlamentarisk leder i Stortinget.

- Det får stortingsgruppen bestemme, sier han.

Fiskvik er en sentral person i Oslo Ap, og også fylkesleder Bjørgulv Froyn vil at Jagland skal fortsette.

- Det er ikke Jagland, men Stoltenberg som nå knebler denne debatten. Det eneste han har sagt, er at han vil fortelle valgkomiteen i mai hva som er hans standpunkt. Men den valgkomiteen kommer ikke til å meddele offentligheten hva Stoltenberg har sagt. Dermed kan vi bli gående og vente helt til november før vi får vite om Stoltenberg er kandidat eller ikke, sier Fiskvik.

Ulik omgangskrets

Han mener det er klare politiske forskjeller mellom fløyene som støtter henholdsvis Jagland og Stoltenberg:

- Det er ikke så mye forskjell på akkurat de to, men det er stor forskjell på hva slags mennesker de velger å omgi seg med. Jens Stoltenbergs omgangskrets er ikke i kontakt med vanlige arbeidfolk i det hele tatt, sier Fiskvik.

Flere av Jaglands støttespillere kommer nå på banen, etter at det så langt bare har vært partiveteraner utenfor partiet som har støttet Jagland.

Men ingen vil si at det nå foregår noen organisert mobilisering for Jagland frem til landsmøtet:

- Det er klart at det vil bli noe mobilisering i de forskjellige fylkene, men det er ikke noen organisert kampanje på gang, sier leder i Ringebu Ap, Erik S. Winther, til VG.

Han anklager i stedet Stoltenberg-tilhengerne for å drive en slik kampanje.

Etter det VG forstår, er det en god del kontakt mellom fylkeslederne landet rundt. Leder i Nord-Trøndelag Ap, Bernt Hågensen, hadde forsikret seg om at han hadde ni fylkesledere i ryggen før han angrep Jagland knallhardt i avisene og på TV denne uken.

Rundt om i fylkeslagene er enkelte blitt provosert over den massive støtten til Stoltenberg de siste dagene.

KRO-KOS: Et 32 års langt ekteskap har gjort Lise og Fred Haakon Larsen enige om det meste – også om at Thorbjørn Jagland er

Thorbjørn får

Av **FRANK ERTESVÅG** og **BJØRN THUNES** (foto)

LIERKROA (VG) Mellom lapskaus og kjøttkaker med grønn erestuing fant VG Jaglands trøst.

På et av roykeavdelingens vindusbord i respatex troner ekteparet Larsen. De ser helst at liungen Thorbjørn får all ledermakt i Arbeiderpartiet.

Tronarvingen Jens bør snart sendes ut på ærlig arbeid på et sykehjem eller et vogn-

tog. Mener både Fred Haakon (56) og Lise Larsen (50).

Ingen av dem har det minste tro på Stoltenberg. Lise kanskje aller minst. Hun lener seg over bordet så utsikten til parets firehjulstrekket med campingvogn utenfor, blir borte.

- Det forundrer meg virkelig at han derre Stoltenberg har så stor støtte. Ja, det må jeg si, altså! Jeg har aldri likt snuta på Jens. Det virker som han soler seg veldig i glansen av seg sjøl. Og så svarer han

aldri på ubehagelige spørsmål, sier Lise.

- Jens er jålebukk

Hun er husmor. Og har kurs som aromaterapeut. Mannen Fred Haakon på andre siden av kafébordet lastebileier. Nå er det litt fredagskos på Lierkroa. Største hodebry er egentlig hvor paret skal parkere vognen permanent kommende sesong. Det blir nok Hirtshals. Paret er hjertens enige. Lar-

Jaglands hjembygd

■ Fruk- og pendlerbygda Lier er Buskeruds største vekstikommune, med 21 543 innbyggere.
■ Ap har tradisjonelt vært største politiske parti.
■ Ved stortingsvalget 2001 fikk Ap 3017 stemmer, Høyre fikk 3749 stemmer.
■ Ap gikk tilbake 17 prosentpoeng. Høyre gikk frem med 12 prosentpoeng.

■ Bare Karlsøy i Troms hadde en større Ap-tilbakgang enn Lier.

■ Buskerud Aps stortingsgruppe ble redusert fra fire til to representanter etter siste valg.

■ Både partileder Thorbjørn Jagland og partisekretær Martin Kolberg er ektefødte liunger. Kolberg er leder av Lier Ap.

Ap-kvinner krangler

Av EIRIK MOSVEEN

Grethe Fossum beskylder sin kollega i Aps sentralstyre, Britt Hildeng, for å drive kampanje for Thorbjørn Jagland på falske premisser.

- Både Britt Hildeng og Thorbjørn Jagland prøver å skape et bilde og en myte om at det er en stor politisk forskjell på Jens og Thorbjørn. Nå har jeg sittet åtte år i Aps sentralstyre, og har etterlyst denne forskjellen, men har aldri funnet den, sier Fossum til VG.

Jagland har tatt til orde for en ny venstreledning av Aps politikk, og har med vilje skapt avstand til Regje-

ringen Stoltenbergs prioriteringer: Partilederen har etterlyst mer statlig styring, økt fokus på økonomisk fordeling og mindre privatisering.

Hildeng, mangeårig leder av Oslo Ap, har vært det eneste sentralstyre-medlemmet som har gått ut til støtte for Jaglands fortsatte kandidatur med begrunnelse i at han står for en annen kurs enn Stoltenberg.

Dette bildet avviser Grethe Fossum kontant.

- Statoil-saken, sykehusreformen, momsreformen, EU, boligskatten. I alle store saker av betydning av Ap har Jens og Thorbjørn vært enige, og har argumentert på akkurat samme måte. De har stått sammen hele tiden, sier hun.

Valla skyr Ap-krigen

LO-leder Gerd Liv Valla utelukker ikke at hun vil påta seg ledervervet for Aps valgkomité.

Tradisjonen er at LO-sjefen tar denne jobben. Men nytt av året er at valgkomiteen skal oppnevnes åtte måneder før landsmøtet.

- Pr. i dag ønsker jeg ikke å kommentere det spørsmålet, sier Valla til VG.

Dersom både Thorbjørn Jagland og Jens Stoltenberg er kandidater til ledervervet, er det lite sannsynlig at Valla påtar seg dette tillitsvervet. Ifølge VGs kilder har partiledelsen begynt å diskutere hvem som skal sitte i valgkomiteen som landsstyret skal oppnevne i mars.

Men så langt er ingen blitt direkte spurt om å påta seg dette arbeidet.

Norsk forsker kan skape super-vaksine

Av PER VALEROKK

Den norske forskeren Hanne Winther-Larsen har funnet et molekyl som kan gi vaksiner mot kolera, gonore og hjernehinnebetennelse.

Molekylet har selvsagt alltid vært der, gjemt et eller annet sted inne i cellene våre.

Men mennesket måtte altså stå oppreist på vår kjære jord i mer enn fire millioner år, før Winther-Larsen ved Forskningsparken i Oslo fant molekylet. PIV skal molekylet hete, ifølge Uniforum, Universitetet i Oslos internavis.

- Ut fra bakterien som gir oss gonore vokser det noen proteinstrukturer, en slags flimmerhår. Denne strukturen er et bitte lite molekyl som er nødvendig for at gonorebakterien skal gjøre oss syke, sier den lykkelige oppdageren til VG.

- Men hvordan skal det gi en kur mot sykdommer?

- Vel, når vi tar bort molekylet fra bakterien, så fester den seg ikke lenger til menneskecellene.

Nye kurer

Winther-Larsen jobber på Bioteknologisenteret på Forskningsparken i Oslo. Hun har fått hjelp i arbeidet av sin sjef, den amerikanske professoren Michael Koomey.

Winther-Larsen tror funnet av molekylet kan hjelpe til å finne vaksiner mot sykdommer som gonore, kolera og hjernehinnebetennelse.

- Vi kan nok ikke bruke dette molekylet direkte for å finne kurer, men vi begynner å forstå en del av hvordan det fungerer. Det kan gjøre det mulig å finne nye måter å lage kurer på, sier forskeren.

Molekylet ble oppdaget for rundt to år siden. Siden den gang har Winther-Larsen forsket på det, og resultatet ble offentliggjort i siste utgave av det anerkjente amerikanske tidsskriftet «The Proceedings of the National Academy of Sciences».

Winther-Larsen kunne ha tatt patent på molekylet, men gjorde det ikke.

- Det rant litt ut i sanden. Dessuten er det ikke det økonomiske som er det viktigste for oss. Det er morsomt å lete etter løsninger. Om det blir millioner av det, er ikke så viktig. Det er bedre om noen kan bruke vår forskning til å hjelpe mennesker, sier forskeren.

E-post: per.valebrokk@vg.no

ette mann til å gjenreise Arbeiderpartiet.

Støtte i Jagland

Opp i Kvinner og Klær med flagrende skjorte og spjak. Riv guttungen opp av stolen og få ham ut på et sykehjem en måned.

Fred Haakon: - Thorbjørn Jagland ser ut til å være nærmere vanlige folks hverdagsproblemer enn Jens. Du får kanskje ikke alltid like kloke svar fra Jagland. Men han svarer i hvert fall på spørsmål. Jens viker unna. Jaglands store ulykke var 32,9.

- Hvorfor han?
Lise: Fordi han har mer livserfaring enn Stoltenberg. Jens er for mye en selvdigger. Jens er for mye en jålebukk. Tenk, stille seg

opp i Kvinner og Klær med flagrende skjorte og spjak. Riv guttungen opp av stolen og få ham ut på et sykehjem en måned.

Fred Haakon: - Thorbjørn Jagland ser ut til å være nærmere vanlige folks hverdagsproblemer enn Jens. Du får kanskje ikke alltid like kloke svar fra Jagland. Men han svarer i hvert fall på spørsmål. Jens viker unna. Jaglands store ulykke var 32,9.

- 36,9, mener du?

- Ja, samma det. Men Jens svarer da aldri på noe. Jagland har da fått en sterk rygg etter hvert. Jeg tror han kan løfte partiet igjen, sier lastebileeren. Både han og kona er dypt skuffet over at det gamle, store partiet ikke engang klarer å gi Fred Haakons gamle mor på Lillehammer hjemmehjelp.

- Var det ikke de som hadde slagordet «Hvis velstand er viktigst» i den siste valgkampen? spør Lise.

- Det var vel «Hvis velferd er viktigst»?

Ja, riktig. Men da er det stor skam at en dame på 85 år med en seks centimeter stor utposning på hovedpulsåren ikke får daglig hjemmehjelp.

En gang i uka kommer det en pleier hjem til henne og måler blodtrykket og fyller opp pilleboksen hennes. Ikke noe mer. Det er tragisk at ikke Ap klarer å ta bedre vare på de gamle, mener Lise Larsen.

E-post: frank.ortesvag@vg.no

Piloter i helikopter-konflikt

Pilotene i Helikopter Service AS er i konflikt.

Seks flygere er allerede tatt ut i streik, og ytterligere fire blir tatt ut innen neste torsdag.

Bakgrunnen er at det natt til torsdag ble brudd i tariffforhandlingene for de 151 flygene i helikopterselskapet, og riksmeglingsmannen har så langt ikke funnet grunn til å fremsette forslag som kunne forventes å bli akseptert av partene - Norsk Flygerforbund og Flyselskapenes Landsforening. (NTB)

MAKTKAMPEN I AP

VIL HA ÉN SJEF

INGEN DANS PÅ ROSER: Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland sa etter sentralstyremøtet igår at de stiller seg til disposisjon for valgkomiteen. Åtte av 15 fylkesledere VG snakket med igår kveld, sier at de fortsatt vil gå for én leder etter landsmøtet i november.

Av INGAR JOHNSRUD, EIRIK MOSVEEN, ALF BJARNE JOHNSEN, ROLF SØNSTELIE og ESPEN SJOLINGSTAD HOEN (foto)

Åtte av Arbeiderpartiets fylkesledere vil ha slutt på at Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland styrer Ap-skuta sammen.

Et enstemmig fylkesstyre i Nord-Trøndelag Ap fattet i går kveld et vedtak der de går inn for å vrake Thorbjørn Jagland som partileder.

– Egentlig er dette vedtaket en støtte til Jens Stoltenberg som ny partileder, ettersom Thorbjørn Jagland har sagt at han uansett ikke er statsministerkandidat, sier lederen i Nord-Trøndelag Ap, Bernt Hågensen.

Her er det oppsiktsvekkende vedtaket fra det ni personer store styret:

«Fylkesstyret i Nord-Trøndelag Ap mener erfaringene fra den senere tid tilsier at dagens ordning med delt lederskap i partiet ikke fungerer tilfredsstillende.

Fylkesstyret mener derfor at denne modellen må endres på landsmøtet i november slik at partiets statsministerkandidat også blir partiets leder. Fylkesstyret tilrår at representantskapsmøtet i fylkespar-

Åtte fylkesledere mot delt ledelse etter møtet i går

tiet i sitt møte 2. februar gjør et tilsvarende vedtak».

Velger side

– Jeg er 100 prosent sikker på at vårt representantskap, med stort flertall, kommer til å fatte samme vedtak, sier Hågensen.

Dette er det første formelle partivedtaket for å kutte ut toledersmodellen.

VG snakket i går kveld med 15 av partiets 19 fylkesledere. Alle er for-

VIL HA JENS: Fylkesleder Bernt Hågensen i Nord-Trøndelag.

nøyd med resultatet av gårdsdagens sentralstyremøte, og støtter Stoltenbergs og Jaglands beskjed om at de stiller seg til disposisjon for valgkomiteen. Likevel er det mange som ikke stoler på at de to klarer å samarbeide. Selv om det bare er Nord-Trøndelag og Bernt Hågensen som har valgt side i striden, sier syv av fylkeslederne at de fortsatt vil gå for én leder etter landsmøtet i november.

– De siste månedene viser at det delte lederskapet blir rotete og uklart. Derfor må vi gå for en udelte ledelse, sier fylkesleder Reidar Åsgård i Hedmark.

– Det er åpenbart at våre to ledere ikke er tilstrekkelig innforstått med hva det delte lederskapet innebærer, sier Tor Bremer fra Sogn og Fjordane.

- Unødvendig

– Jeg mener toledersmodellen er uheldig. Det kan oppstå situasjoner hvor vi trenger to ledere, men i dag er det

unødvendig, sier Nordlands fylkesleder, Odd Eriksen. Fylkeslederne Ottar Kaldhol, Ulf Tore Isaksen, Tom Rune Thorvaldsen og Tore Nordtun vil også ha én leder.

I tillegg har Sør-Trøndelags Gunnar Krogstad så sent som i forrige uke sagt at han støtter enledersmodellen.

Men ikke alle fylkeslederne har mistet troen på tospannet.

Fem av fylkeslederne VG snakket med vil beholde dagens ledermodell med én statsministerkandidat og én partileder.

– Akkurat nå tror jeg partiet har behov for to ledere: En som har hovedansvaret for de store politiske linjene og organisasjonen, og en som tar seg av den løpende politikken.

Jeg er for at det delte lederskapet fortsetter, men med en veldig klar rollefordeling, sier Rolf Erling Andersen, leder i Telemark Ap.

E-post: ingar.johnsrud@vg.no
eirik.mosveen@vg.no
alf.bjarne.johnsen@vg.no
rolf.sonsteli@vg.no

- Jens vinner

Mens politiske journalister og analytikere ikke løp på utfallet av maktkampen i Ap, gir tarotkortene klarere svar. Jens vinner. Tarotkort-leser og naturmedisiner Bjørnar Kristiansen mener det er en tredjeperson som vil bli tungt på vektskålen:

– Jeg er nesten overbevist om at det er en mann, eller en svært maskulin kvinne. Han er vanskelig å plassere, men lurer i skyggen bak Jens og Thorbjørn. Jeg tror han vil støtte Jens, og det denne personen gjør, vil bli utslagsgivende for utfallet.

Slik bli kampen videre

Det virkelige startskuddet for maktkampen i Ap-lederskipet gikk i går kveld – etter sentralstyremøtet.

Her er de viktigste datoene og begivenhetene i tiden fremover:

FYLKESÅRSMØTER FEBRUAR-APRIL

Tradisjonen tro er Troms først ute med sitt årsmøte 9. februar. Det er ventet at flere fylkespartier kommer med vedtak for eller imot fortsatt delt lederskap. Til sammen 300 delegater til landsmøtet skal velges på de 19 møtene.

LANDSSTYREMØTET 7.-8. MARS

Her skal valgkomiteen nedsettes.

Sammensetningen kan bli svært viktig for hvem landsmøtet til slutt velger.

Fjere av de viktigste fylkene holder årsmøter etter landsstyremøtet.

LANDSMØTET 8.-10. NOVEMBER

300 delegater fra alle fylker skal bestemme alle personvalg og den videre politiske kurs i to år fremover.

